

EASO
juhend saatjata laste
vastuvõtutingimuste
kohta:
tegevusnõuded ja
näitajad

EASO praktiliste juhendite sari

Detsember 2018

EASO
juhend saatjata laste
vastuvõtutingimuste
kohta:
tegevusnõuded
ja näitajad

EASO praktiliste juhendite sari

Detsember 2018

Lahtiütlus

Riiklikud pädevad asutused ei ole kontrollinud tõlke kvaliteeti. Kui leiate, et tõlge ei vasta asjakohasele riiklikule terminoloogiale, võtke palun ühendust [EASOga](#).

Käsikiri valmis 27. augustil 2018.

Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet (EASO) ega ükski Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti nimel tegutsev isik ei vastuta järgneva teabe kasutamise eest.

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2018

Print	ISBN 978-92-9494-960-8	doi:10.2847/42849	BZ-01-18-726-ET-C
PDF	ISBN 978-92-9494-938-7	doi:10.2847/083376	BZ-01-18-726-ET-N

© Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet, 2018

Reprodutseerimine on lubatud allikale viitamisel.

EASO autoriõigusega hõlmamata fotode või muu materjali kasutamiseks või reprodutseerimiseks tuleb taotleda luba otse autoriõiguse omanikelt.

Sisukord

Lühendite loetelu	5
Sissejuhatus.....	6
Avasõnad.....	6
Saatjata laste haavatavus.....	7
Lapse huvide kaitse põhimõte	7
Juhiste kohaldamisala	10
Õigusraamistik ja üldpõhimõtted.....	12
Struktuur ja vorm.....	13
Kuidas juhendit lugeda?	15
1. Saatjata laste teavitamine, osalemine ja esindamine	17
1.1. Teavitamine	18
1.2. Osalemine.....	19
1.3. Esindamine	20
2. Erivajadused ja ohutusriskid	22
2.1. Erivajadused	23
2.2. Ohutusriskid	24
3. Majutamine.....	27
4. Igapäevane hoolitsemine.....	30
5. Töötajad	34
6. Tervishoid.....	37
7. Haridus – ettevalmistustunnid ja kutseõpe	40
7.1. Juurdepääs haridussüsteemile ja muudele hariduse omandamise võimalustele	41
7.2. Ettevalmistustunnid	42
7.3. Juurdepääs kutseõppele	43
8. Toit, riietus ja muud tarbeesemed ning päevaraha.....	44
8.1. Toit.....	45
8.2. Riietus ja muud tarbeesemed	46
8.3. Päevaraha.....	48
9. Majutus	49
9.1. Asukoht.....	49
9.2. Taristu	50
9.3. Turvalisus.....	53
9.4. Üldkasutatavad ruumid.....	54
9.5. Sanitaarpuhastus.....	55
9.6. Hooldus	57
9.7. Sidevahendid ja -teenused.....	57
I lisa – kokkuvõtlik tabel	59

Lühendite loetelu

APD	rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta (uuesti sõnastatud)
COM	Euroopa Komisjon
CRC	ÜRO lapse õiguste konventsioon (1989)
EASO	Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet
EL	Euroopa Liit
EL+ riigid	ELi liikmesriigid ning Norra ja Šveits
ELi harta	Euroopa Liidu põhiõiguste harta
FRA	Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet
QD	mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule
RCD	Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/33/EL, millega sätestatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded (vastuvõtutingimuste direktiiv, uuesti sõnastatud)
UNHCR	ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet

Sissejuhatus

Avasõnad

Uuesti sõnastatud **vastuvõtutingimuste direktiiv** (Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/33/EL, edaspidi „vastuvõtutingimuste direktiiv“) sätestab rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded. Selle eesmärk on tagada taotlejatele kõikides liikmesriikides inimväärne elatustase ning võrreldavad elutingimused.

Ühtlasi jätab direktiiv inimväärse elatustaseme ja selle saavutamise viiside määratlemisel ulatusliku valikuvabaduse. Samas erinevad riiklikud vastuvõtusüsteemid vastuvõtutingimuste ülesehituse ja tagamise viiside poolest märkimisväärselt ning seega on vastuvõtutingimustega seotud nõuded ELi liikmesriikides ja Norras ning Šveitsis (EL+ riikides) endiselt väga erinevad. (*)

Euroopa rände tegevuskavas (2) on rõhutatud rahvusvahelise kaitse taotlejate selge vastuvõtusüsteemi tähtsust Euroopa tugeva ühise varjupaigapoliitika raames. Tegevuskavas osutatakse konkreetselt vajadusele lisajuhiste järele, et parandada ELi liikmesriikides vastuvõtutingimustega seotud nõudeid.

Haavatavate rändajate, eriti laste, sh saatjata laste saabumine ELi esitab märkimisväärse väljakutse riiklikele süsteemidele ja ametiasutustele, sh lastekaitse süsteemidele. Need süsteemid on üha suurema surve all, sest vaja on tagada muu hulgas pädevad töötajad, kes tegeleksid erivajadustega, samuti nõuetekohane eluase ning lisavahendid hariduseks ja laste kadumise ennetamiseks.

Kuigi EASO juhend vastuvõtutingimuste kohta: tegevusnõuded ja näitajad (2016) kehtib kõikidele rahvusvahelise kaitse taotlejatele, keskendub see juhend saatjata laste vastuvõtutingimustele (3), samuti nende laste erivajadustele. **Haavatavuse** tõttu vajavad lapsrändajad ja eriti saatjata lapsed konkreetselt ja sobilikku kaitset. Seepärast käsitlevad selles jaotises esitatud nõuded ja näitajad saatjata laste erivajadusi (4). Sellegipoolest võivad siin esitatud nõuded ja näitajad olla kohaldatavad ka saatjaga lastele, nt laste vastuvõtu erivajaduste kindlakstegemisel, tervishoiu, hariduse, samuti vabaaja- ja grupitegevuste korral. Teatud määral on eespool nimetatud EASO vastuvõtutingimuste juhendis (2016) käsitletud ka saatjaga laste vastuvõtu vajadusi.

Juhendi **üldeesmärk** on toetada EL+ riike vastuvõtutingimuste direktiivi põhisätete rakendamisel, tagades samal ajal saatjata lastele piisava elatustaseme, mis võtab arvesse nende vastuvõtu erivajadusi.

Juhend teenib **mitut eesmärki**:

- *poliitilisel tasandil* on see reforme või arengut soodustav vahend ja vastuvõtunõuete kehtestamise/väljatöötamise raamistik;
- *tegevustasandil* võivad seda kasutada vastuvõtuasutused/-töötajad ja eriti need, kes töötavad saatjata lastega, et toetada vastuvõtukohtade kavandamist/käitamist, pakkuda erivajadustele vastavat hoolt ja/või toetada töötajaid ja nende koolitamist.

Seetõttu on käesoleva saatjata laste vastuvõtutingimuste juhendi sihtgrupiks nii need, kes töötavad saatjata lastega, kui ka poliitikakujundajad. Juhend keskendub vastuvõtuasutustele ja selle koostamisel on peetud silmas vastuvõttütöotajaid. Kuid juhend sisaldab ka osi, mis on asjakohased suurele hulgale töötajatele, olenemata nende ametist. Seetõttu kuuluvad **saatjata lastega töötajate** hulka kõik, kes vastuvõtuga seoses on saatjata lastega otseses kontaktis, sõltumata nende tööandjast (riik või omavalitsus, valitsustevahelised organisatsioonid, valitsusvälised organisatsioonid (vabahendused), erasektori teenusepakkujad jne). Nende hulka kuuluvad eelkõige sotsiaaltöötajad, haridus- ja tervishoiutöötajad, registritöötajad, tõlgid, hoonete haldajad, haldustöötajad ja koordineerijad, samuti esindajad.

Lisaks võiks juhend olla ka riiklike vastuvõtusüsteemide kvaliteedi hindamise **järelevalveraamistike väljatöötamise aluseks**.

(1) Vt Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, „Current migration situation in the EU: Oversight of reception facilities with reference to oversight of reception facilities for children“ („Rändeolukorra hetkeseis: vastuvõtuasutuste, eeskätt laste vastuvõtuasutuste järelevalve“), lk 4.

(2) Euroopa Komisjon, „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele: Euroopa rände tegevuskava“, 13. mai 2015, COM(2015) 240; lapsrändajate kaitse kohta vt Euroopa Komisjon, „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule: lapsrändajate kaitse“, 12. aprill 2017, COM(2017) 211 final, 4. jaotis, lk 8 jj.

(3) Saatjata laste definitsiooni vt lk 12 jj.

(4) EASO vastuvõtuasutuste võrgustiku raames peetud aruteludele tuginedes ja kooskõlas Euroopa Komisjoni teatisega „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule: lapsrändajate kaitse“ (12. aprill 2017, COM(2017) 211 final) on saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuete ja näitajate juhendi väljatöötamine seatud võrgustiku 2017. aasta arenguprioriteediks.

Dokumendi koostamisel järgiti Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti (EASO) loodud kvaliteedimaatriksi meetodikat. Dokumendi koostas liikmesriikide ekspertidest koosnev tööühm, võttes arvesse põhiõiguste ja vastuvõtu viiterühma, sealhulgas Euroopa Komisjoni, Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA), Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Pagulaste Ülemvoliniku Ameti (UNHCR), Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu (ECRE) ja Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) esialgset panust ja nõu. Enne juhendi lõplikku vastuvõtmist konsulteeriti ka EASO vastuvõtuasutuste võrgustikuga, mis koosneb EL+ riikidest, ning seejärel võttis EASO haldusnõukogu juhendi ametlikult vastu.

Saatjata laste haavatavus

Saatjata lapsrändajad vajavad konkreetset ja sobilikku kaitset ⁽⁵⁾. Nad on eriti haavatavas olukorras oma vanuse, kodust kaugel viibimise ja vanematest või hooldajatest eraldatuse tõttu. Nad puutuvad kokku riskidega ja on võimalik, et nad on olnud äärmusliku vägivalda, ärakasutamise, inimkaubanduse, füüsilise ja psühholoogilise ahistamise ning seksuaalse väärkohtlemise tunnistajaks kas enne ja/või pärast ELi territooriumile saabumist. Esineb oht, et neid tõrjutakse ühiskonnast ja nad hakkavad tegelema kuritegevusega või radikaliseeruvad. Saatjata lapsed kui eriti haavatav rühm on keskkonnast kergemini mõjutatavad. Eriti just saatjata tüdrukuid ohustab varajaste ja sundabielude sõlmimine, kui perekonnad satuvad raskesse olukorda või soovivad, et nende tütreid abielluksid, et kaitsta neid edasise seksuaalvägivalda eest. Saatjata tüdrukud võivad juba oma laste eest hoolitseda. Lisaks on saatjata puuetega lapsed eriti haavatavad ning neil on suur oht sattuda vägivalda ohvriks. Saatjata lapsed võivad olla eriti haavatavad soolise identiteedi, seksuaalse sättumuse või soolise eneseväljenduse tõttu. Seetõttu on lapsrändajate, eriti saatjata laste kaitsmine ja nende parimate huvide tagamine nende seisundist olenemata ja kõigis rände etappides ELi prioriteet. ⁽⁶⁾

Haavatavuse hindamine ja saatjata laste vajadustega arvestamine ei tähenda seda, et nende tugevusi ei võiks arvesse võtta. Vajalik tähelepanu haavatavusele ei tohiks piirata saatjata laste vajadusi ega suutlikkust arvestavate tegevuspõhimõtete, toe ja hooldustavade väljatöötamist, mis peavad samas silmas laste vastupanuvõimet. ⁽⁷⁾

Lapse huvide kaitse põhimõte

Sõltumata rände- või pagulasstaatuses on saatjata lastel ennekõike õigus kõikidele 1989. aasta ÜRO lapse õiguste konventsioonis sätestatud õigustele. ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikkel 3 sätestab: „Igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandeesutuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt tuleb esikohale seada lapse huvid.“ Lapse Õiguste Komitee on välja andnud üldmärkused, milles pakutakse riikidele ÜRO lapse õiguste konventsiooni tõlgendamise ja rakendamise jaoks autoriteetseid juhiseid. Lapse Õiguste Komitee üldmärkused, mis puudutavad saatjata laste parimate huvide põhimõtet, sisaldavad muu hulgas:

- üldmärkust nr 12 (2009), lapse õigus olla ära kuulatud;
- üldmärkust nr 14 (2013), lapse õigus tema parimate huvide esikohale seadmisele;
- üldmärkust nr 22 (2017), laste inimõigusi puudutavad üldpõhimõtted rahvusvahelise rände raames. ⁽⁸⁾

Lapse parimate huvide põhimõte läbib kõiki Euroopa ühise varjupaigasüsteemi õigusakte. Kooskõlas vastuvõtutingimuste direktiivi artikliga 23 peavad liikmesriigid selle peatüki lastega seotud sätteid rakendades silmas eelkõige lapse parimaid huvisid. Euroopa Liidu põhiõiguste harta (ELi harta) artikkel 24 sätestab: „Kõikides lastega seotud toimingutes, mida teevad avalik-õiguslikud asutused või eraõiguslikud institutsioonid, tuleb esikohale seada lapse huvid.“ Seetõttu peaksid liikmesriigid vastuvõtutingimuste direktiivi rakendades püüdma kooskõlas lapse õiguste konventsiooni ja ELi põhiõiguste hartaga tagada lapse parimate huvide põhimõttest täielikult kinnipidamine. ⁽⁹⁾

Lapse parimaid huvisid hinnates võtavad EL+ riigid eelkõige piisavalt arvesse järgmisi tegureid:

- perekonna taasühinemise võimalus;
- lapse heaolu ja sotsiaalne areng, arvestades eelkõige lapse tausta;
- ohutus- ja turvalisuskaalutlused, eelkõige siis, kui on oht, et laps võib sattuda inimkaubanduse ohvriks;

⁽⁵⁾ Euroopa Komisjon, „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule: lapsrändajate kaitse“, 12. aprill 2017, COM(2017) 211 final.

⁽⁶⁾ Euroopa Komisjon, „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule: lapsrändajate kaitse“, 12. aprill 2017, COM(2017) 211 final.

⁽⁷⁾ Vt Björklund, „Unaccompanied refugee minors in Finland – Challenges and good practices in a Nordic context“ („Saatjata alaealised pagulased Soomes – väljakutsed ja head tavad Põhjamaade kontekstis“), 2015 (külastatud 24. juulil 2018); Vervliet, „The trajectories of unaccompanied refugee minors: Aspirations, agency and psychosocial wellbeing“ („Saatjata alaealised pagulaste trajektoorid: pürgimused, toetus ja psühhosotsiaalne heaolu“), 2013.

⁽⁸⁾ ÜRO võõrtöötajate ja nende perekonnaliikmete õiguste kaitse rahvusvahelise konventsiooni komitee, võõrtöötajate ja nende perekonnaliikmete õiguste kaitse rahvusvahelise konventsiooni komitee ühine üldmärkus nr 3 (2017) ja Lapse Õiguste Komitee üldmärkus nr 22 (2017) laste inimõigusi puudutavate üldpõhimõtete kohta rahvusvahelise rände raames, 16. november 2017, CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22.

⁽⁹⁾ Vastuvõtutingimuste direktiivi põhjendus 9.

- lapse arvamus vastavalt tema vanusele ja küpsusele. ⁽¹⁰⁾

Täpsemate juhiste saamiseks annab EASO peagi ilmuv praktiline juhend lapse parimate huvide kohta varjupaigamenetluses ülevaate parimate huvide põhimõttest, sisaldab asjakohast terminoloogiat, eeltingimusi ja kaitsemeetmeid, määratleb nõrgad kohad ja riskinäitajad ning juhised, kuidas hinnata lapse parimaid huviseid. ⁽¹¹⁾

Parimate huvide põhimõtte rakendamine on käesolevas juhendis esitatud nõuete ja näitajatega lahutamatu seotud ja seda tuleks riiklikes süsteemides vastuvõtutingimuste tagamisel järgida. Lapse parimate huvide põhimõtte elluviimine nõuab lisaks **parimate huvide hindamise** üldisele protsessile mitme asjaolu hindamist. Osalemisest, erivajadustest ja riskidest, samuti majutamisest, igapäevasest hoolitsemisest ja tervishoiust rääkivad peatükid kirjeldavad üksikasjalikult vajalikke ja soovituslikke kaalutlusi, mis on osa parimate huvide hinnangust.

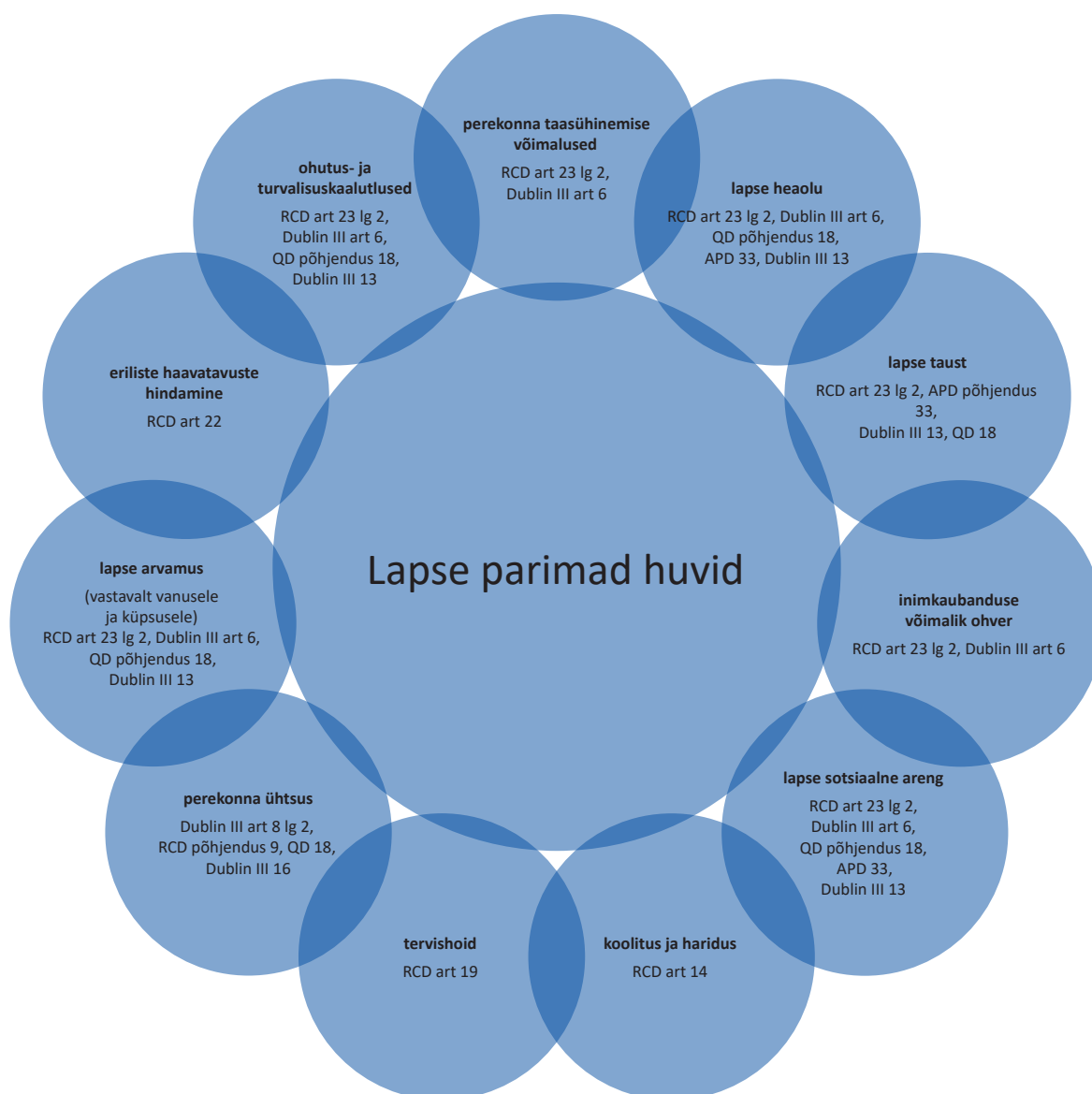
Hindamisi viivad läbi inimesed, kes on vastuvõtu kontekstis saatjata lastega otseses kontaktis, kuid arvesse tuleb võtta ka parimate huvide hinnangu valdkonnaülel iseloomu. Parimate huvide hinnangu valdkonnaülene iseloom tähendab seda, et võetakse arvesse nende erinevate spetsialistide arvamus ja seisukohti, kelle arvamus on teatud küsimuse kohta otsuse tegemisel asjakohased (nt esindajad, hoidjad, sotsiaaltöötajad, psühholoogid, arstid, õpetajad).

Hindamine toimub pärast saabumist eri etappides. Kooskõlas vastuvõtutingimuste direktiivi artikliga 22 algatatakse vastuvõtu erivajaduste hindamine mõistliku ajavahemiku jooksul pärast rahvusvahelise kaitse taotluse tegemist. Lisaks tagavad liikmesriigid, et vastuvõtu erivajadusi võetakse kooskõlas vastuvõtutingimuste direktiiviga arvesse ka juhul, kui need on tulnud ilmsiks varjupaigamenetluse hilisemas etapis. Liikmesriigid tagavad samuti, et vastuvõtu erivajadustega rahvusvahelise kaitse taotlejatele antav tugi arvestab kooskõlas vastuvõtutingimuste direktiiviga kogu varjupaigamenetluse jooksul nende vastuvõtu erivajadusi.

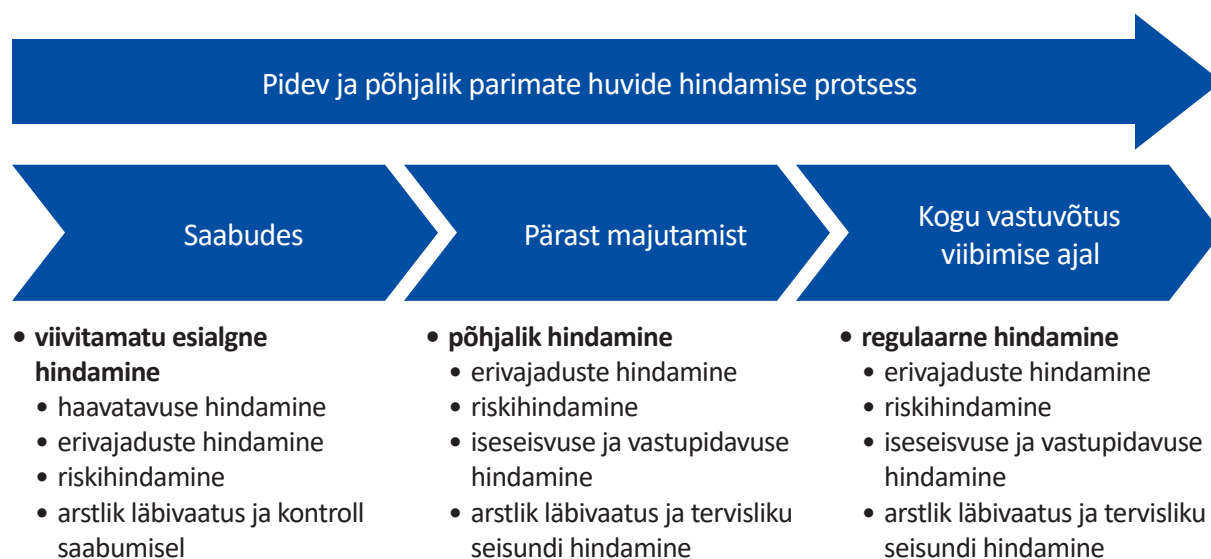
Seetõttu tuleb igal juhul viivitamatult läbi viia esialgne hindamine, mis hõlmab haavatavust, erivajadusi ja riske (vt 2. peatükk „Erivajadused ja ohutus“), ning selles etapis algab ka parimate huvide hindamine. Eelmainitud hindamised tuleb läbi viia korrapäraselt ja põhjalikult koos kõikvõimalike lastega seotud tegevuste ja otsuste pideva parimate huvide hindamisega.

⁽¹⁰⁾ Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 23.

⁽¹¹⁾ Täpsemate juhiste saamiseks lapse parimate huvide põhimõtte kohta vt: UNHCR, „[Safe and Sound](#)“ („Väljaspool ohtu ja terve“), 2014 (külastatud 25. aprillil 2018); UNHCR / Rahvusvaheline Päästekomitee (IRC), „[Field Handbook for the Implementation of UNHCR BID Guidelines](#)“ („ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti lapse parimate huvide kindlaksmääramise suuniste rakendamise praktiline käsiraamat“), 2011; UNHCR, „[Guidelines on Determining the Best Interests of the Child](#)“ („ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti suunistes lapse parimate huvide kindlaksmääramise kohta“), 2008.

Joonis 1. Lapse parimad huvid EASO peagi ilmuva juhendi *Praktiline juhend lapse parimate huvide kohta varjupaigamenetluses* põhjal.

Joonis 2. Hindamise etapid.

Juhiste kohaldamisala

Kooskõlas vastuvõtutingimuste direktiiviga on käesoleva dokumendi eesmärk pakkuda vastuvõtutingimuste juhiseid

saatjata laste kohta, kes taotlevad rahvusvahelist kaitset ja/või viibivad vastuvõtukeskustes.

Kuigi vastuvõtutingimuste direktiiv neid juhiseid ei hõlma, tuleks neid arvesse võtta, kui võetakse vastu saatjata lapsi, kes viibivad vastuvõtus, kuid ei ole esitanud rahvusvahelise kaitse taotlust, et nõuetekohaselt austada õigust mittediskrimineerimisele (lapse õiguste konventsiooni artikkel 2).

Iga järgnev alajaotis keskendub ühele kolmest kohaldamisalast (s.o saatjata lapsed, rahvusvahelise kaitse taotlemine, asukohad ja keskused).

Saatjata lapsed

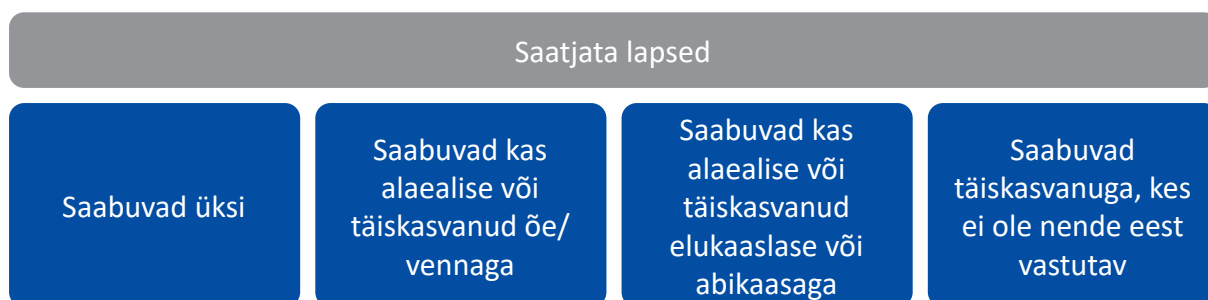
Käesolevas juhendis ja vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 2 lõike e kohaselt on saatjata laps:

alaealine, kes saabub liikmesriigi territooriumile tema eest asjaomase liikmesriigi õiguse või tava kohaselt vastutava täiskasvanuta, niikaua kui selline täiskasvanu ei ole teda tegelikult oma hoole alla võtnud. Määratlus hõlmab ka alaealist, kes on pärast liikmesriigi territooriumile saabumist üksi jäetud. ⁽¹²⁾

Käesolevas juhendis kuulub mõiste „eraldatud lapsed“ saatjata laste määratluse alla. ⁽¹³⁾

Vastuvõtutingimuste direktiivi kohane eeldus, et laps on saatjata laps, ei muutu, kui laps saabub liikmesriigi territooriumile koos:

- alaealise või täiskasvanud õe/vennaga;
- alaealise või täiskasvanud elukaaslase või abikaasaga;
- perekonnaliikmete, sugulaste või suguluses mitteolevate täiskasvanutega, kes seaduse või asjaomase liikmesriigi õiguse ja tava kohaselt ei ole tema eest vastutavad.

Joonis 3. Saatjata lapsed (kohaldamisala).

Üksi saabuvad lapsed

Lapsed, kes saabuvad liikmesriigi territooriumile üksi ilma nende eest asjaomase liikmesriigi õiguse või tava kohaselt vastutava täiskasvanuta, kuuluvad seetõttu selle juhendi kohaldamisalasse.

Alaealise või täiskasvanud õe/vennaga saabuvad lapsed

Kaks alaealist õde/venda on kaks suguluses olevat saatjata last. Täiskasvanud õde/vend ei ole teise alaealise õe/venna eest vastutav täiskasvanu. Lapsed, kes saabuvad täiskasvanud õe/vennaga, saabuvad seetõttu ilma nende eest asjaomase liikmesriigi õiguse või tava kohaselt vastutava täiskasvanuta ja kuuluvad seetõttu selle juhendi kohaldamisalasse.

⁽¹²⁾ Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 2 lõike d algteksti kohaselt on laps kolmandate riikide kodanik või kodakondsuseta isik vanuses alla 18 aasta. Mõisteid „laps“ ja „alaealine“ peetakse sünonüümideks (hõlmavad kõiki isikuid vanuses alla 18 aasta) ja selles dokumendis kasutatakse mõlemaid mõisteid. Eelistermin on siiski „laps“. Mõistet „alaealine“ eelistatakse siis, kui seda on kasutatud õigusaktides või konkreetsetes artiklites (nt varjupaigaküsimusi käsitlevad ELi õigustiku sätted).

⁽¹³⁾ Varjupaigaküsimusi käsitlevas ELi õigustikus puudub perekonnast eraldatud laste definitsioon. ÜRO Lapse Õiguste Komitee saatjata ja perekonnast eraldatud laste kohtlemist väljaspool nende päritoluriiki käsitleva üldmärkuse nr 6 (2005) punkti 8 kohaselt on perekonnast eraldatud laps see, kes saabub liikmesriigi territooriumile tema eest asjaomase liikmesriigi õiguse või tava kohaselt vastutava täiskasvanuta (seega ilma vastutava täiskasvanuta), kuid mitte tingimata ilma teiste sugulasteta.

Alaealise või täiskasvanud elukaaslase/abikaasaga saabuavad lapsed

Täiskasvanud elukaaslane/abikaasa ei ole alaealise kaaslase või abikaasa eest vastutav täiskasvanu. Lapsed, kes saabuavad täiskasvanud elukaaslase/abikaasaga, saabuavad seetõttu ilma nende eest asjaomase liikmesriigi õiguse või tava kohaselt vastutava täiskasvanuta ja kuuluvad seetõttu selle juhendi kohaldamisalasse.

Lapse eest mittevastutava täiskasvanuga saabuavad lapsed

Lapsed, kes saabuavad täiskasvanutega, kes ei ole nende vanemad, on saabumise hetkel ilma nende eest asjaomase liikmesriigi õiguse või tava kohaselt vastutava täiskasvanuta ja kuuluvad seetõttu selle juhendi kohaldamisalasse.

Rahvusvahelise kaitse taotlemine

Kooskõlas vastuvõtutingimuste direktiiviga keskendub käesolev juhend saatjata lastele rahvusvahelise kaitse taotlemise kõikides etappides ja menetlustes. See hõlmab lapsi kui kolmanda riigi kodanikke või kodakondsuseta isikuid, kes on esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse, mille kohta ei ole veel lõplikku otsust tehtud. See kehtib ka saatjata laste kohta, kelle rahvusvahelise kaitse taotlus on saanud negatiivse otsuse, seni kui nad viibivad vastuvõtus.

Rahvusvahelise kaitse taotlused

Rahvusvahelise kaitse taotlejad

Tagasilükatud taotlusega
rahvusvahelise kaitse taotlejad

Joonis 4. Rahvusvahelise kaitse taotlejad (kohaldamisala).

Isikud, kes ei taotle rahvusvahelist kaitset: nagu eespool öeldud, tuleks seda juhendit järgida ka neid saatjata lapsi vastu võttes, kes ei ole esitanud rahvusvahelise kaitse taotlust, kuid viibivad vastuvõtus.

Saatjata laste vastuvõtukeskused

Selleks et tagada rahvusvahelise kaitse taotlejate võrdne kohtlemine terves ELis, tuleks vastuvõtutingimuste direktiivi kohaldada kõikides etappides ja menetlustes, mis puudutavad rahvusvahelise kaitse taotlemist, ning seda tuleks kohaldada kõikides asukohtades ja keskustes, kus võetakse rahvusvahelise kaitse taotlejaid vastu⁽¹⁴⁾. Seetõttu hõlmab juhiste kohaldamisala kõiki saatjata lapsi majutavaid asukohti ja keskuseid.

Eestkoste⁽¹⁵⁾ on adekvaatne ning sageli eelistatud ja kulutõhus viis saatjata lapsi majutada. Siiski tuleb märkida, et eestkoste korraldamise nõuded ei kuulu selle juhendi kohaldamisalasse. Põhjus on see, et kasuperede isiklik ja struktuuriline taust erineb eelnimetatud asukohtadest ja keskustest, kus saatjata lapsi majutatakse.

Enamik EL+ riike majutavad saatjata lapsi eraldi saatjata laste vastuvõtukeskustes, tavavastuvõtukeskustes saatjata lastele ettenähtud aladel, tavavastuvõtukeskustes või kasuperedes. Selles juhendis kehtestatakse nõuded ja näitajad saatjata lastele, kes viibivad vastuvõtus või hoolekandeesutustes, sh majutuskeskustes, väikestes vastuvõtustruktuurides, tavalastehoiuasutustes ja (jagatud) individuaalsetes majutusasutustes. Juhend on kohaldatav olukordades, kus vastuvõtutingimuste direktiivi kohaselt on tegemist vastuvõetuga.

Saatjata lapsi majutavad asukohad ja keskused

Majutuskeskused

Väikesed
vastuvõtustruktuurid

Tavapärased
lastehoiuasutused

(Jagatud)
individuaalne
majutus

Joonis 5. Asukohad ja keskused (kohaldamisala).

⁽¹⁴⁾ Vastuvõtutingimuste direktiivi põhjendus 8.

⁽¹⁵⁾ Perekondades elamine ja vastuvõtmise kohta vt NIDOS, „Reception and Living in Families (RLF), Final report“ („Perekondades vastuvõtmine ja elamine, lõpparuanne“), 2015; alternatiivse perehoolduse projektide ja tööriistade kohta vt Euroopa eestkostjate võrgustik (ENGI), „Alternative Family Care (ALFACA)“ („Alternatiivne perehooldus“).

Ilma et see piiraks liikmesriikide territooriumil taotlejate võrdset jaotamist reguleerivate riiklike jaotussüsteemide olemasolu, tuleks laste paigutamist käsitlevaid küsimusi järgida ja rakendada kooskõlas eelmainitud lapse parimate huvide põhimõttega ja perekonna ühtsuse põhimõttega, järgides ka saatjata laste vastuvõtu võimalikke erivajadusi. Kui saatjata lapsi majutatakse ametiasutustes, siis kohandatakse need ruumid laste erivajadustele ning palgatakse personal, kes on kvalifitseeritud arvestama saatjata laste vajadusi. Üksikasjalik juhend paigutamise kohta on 3 peatükis.

Mis puudutab asjakohaseid vastuvõtutingimusi, siis ei ole juhendi eesmärk ette kirjutada vastuvõtutingimuste tagamise meetodit. Käesolevas dokumendis esitatud nõudeid ja näitajaid kohaldatakse vastuvõtutingimuste tagamise suhtes olenemata sellest, kas neid pakutakse loonuse, rahalise toetuse või kupongidena, välja arvatud juhul, kui ei ole sätestatud teisiti. See käsitlusviis järgib vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 2 punkti g, kus loetletakse vastuvõtutingimuste tagamise eri viisid.

Õigusraamistik ja üldpõhimõtted

Saatjata laste kaitset reguleerivad mitmed õigused rahvusvahelisel, piirkondlikul ja riikide tasandil.

Joonis 6. Õigusraamistik.

Rahvusvahelises õiguses on lastekaitse peamine õigusakt lapse õiguste konventsioon (CRC). Lapse Õiguste Komitee asjakohased üldmärkused, mis puudutavad saatjata laste parimate huvide põhimõtet, on lisaks eespool nimetatutele muu hulgas järgmised:

- üldmärkus nr 6 (2005) saatjata ja perekonnast eraldatud laste kohtlemise kohta väljaspool nende päritoluriiki;
- üldmärkus nr 13 (2011) lapse õiguse kohta mitte kannatada vägivalga mitte ühegi vormi käes.

Euroopa Liidu Nõukogu ja liikmesriikide valitsuste esindajad võtsid vastu lapsrändajate kaitse suunised⁽¹⁶⁾, et kinnitada lapsrändajate õigust kaitsele kooskõlas asjakohaste ELi õigusaktidega, sh ELi harta ja lapse õigusi käsitlevate rahvusvaheliste seadustega.

Lapsrändajate kaitse teatises on sätestatud erinevad meetmed, mida EL ja liikmesriigid peavad arvesse võtma või paremini rakendama, et tagada kõigi lapsrändajate tõhus kaitsmine, ja selles kutsutakse üles laiendama meetmeid läbivalt kõigis rände etappides⁽¹⁷⁾. Muu hulgas julgustatakse liikmesriike tagama, et:

- laste individuaalsete soo- ja vanusetundlike haavatavuste ja vajaduste hindamised viiakse läbi laste saabudes ja neid võetakse arvesse kõikides järgnevatel menetlustel;
- lastel on õigeaegne juurdepääs tervishoiule (sh ennetavad teenused) ja psühholoogilisele abile, samuti kõikehõlmavale formaalsele haridusele, olenemata staatusest;
- saatjata lastele võimaldatakse mitmeid asendushoolduse võimalusi, sh eestkostet/hooldusperet;
- kõikides lapsi majutavates vastuvõtukeskustes kaasatakse lastekaitse meetmeid, sh määratakse lastekaitse eest vastutav isik;
- lapsrändajate vastuvõtuga seoses on loodud asjakohane ja tõhus seiresüsteem.

⁽¹⁶⁾ Euroopa Liidu Nõukogu, „Council Conclusions on the Promotion and Protection of the Rights of the Child“ („Nõukogu järeldused lapse õiguste edendamise ja kaitsmise kohta“), 3. aprill 2017, dok. 7775/17; Euroopa Liidu Nõukogu, „Council Conclusions of the European Union and the representatives of the governments of the Member States on the protection of children in migration“ („Euroopa Liidu Nõukogu ja liikmesriikide valitsuste esindajate järeldused lapsrändajate kaitse kohta“), 8. juuni 2017, dok. 10085/17.

⁽¹⁷⁾ „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule: lapsrändajate kaitse“, 12. aprill 2017, COM(2017) 211 final, 4. jaotis, lk 8 jj.

Vastuvõtutingimuste direktiiv (2013/33/EL)
IV PEATÜKK
Sätted haavatavate isikute kohta

Artikkel 21
Üldpõhimõte

Artikkel 22
Haavatavate
isikute vastuvõtu
erivajaduste
hindamine

Artikkel 23
Alaerialised

Artikkel 24
Saatjata alaealsed

Joonis 7. Vastuvõtutingimuste direktiivi kohane õigusraamistik.

Vastuvõtutingimuste direktiiviga tagatakse kõikidele lastele standardsed vastuvõtutingimused. Vastuvõtutingimuste direktiivi artiklis 21 määratakse kindlaks rahvusvahelise kaitse haavatavate taotlejate (sh saatjata laste) erikategooriad ja kohustatakse liikmesriike nende haavatavate isikute konkreetset olukorda arvesse võtma. Vastuvõtutingimuste direktiivi artikliga 22 nähakse ette haavatavate isikute vastuvõtu erivajaduste hindamine. Vastuvõtutingimuste direktiivi artikliga 23 püütakse tagada, et laste parimad huvid seatakse esikohale. Vastuvõtutingimuste direktiivi artiklis 24 sätestatakse saatjata laste vastuvõtu ja kohtlemise reeglid.

Lisaks lapse parimate huvide põhimõttele on käesolevas dokumendis esitatud nõuete ja näitajatega lahutamatu seotud järgmised põhimõtted ja neid tuleks riiklikes süsteemides vastuvõtutingimuste tagamisel järgida.

- **Läbipaistvus ja vastutus:** vastuvõtutingimuste tagamine peaks põhinema läbipaistvatel ja õiglastel eeskirjadel ning otsustusmenetlustel. Ilma et see piiraks riiklikes vastuvõtusüsteemides konkreetsete ülesannete täitmise lisaosaliste (nt valitsusvälised organisatsioonid, erasektor jt) kaasamise olulisust, vastutab maksimaalse läbipaistvuse ja vastutuse eest üldiselt vastav vastuvõtuasutus.
- **Konfidentsiaalsus:** käesolevas juhendis esitatud nõuete ja näitajate kohaldamisel kehtivad riiklikes ja rahvusvahelistes seadustes sätestatud konfidentsiaalsusreeglid mis tahes teabe kohta, mis saatjata lastega töötades omandati.
- **Osalemine:** kooskõlas vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 18 lõikega 8 ja et austada ELi harta ja lapse õiguste konventsiooni kohaselt laste osalemisõigust, julgustatakse vastuvõtuasutusi lihtsustama kõikide saatjata laste osalemist vastuvõtutingimuste materiaalsete ja mittemateriaalsete aspektide haldamises.
- **Mittediskrimineerimine:** kõigile saatjata lastele tagatakse diskrimineerimata võrdne juurdepääs vastuvõtutingimustele.

Struktuur ja vorm

See dokument selgitab saatjata laste vastuvõtu erivajaduste kindlakstegemist, hindamist ja rahuldamist ning neile vastuvõtutingimuste tagamist riiklikes vastuvõtusüsteemides. Kõiki neid aspekte hõlmavaid nõudeid peetakse vastuvõtutingimuste direktiivi kohaste vastuvõtutingimuste tagamisel oluliseks.

Pärast sissejuhatavat osa algab juhend lühikese jaotisega „Kuidas juhendit lugeda?“, milles selgitatakse selles kasutatavaid mõisteid. Seejärel on juhend jagatud üheksaks peatükiks, kus käsitletakse järgmisi teemasid:

- 1) saatjata laste teavitamine, osalemine ja esindamine;
- 2) erivajadused ja ohutusriskid;
- 3) majutamine;
- 4) igapäevane hoolitsemine;
- 5) töötajad;
- 6) tervishoid;
- 7) haridus;
- 8) toit, riietus ja muud tarbeesemed ning päevaraha;
- 9) majutus.

Iga jaotis sisaldab konkreetseid ühiseid nõudeid, mis kehtivad riiklikes vastuvõtusüsteemides kõigis EL+ riikides. Iga nõuet täiendavad asjaomased näitajad, mis hõlbustavad nõuete täitmise hindamist. Juhendi eri jaotistes on esitatud näitajad, mis võimaldavad hinnata, kas riiklikus vastuvõtusüsteemis võetakse erivajaduste rahuldamiseks piisavaid meetmeid. Vajaduse korral esitatakse näitaja kohta lisaselgitusi osas „Lisamärkused“.

Lõplik vastutus nende nõuete kohaldamise eest lasub EL+ riikide ametiasutustel; enamik käesoleva juhendi nõudeid kuulub eelkõige riiklike vastuvõtuasutuste pädevusse. Kuid praktikas sõltub materiaalsete ja mittemateriaalsete vastuvõtutingimuste tagamine siiski sageli teistest osalistest, nagu näiteks teised liikmesriigid, muud riiklikud, piirkondlikud või kohalikud teenistused ning valitsustevahelised või valitsusvälised organisatsioonid.

On oluline mainida, et vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 4 kohaselt võivad EL+ riigid rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtutingimuste kohta kehtestada või säilitada **soodsamaid sätteid** kui need, mis on käesolevas juhendis. Seda dokumenti ei tohiks mingil juhul võtta üleskuutsena leevendada olemasolevaid nõudeid, vaid pigem julgustusena täita vähemalt siin esitatud kriteeriumid.

Kuidas juhendit lugeda?

Kõiki juhendis sisalduvaid nõudeid ja näitajaid tuleks lugeda ja rakendada, arvestades eespool kirjeldatud **lapse parimate huvide põhimõtet** (vt lk 7).

Seega ei püüa juhend luua täiusliku vastuvõtusüsteemi mudelit; selle asemel on juhendi eesmärk koondada heakskiidetud nõuded, näitajad ja head tavad, mis on kohaldatavad ja saavutatavad kõigis liikmesriikides.

Selles dokumendis sisalduvad **nõuded** peegeldavad liikmesriikides juba olemas olevaid praktikaid, st nõue kujutab endast ühiselt kokkulepitut tava ja selle täitmine tuleks tagada kõigis riiklikes vastuvõtusüsteemides.

Näitajad on vahendiks, millega mõõta nõuetele vastavust. **Alternatiivseid näitajaid** kasutatakse olukordades, kus nõudele vastavust saab hinnata eri valikute abil. Iga nõude all nimetatud näitajaid tuleks mõista kui hierarhiata kogumit.

Lisamärkused selgitavad, millele peaks näitaja vastama. Arvestades riikide olukordade erinevust võib lisamärkuste kohaldatavus liikmesriikides erineda.

Hea tava ei tulene ametlikust hindamisest ja hinnangutest, vaid põhineb mõne liikmesriigi praegusel praktikal. Kuigi hea tava ei kujuta endast praeguses etapis ühiselt kokkulepitut standardit, julgustatakse liikmesriike ikkagi kaaluma nende heade tavade loomist oma riiklikesse süsteemidesse. Heade tavade näited juhendis viitavad olemasolevatele kõrgematele nõuetele EL+ riikides ja eesmärk on neid näiteid edendada.

NÕUE (kujutab endast ühiselt kokkulepitut tava ja selle täitmine tuleks tagada kõigis riiklikes vastuvõtusüsteemides)	16. NÕUE. Tagada saatjata laste eest igapäevane hoolitsemine majutuskeskuses (16.1) või individuaalsetes majutusasutustes (16.2).
NÄITAJA (nõuetele vastavuse hindamise vahend)	Näitaja 16.1.a: kvalifitseeritud töötajad on majutuskeskuses ööpäevaringselt.
ALTERNATIIVSED NÄITAJAD (kasutatakse olukordades, kus nõudele vastavust saab hinnata eri võimaluste abil)	Näitaja 16.1.a: töötajad on majutuskeskuses ööpäevaringselt. VÕI Näitaja 16.2.a: kui saatjata laps elab individuaalses majutusasutuses, saab ta kvalifitseeritud töötajatega ööpäevaringselt ühendust võtta.
LISAMÄRKUSED (selgitavad, mida kujutab endast vastavus; võib liikmesriigiti erineda)	Lisamärkused: individuaalsetes majutusasutustes majutatud saatjata lapsed on vähemalt 16-aastased ja nad on hinnatud piisavalt küpseks ja autonoomseks, et sellist tüüpi vastuvõtukeskuses elada.
HEA TAVA (olemasolevad kõrgemad nõuded EL+ riikides; eesmärk on neid näiteid edendada)	Hea tava: kõikide saatjata laste vastuvõtukeskuste käsiraamatuga varustamine. Käsiraamat katab kõiki saatjata laste vastuvõtu olulisi menetlusi ja poliitikaid ning see on välja töötatud koostöös saatjata lapsi esindavate asutustega. Käsiraamatus on selgelt kirjeldatud saatjata lapsega konsulteerimise, teiste asutuste ja organisatsioonidega kooskõlastamise ja registreerimise nõudeid.

Joonis 8. Nõuete, näitajate, märkuste, lisamärkuste ja heade tavade näited.

I lisa sisaldab tabelit, mis võtab kokku kõik käesolevas dokumendis loetletud nõuded ja näitajad. Seda tuleks siiski kasutada koos põhidokumendiga, kus antakse lisaselgitusi (lisamärkused, head tavad), mis aitavad juhendit tõlgendada.

EASO ülesanne on toetada liikmesriike ja assotsieerunud riike Euroopa ühise varjupaigasüsteemi rakendamisel EL+ territooriumil (EL+ riigid pluss Island ja Liechtenstein), sealhulgas ühiste koolituste, ühise kvaliteedi ja ühise päritolumaa teabega. Nagu kõik **EASO abivahendid**, põhineb see juhend Euroopa ühise varjupaigasüsteemi ühistel nõuetel. Juhendit tuleks pidada täienduseks teistele saadaolevatele vahenditele, eriti alljärgnevatele:

- *EASO praktiline juhend lapse parimate huvide kohta varjupaigamenetluses;*
- *EASO juhend vastuvõtutingimuste kohta: tegevusnõuded ja näitajad;*
- *EASO praktiline juhend vanuse hindamise kohta;*
- *EASO praktiline juhend perekonna otsimise kohta;*
- *EASO koolitusmoodul laste käsitlemise kohta;*
- *EASO erivajadustega isikute tuvastamise vahend (EASO IPSN-vahend).*

Juhend on välja töötatud vastuvõtusüsteemi toimimise tagamiseks. **Eriolukordade raamistikku** kuuluvad olukorrad jäävad selle juhendi kohaldamisalast välja. Selliseid olukordi käsitleb „EASO erandolukorra plaanimise juhend vastuvõtu kontekstis“. Isegi eriolukordade raamistikku kuuluvate olukordade puhul tuleks seda juhendit ning selles esitatud nõudeid ja näitajaid arvesse võtta nii palju kui võimalik. Nagu sätestatud EASO erandolukorra plaanimise juhendis vastuvõtu kontekstis, on iga inimene väärtustatud ja austatud, olenemata eriolukorrast. Seda juhendit tuleks kohaldada, võttes arvesse lapse õiguste konventsiooni ja ELi hartat, pidades samas meeles vastuvõtutingimuste direktiivi.

1. Saatjata laste teavitamine, osalemine ja esindamine

Sissejuhatavad märkused

Selles dokumendis tähendab mõiste „teavitamine“ teabevahetust vastuvõtutingimuste direktiivi raames. Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 5 kohaselt peab liikmesriik saatjata lapsi teavitama mõistliku aja jooksul, mitte kauem kui 15 päeva pärast rahvusvahelise kaitse taotluse esitamist, vähemalt mis tahes kehtestatud hüvistest ja vastuvõtutingimustega seotud kohustustest, mida nad peavad täitma.

Mõnes liikmesriigis võib teavitamine kuuluda ka vastuvõtuasutuste kohustuste hulka. Seepärast, ja kooskõlas teemavaldkonnaga, käsitletakse selles juhendis vastuvõtutingimustega seotud teabe edastamise nõudeid.

Keelebarjääri ja kommunikatsiooniprobleemide vältimiseks tuleks teave edastada keeles, millest saatjata laps aru saab. Vältimaks saatjata laste ülekoormamist põhjaliku teabega juba vastuvõtul, võib teabe edastamine toimuda eri aegadel või etappides, iga lapse vajaduste ja küpsuse kohaselt. Vastavalt vastuvõtul kindlakstehtud erivajadustele peaks saatjata laps saama teavet vastuvõtu (nt kodukorra, põhitöötajate, nende ülesannete, kaebuste esitamise mehhanismide) ja saadaolevate tugimeetmete kohta. Nende meetmete hulka kuuluvad psühhosotsiaalne nõustamine ja mitmesugune abi, alates saatjata laste juhendamisest, kuidas avalikele teenustele juurde pääseda, kuni kultuurivahenduse ja -suunitluse ning konfliktide lahendamiseni, samuti teavitamine, kuidas toimida konkreetsetes olukordades ja järgmistes etappides. Liikmesriike julgustatakse koostama ajakavasid, kus on märgitud, mis liiki teavet saatjata lastele riigi tasandil antakse, võttes arvesse vastuvõtutingimuste direktiivi artiklis 5 sätestatud 15-päevast maksimumaega.

Lapse õiguste konventsiooni artikkel 12 ja ELi harta artikkel 24 nõuavad laste seisukohtadega arvestamist ning neile vastavalt tegutsemist laste vanuse ja küpsuse kohaselt. Lapse õiguste konventsioon julgustab täiskasvanuid laste arvamusi kuulama ja nendega otsuste tegemisel arvestama. Õigus olla ära kuulatud kehtib kõigile lastele, kes on võimelised oma seisukohti avaldama, olenemata nende vanusest; seega ei ole laste seisukohtade kuulamine piiratud kindla vanusega, sest lapse võime oma seisukohti kujundada ja väljendada ei ole alati nende kronoloogilise vanusega seotud. Saatjata laste küpsust tuleb hinnata individuaalselt, seda teeb laste psühholoog või sotsiaaltöötaja, kellel on lastega töötamise kogemus⁽¹⁸⁾. See hinnang aitab kohandada saatjata lastele edastatava teabe keelt ja kontrollida nende arusaamist. Menetlusi tuleb kohandada, et julgustada lapsi oma seisukohti väljendada.

Asjaolu, et laste seisukohti võetakse kõikide neid puudutavate otsuste tegemisel piisavalt arvesse, ei garanteeri, et kõik seadused järgivad laste väljendatud seisukohti. Kui see pole nii, tuleks põhjuseid lastele piisavalt selgitada.

Kuna saatjata lapsed on haavatavad, on esindaja kiire määramine saatjata laste kaitsmisel üks olulisemaid meetmeid. Esindajad mängivad olulist rolli kõigi saatjata laste huvide kaitsmisel ja õigustele juurdepääsu garanteerimisel, sh varjupaika mittetaotlejate laste puhul. Nad aitavad koostöös teiste osalistega luua usalduslikku suhet saatjata lastega ja tagada nende heaolu, sh integratsioon.

Siiani ei ole liikmesriikidel ühtset definitsiooni mõistele „esindaja“. Arusaam esindajast, tema roll ja kvalifikatsioonid on liikmesriigiti erinevad⁽¹⁹⁾. Mõnes liikmesriigis on kasutusel mõiste „eestkostja“ ja neil võib olla kas sarnane või erinev roll; teistes liikmesriikides võivad olla kasutusel mõlemad mõisted erinevate rollidega. Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 2 punkt j määratleb esindaja kui isiku või organisatsiooni, kelle pädevad ametiasutused on määranud tegutsema seadusliku eestkostjana, et aidata ja esindada saatjata alaealist kõnealuse direktiiviga ettenähtud menetlustes eesmärgiga tagada lapse parimate huvide kaitse ja teostada vajaduse korral alaealise nimel õigus- ja teovõimet.

Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 24 põhjal võtavad liikmesriigid niipea kui võimalik meetmeid tagamaks, et saatjata alaealist esindaks ja abistaks esindaja, et tal oleks võimalik kasutada vastuvõtutingimuste direktiivis sätestatud õigusi ja täita selles sätestatud kohustusi. Esindaja järgib oma ülesannete täitmisel artikli 23 lõikes 2 osutatud lapse parimate huvide põhimõtet ning tal on selleks vajalikud teadmised.

⁽¹⁸⁾ ÜRO Lapse Õiguste Komitee, üldmärkus nr 12 (2009) lapse õiguse kohta olla ära kuulatud.

⁽¹⁹⁾ „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele: inimkaubanduse kaotamist käsitlev ELi strateegia aastateks 2012–2016“, 19. juuni 2012, COM(2012) 286 final.

Varjupaigaküsimusi käsitleva ELi õigustiku kohaselt on liikmesriikide üheks põhikohustuseks võtta vajalikud meetmed, et leevendada seda loomuomast haavatavust ja täita perekonna ühtsuse õigust saatjata laste perekonnaliikmeid otsides ja lapsi perekondadega taasühendades, kui see on lapse parimates huvides.

Lisaks eespool nimetatud esindamisele peaksid saatjata laste parimaid huve kaitsma vastavad töötajad (nt hooldus-/sotsiaaltöötajad jne), kes vastutavad saatjata laste vastuvõtmise ja nende eest hoolitsemise eest. Nagu lapsrändajate kaitse teatises soovitatud, tuleks kõikides organisatsioonides (ka vastuvõtukeskustes), kus lastega töötatakse, kehtestada lapsi kaitsvad sisemeetmed (st sise-eeskirjade kogum, kuidas lastega tegelevaid töötajaid kontrollida, värvata ja koolitada, kuidas jälgida lastega suhtlemist ning kuidas käsitleda kaebusi ja vajaduse korral rakendada distsiplinaarkaristusi).

Õiguslikud viited – teavitamine, osalemine ja esindamine

- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 2 punkt j: esindaja
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 5: teave
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 23: alaealised
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 24 lõige 1: saatjata alaealised
- Lapse õiguste konventsiooni artikkel 12: lapse arvamuse austamine

Nõuded ja näitajad

1.1. Teavitamine

1. NÕUE. Tagada saatjata lastele asjakohane teave.

Näitaja 1.1: taotlejatele tuleb teatada mõistliku aja jooksul, mis ei ületa 15 päeva alates rahvusvahelise kaitse taotluse esitamisest, vähemalt mis tahes kehtestatud hüvistest ning vastuvõtutingimustega seotud kohustustest, mida nad peavad täitma.

- **Lisamärkused:** teave edastatakse eakohaselt kirjutatud teksti, infolehe, piltide, videotena. Saatjata alaealisele edastatav teave peaks olema põhiliselt suuline.

Näitaja 1.2: teave peab olema kättesaadav tasuta.

Näitaja 1.3: esitatud teave peab vastama saatjata laste või nende esindaja küsimustele.

Näitaja 1.4: teave hõlmab kõiki vastuvõtutingimuste aspekte, mis puudutavad saatjata lapsi, ning see peaks käsitlema vähemalt õigust vastuvõtule, materiaalsete vastuvõtutingimuste vormi (majutus, toit, riietus ja päevaraha), juurdepääsu tervishoiule, haridusele ja vabaajategevustele ning vajaduse korral erikorraldusi rahvusvahelise kaitse erivajadustega taotlejatele.

- **Lisamärkused:** teave tuleks saatjata lastele lapsesõbralikul viisil selgelt teatavaks teha ja see võiks hõlmata ka täiendava psühholoogilise abi kättesaadavust, liikmesriigis kehtivaid sotsiaalseid norme ja igapäevaeluga seotud nõuandeid, sealhulgas konfliktide lahendamise kohta.

Näitaja 1.5: teavet edastatakse vastavalt saatjata laste erivajadustele ja isiklikule olukorrale.

Näitaja 1.6: teave hõlmab saatjata lastega töötajate rolle.

Näitaja 1.7: teave peab selgitama kohustust määrata esindaja, et aidata saatjata lapsi menetlusküsimuste ja igapäevaeluga.

- **Lisamärkused:** saatjata lapsi tuleks teavitada rollidest, mida täidavad määratud esindaja, töötajad ja eriti sotsiaaltöötajad, kes toetavad neid täielikult vastuvõtukeskuses viibimise ajal.

Näitaja 1.8: teave hõlmab rahvusvahelise kaitse menetluse peamisi aspekte, sh juurdepääsu varjupaigamenetlustele, kättesaadavat õigusabi ja selgitusi, kuidas seda saada, perekondade otsimist ja taasühendamist, vabatahtlike tagasipöördumist ja asjakohaseid apellatsioonimenetlusi.

- **Lisamärkused:** teavet annavad peamiselt esindaja ja vastuvõtmisega tegelevad asutused. Materiaalsete ja mittemateriaalsete vastuvõtutingimuste tagamine on siiski sageli seotud teiste osalistega, nt piirkondlike või kohalike teenistuste ning valitsustevaheliste või valitsusväliste organisatsioonidega.

- Teabe jagamine hõlmab ka aspekte, mis on seotud soolise vägivalla, ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimkaubanduse ohu, vanuse kindlaksmääramise menetluse, seksuaalse sättumuse ja soolise identiteedi küsimustega, kui need on kindlakstehtud erivajadusi arvestades olulised.

2. NÕUE. Tagada, et saatjata lapsed saavad asjakohasest teabest aru.

Näitaja 2.1: teave edastatakse lapsesõbralikul viisil, eakohaselt ja kultuuritausta arvestades.

- **Lisamärkused:** lapsesõbraliku teabe all mõistetakse igasugust edastamise viisi, mis on kohandatud saatjata laste vanusele ja küpsusele, mis on esitatud keeles, millest nad saavad aru ning mis arvestab soo ja kultuuritaustaga.
- Lapsesõbralikku teavet võivad edastada isikud, kes töötavad saatjata lastega (nt vastuvõtutöötajad, sotsiaaltöötajad, esindajad ja teised huvirühmad), erineval viisil ja vormis (sh suuline suhtlus, visuaalne materjal, elektrooniline multimeediajuhend jne).
- Lapsesõbralike materjalide või saatjata laste erivajadustele kohandatud materjalide kasutamine aitab saatjata lastel protsessi mõista hoolimata suhtlemisraskustest, nagu kirjaoskamatus. Kuid praktikas on teabe edastaja oskused, empaatia ja toetav suhtumine eduka tulemuse saavutamiseks ülimalt olulised.

Näitaja 2.2: teavet tuleb edastada süsteemselt kogu protsessi vältel ja teabe edastamise tõendid tuleks dokumenteerida (millal teave edastati, kelle poolt jne).

- **Lisamärkused:** teavet edastavad isikud kontrollivad, kas saatjata lapsed on edastatud teabest tegelikult aru saanud. Varjupaigamenetluse, perekondade otsimise ja taasühendamise, vabatahtliku tagasipöördumise ja kindlakstehtud erivajadustega seotud teavet korraldatakse hilisemas etapis ja mitu korda.

Näitaja 2.3: vastuvõtukeskustes peavad olema kättesaadavad tõlgid ja/või keelevahendajad, et saatjata lastel oleks võimalik oma emakeeles suhelda.

- **Lisamärkused:** koolitatud tõlgid on kättesaadavad varjupaika puudutavate oluliste vestluste jaoks või juhul, kui saatjata lapsed väljendavad selleks vajadust.

Teabe edastamise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ lapsesõbraliku ja eakohase teabematerjali tagamine teabevoldikute, taskuformaadis infolehtede, värviraamatute ja/või digitaalsete teabevahendite kujul, et saatjata lapsi varjupaigamenetlusest, vastuvõtust, integratsioonist ja vabatahtlikust tagasipöördumisest teavitada;
- ✓ suulise teabe tagamine ja saatjata lastega suhtlemine, et tuvastada kultuurivahendajate abil ja järelevalve all nende lisateabe vajadus;
- ✓ infotundide läbiviimine üks-ühele või rühmas, et anda rahvusvahelise kaitse taotlejatele õigus- ja sotsiaalabi (nt varjupaigamenetluse, nende õiguste ja kohustuste kohta).

1.2. Osalemine

3. NÕUE. Tagada laste arvamuse/seisukohtadega arvestamine ning vastavalt sellele tegutsemine nende vanuse ja küpsuse kohaselt.

Näitaja 3.1: saatjata lastele antakse ohutud ja kaasavad võimalused oma vaadete/seisukohtade väljendamiseks ja vastavalt vanusele ja küpsusele nende vaadetega arvestamiseks.

- **Lisamärkused:** laste seisukohtade hindamisel arvestatakse lapse vanust ja küpsust. Lapsi vastuvõttev personal võib hõlbustada saatjata lastel oma arvamuse vabalt väljendamist, viies läbi individuaalseid või rühmakohtumisi. Vajaduse korral koostatakse järeelmeetmena kohtumise aruanne. Lapse osalemist soodustava keskkonna loomisel on oluline, et töötaja teda lapsesõbralikult kohtleks.

Näitaja 3.2: vastuvõtukeskuses viibivatele lastele on loodud hästi reklaamitud, konfidentsiaalne ja kättesaadav sisekaebuste menetlus.

- **Lisamärkused:** saatjata lastele on loodud lihtsustatud menetlus, et nad saaksid esitada kaebusi kõikide vastuvõtutingimuste, sh igapäevase hoolitsemise, majutuse, toidu, töötajate, vabaajategevuste jm kohta. Saatjata laps või tema esindaja võivad kaebuse esitada kas suuliselt või kirjalikult. Lahendus edastatakse saatjata lapsele või tema esindajale.

Näitaja 3.3: saatjata lastele antakse vähemalt korra kuus tagasisidet, kuidas nende panust arvesse on võetud ja kuidas see on tegevusi mõjutanud.

- **Lisamärkused:** positiivne järelteave või selgitus, miks seda ei antud (ja kuidas laste muredega saaks teisel moel tegeleda), aitavad ära hoida konflikte.

Osalemise/suhtlemise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ saatjata lastega korrapäraste kohtumiste korraldamine, et kuulata nende seisukohti ja soove ning anda neile tegevuste kohta tagasisidet.

1.3. Esindamine

4. NÕUE. Tagada esindajaga kohtumine niipea kui võimalik, aga mitte hiljem kui 15 tööpäeva pärast rahvusvahelise kaitse taotluse esitamist, ja võimaldada esindajal saatjata lapsi aidata meetmetega, mis on seotud nende õiguslike kohustustega.

Näitaja 4.1: veendutakse, et esindaja on võimeline kontrollima, kas majutus ja hoolekandeesutuse korraldus on laste füüsilisele, vaimsele, spirituaalsele, moraalsele ja sotsiaalsele arengule sobilikud.

Näitaja 4.2: esindajal võimaldatakse teavitada kõigist probleemidest saatjata lastele majutust pakkuvaid vastuvõtutöötajaid; vajaduse korral tuleks kaasata kultuurivahendaja või temaga nõu pidada.

Näitaja 4.3: esindajal võimaldatakse jagada saatjata lastele teavet nende õiguste ja kohustuste kohta seoses majutuse ja materiaalse abiga ning aidata lastel vajaduse korral kaebust esitada.

Näitaja 4.4: esindajal võimaldatakse kontrollida, kas saatjata lapsi on majutusasutuse personali ja hooldajate rollist ja ülesannetest teavitatud.

Näitaja 4.5: esindajal võimaldatakse kontrollida, kas saatjata lastel on tõhus juurdepääs haridussüsteemile ja kas nad käivad regulaarselt koolis.

Näitaja 4.6: esindajal võimaldatakse edendada laste juurdepääsu vabaajategevustele, sh laste vanuse, küpsuse ja huvidega sobivatele mängu- ja huvitegevusele.

5. NÕUE. Tagada, et õigusnõustajatel või muudel nõustajatel, asjaomaste EL+ riikide tunnustatud rahvusvahelisi ja valitsusväliseid organisatsioone esindavatel isikutel oleks vastuvõtustruktuuridele piisav juurdepääs, et saatjata lapsi aidata.

Näitaja 5.1: nimetatud osaliste juurdepääsu piiratakse üksnes majutusruumide ja saatjata laste turvalisusega seotud põhjustel tingimusel, et juurdepääsu ei piirata seejuures märkimisväärselt või ei muudeta juurdepääsu päris võimatuks.

Näitaja 5.2: eespool loetletud osalised saavad saatjata lastega kohtuda ja rääkida piisavat privaatsust tagavatel tingimustel.

6. NÕUE. Tagada, et on kehtestatud menetlus hakata saatjata laste perekondi otsima ⁽²⁰⁾ pärast laste saabumist ja tuvastamist niipea kui võimalik, vajaduse korral rahvusvahelise või muu asjakohase organisatsiooni abil, kaitstes samal ajal laste parimaid huve.

⁽²⁰⁾ EASO, „Practical guide on family tracing“ („Perekonna otsimise praktiline juhend“), 2016.

Näitaja 6.1: vastuvõtuasutused ja/või muud vastutavad töötajad ja esindaja algatavad või alustavad perekonna otsimist, tuginedes saatjata lapse antud teabele ja tegutsedes tema parimates huvides.

- **Lisamärkused:** kui saatjata laste või nende lähisugulaste elu või isikupuutumatus on ohus, eriti kui viimased on jäänud oma päritolumaale, võtab liikmesriik kasutusele vajalikud kaitsemeetmed tagamaks, et teavet nende isikute kohta kogutakse, töödeldakse ja levitatakse konfidentsiaalselt, et vältida nende julgeoleku ohustamist. Samas jäetakse aeg lastega usaldusliku suhte loomiseks, mis laseb vastuvõtuametnikul hankida vähima teabe, mis on protsessi algatamiseks vajalik, ja hinnata ka laste parimaid huve.
- Otsimise eesmärgil on perekonnaliikme definitsiooni laiendatud, võttes arvesse laste tausta, ülalpidamisega seotud olukorda ja nende parimaid huve.
- Kõik protsessi käigus lapsega kontaktis olevad osalised, sh esindaja, peaksid edastama otsimisprotsessi kohta lapsele sarnast teavet. On oluline, et lapsed tajuksid teabe järjepidevust ja mõistaksid, et perekonna otsimise peamine eesmärk on peresidemete taastamine, kui see on lapse parimates huvides.
- Protsess tuleks läbi viia konfidentsiaalselt ja perekonna otsimise protsessi käigus ei tohiks viidata lapse rahvusvahelise kaitse staatusele. Saatjata lastega, kelle kohta on kahtlus või tõendid, et ta on inimkaubanduse ohver, tuleks kasutada erilähenedist.

2. Erivajadused ja ohutusriskid

Sissejuhatavad märkused

Saatjata lapsed on taotlejate kategooria, kellel on erivajadused ja kes on eriti haavatavad ning vajavad seetõttu konkreetset ja asjakohast hoolt, juhendamist ja kaitset. Igal saatjata lapsel on õigus olla kaitstud igasuguse füüsilise ja vaimse vägivalla, vigastuste või väärkohtlemise, hooletusse jätmise või hooletu kohtlemise, väärkohtlemise või ekspluateerimise, sealhulgas seksuaalse kuritarvitamise eest. Saatjata laste vastuvõtmine ja juhendamine tuleks korraldada viisil, et on rahuldatud nende erivajadused, nagu intensiivne ööpäevaringne juhendamine, spetsiaalne lapsesõbralik meditsiiniline ja psühholoogiline abi või vanuse, soo või ohuga seotud erivastuvõtukeskused, ning et ohutusriske arvestatakse ja hoitakse minimaalsel tasemel (lapse õiguste konventsiooni artikli 19 lõige 1).

Vastuvõtudirektiivi alusel peab liikmesriik muu hulgas läbi viima individuaalsed hindamised erinevates etappides pärast saabumist, et tuvastada ja rahuldada haavatavate inimeste erivajadusi ja ohutusriske.

Saatjata laste hulgas võib olla lapsi, kes võivad konkreetsete erivajaduste tõttu vajada täiendavat lisatuge, et nad saaksid vastuvõtutingimuste direktiivi kohaselt kasutada oma õigusi ja hüvitisi võrdsete alustel.

Saatjata lapsed on eaturvaliste olukordade suhtes eriti haavatavad. Lisaks erivajaduste nõudele tuleks tähelepanu pöörata ka selle rühma ohutusriskidele. See tähendab, et spetsialistid peavad alati veenduma, et saatjata lapsed asuksid ohutus kohas. Füüsilisel ohutu koht ei kvalifitseeru automaatselt ohutuks kohaks; see peab pakkuma piisavalt ka sotsiaalset ja emotsionaalset ohutust, et laps saaks nõuetele vastavalt areneda.

Vastuvõtutingimused ei anna rohkem teavet, milline see ohutus peaks olema. Euroopa Komisjoni teatis lapsrändajate kaitse kohta ⁽²¹⁾ kutsub üles looma lapsi kaitsvaid sisemeetmeid kõikides lastega tegelevates organisatsioonides ja organites, sh vastuvõtukeskustes. Sisemised kaitsemeetmed ja lastekaitsepoliitika on sise-eeskirjade kogum, milles on selgitatud, mida organisatsioon või grupp peab tegema selleks, et lapsi kaitsta. Riskihindamise eesmärk on lapse kahjustamist tõhusalt ennetada, vähendades riskitegureid, samuti tagada saatjata laste eest hoolitsemine ja nende kaitsmine vastuvõtu kontekstis.

Ohutusriskide hindamise taga on soov tagada saatjata laste asjakohane juhendamine vastuvõtukeskustes. Sel viisil on saatjata lapsed kaitstud ohtude eest, mis ohustavad nende heaolu ja arengut olevikus ja tulevikus.

Saatjata lastega tegelevad töötajad, st kõik inimesed, kes on vastuvõtu kontekstis saatjata lastega otseses kontaktis, peaksid olema erivajadustest ja ohtudest teadlikud ning võimelised neid tuvastama. Erivajaduste ja ohtude tunnusmärgid tuleks talletada niipea kui võimalik ja see teave tuleb edastada asjakohastele huvirühmadele, et tagada vajalikud garantiid (erivajadused ja ohutusmeetmed) ning tugi (vt 5. peatükk „Töötajad“, 25. nõue).

Lisaks on liikmesriigil kohustus erivajadusi ja ohte hinnata, täpsustada ja leida neile lahendused mõistliku aja jooksul pärast rahvusvahelise kaitse taotluse esitamist, tagades, et haavatavusi oleks võimalik tuvastada ka hiljem, kui need ei ole esialgu ilmsed. Sel põhjusel tuleks kvalifitseeritud vastuvõtutöötajaid koolitada (vt 5. peatükk „Töötajad“, 24. nõue), et erivajadusi ja ohte hinnata.

Üks oluline aspekt on vajadus tagada, et liikmesriikide siseriiklikud suunamismehhanismid toimiksid nõuetekohaselt, et erivajadustest ja ohtudest tõhusalt teavitada. Ilma et see piiraks konfidentsiaalsuse põhimõtet, peaksid riiklikud asutused erivajaduste ja ohutusriskide tuvastamisele lähenema valdkonnaülelset ja omavahel asjakohast teavet jagama. Näiteks kui lapsega esimesena kokku puutuvad ametnikud, nagu piirivalvurid, märkavad, et lapsel on erivajadused, tuleks sellest teatada vastuvõtuasutustele, et need kindlustaksid vajalikud tagatised võimalikult kiiresti. Teisalt on need, kes töötavad saatjata lastega igapäevaselt, sageli olukorras, kus nad saavad rahvusvahelise kaitse taotlejaid pikema perioodi vältel jälgida ja luua nendega usalduslikud suhted. See võimaldab neil tõhusalt kindlaks teha erivajadused ja ohud, mis ei pruukinud kohe ilmsed olla. Kuivõrd see teave puudutab võimalikke menetluslikke erivajadusi, on väga oluline, et vastuvõtuasutusel oleks võimalik see menetlevale ametiasutusele edastada.

Mõned näited vastuvõtu eritagatiste kohta on esitatud käesoleva juhendi erinevates jaotistes. Asjakohaste põhjalikumate juhiste ja praktiliste vahendite kohta vt EASO erivajadustega isikute tuvastamise vahend (EASO IPSN-vahend). ⁽²²⁾

⁽²¹⁾ Euroopa Komisjon, Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile „Lapsrändajate kaitse“, 12. aprill 2017, COM(2017) 211 final.

⁽²²⁾ EASO, „Tool for Identification of Persons with Special Needs“ („Erivajadustega isikute tuvastamise vahend“).

Õiguslikud viited – erivajaduste tuvastamine, hindamine ja rahuldamine

- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 18 lõige 4: kuritarvitamise ja soopõhise vägivalda ärahoidmiseks asjakohaste meetmete võtmine
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 18 lõike 9 punkt a: erivajaduste hindamine
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 22: vastuvõtu erivajaduste hindamine
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 25: piinamise või vägivalda ohvrid
- Lapse õiguste konventsiooni artikli 3 lõige 3: pädevate asutuste kehtestatud nõuded
- Lapse õiguste konventsiooni artikkel 19: kaitse igasuguse vägivalda eest

Nõuded ja näitajad

2.1. Erivajadused

7. NÕUE. Tagada saatjata laste erivajaduste kindlakstegemise ja hindamise algse menetluse olemasolu.

Näitaja 7.1: välja on töötatud standardne mehhanism/menetlus, millega saatjata laste erivajadusi süstemaatiliselt tuvastada ja hinnata.

- **Lisamärkused:** nagu sätestatakse vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 22 lõikes 2, ei pea see mehhanism/menetlus toimima haldusmenetlusena, kuid peaks tuginema lastekaitse ja laste turvalisuse nõuetele. Mehhanismi/menetluse võiks lõimida EASO erivajadustega isikute tuvastamise vahendi.

Näitaja 7.2: mehhanism näeb selgelt ette, kes vastutab erivajaduste kindlakstegemise ja hindamise eest.

Näitaja 7.3: mehhanism näeb selgelt ette, kuidas vajaduste kindlakstegemine ja hindamine registreeritakse ja kuidas sellest saatjata lastele ja asjaomastele osalistele teatatakse.

- **Lisamärkused:** erivajaduste teabe registreerimine ja tõhus edastamine saatjata lastele ja asjaomastele osalistele on väga oluline, et tagada vajalike tagatiste olemasolu. Mehhanismi kasutamisel kohaldatakse riiklikke konfidentsiaalsus- ja andmekaitse-eeskirju. Mõnel juhul, nagu inimkaubanduse ohvrite riiklikud suunamismehhanismid, kohaldatakse ametlikke menetlusi.

Erivajaduste esialgse kindlakstegemisega seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ erivajaduste kindlakstegemise mehhanismi kasutuselevõtt riiklike menetluste raames;
- ✓ saatjata laste erivajaduste ja lapse heaolu potentsiaalsete ohtude kindlakstegemiseks varajases staadiumis vormi täitmine, kus on järgmised andmed:
 - sünnikuupäev ja -koht, päritoluriik, emakeel, perekonnaseis ja lapsed;
 - teave vanemate, õdede-vendade ja/või teiste praeguse liikmesriigi vastuvõtu, teistes EL+ riikides või kolmandas riigis viibivate sugulaste kohta;
 - lapse tervislik seisund (üldine tervislik seisund, kroonilised haigused, puuded, operatsioonid, ravimid, vaimne tervis);
 - elamistingimused päritoluriigis;
 - haridus päritoluriigis;
 - päritoluriigist lahkumise põhjused (sh vanemate nõusolek).

8. NÕUE. Tagada erivajaduste kindlakstegemise ja hindamise mehhanismi/menetluse tõhus rakendamine niipea kui võimalik pärast saabumist.

Näitaja 8.1: iga saatjata lapse erivajaduste süstemaatiliseks kindlakstegemiseks ja hindamiseks on eraldatud piisavalt vahendeid.

Näitaja 8.2: ilmsete haavatavuste esialgne kindlakstegemine ja hindamine viiakse läbi vastuvõtu esimesel päeval või vähemalt 24 tunni jooksul, et erivajadusi saaks rahuldada.

Näitaja 8.3: hilisemas etapis ilmnevate erivajaduste kindlakstegemine ja hindamine, rahuldamine ja dokumenteerimine toimub nõuetekohaselt.

Näitaja 8.4: vajaduse korral kaasatakse erivajaduste hindamisse spetsialiseerunud osalised.

- **Lisamärkused:** olenevalt vajaduste laadist võib erivajaduste hindamisse kaasata spetsialiseerunud osalised, nagu sotsiaaltöötajad, psühholoogid või meditsiinitöötajad. Nende eksperditeadmised peaksid olema vastuvõtuasutustele vajaduse korral hõlpsalt kättesaadavad. Kui see on asjakohane, tuleks võimaldada kvalifitseeritud tõlki.

Näitaja 8.5: vastuvõtuasutuse ja menetleva ametiasutuse vahel on sisse seatud teabevahetuskanalid ja koostöö, mida kasutatakse konfidentsiaalsuse piires.

- **Lisamärkused:** erivajaduste kindlakstegemine ja hindamine on tulemuslikumad, kui ametiasutused vahetavad teavet, ilma et see piiraks riiklikke konfidentsiaalsus- ja andmekaitse-eeskirju.

Näitaja 8.6: vastuvõtu erivajadused tehakse kindlaks ja neid hinnatakse, ilma et see piiraks saatjata laste rahvusvahelise kaitse taotluse uurimist.

- **Lisamärkused:** tähtis on hoida selgelt lahus vastuvõtu (ja menetluslike) erivajaduste kindlakstegemise ja hindamisega seotud küsimused ning saatjata laste rahvusvahelise kaitse taotluse uurimine. Kuigi mõnel juhul võib saatjata laste haavatav olukord mõjutada ka rahvusvahelise kaitse taotluse tulemust, on selle juhendi kohase kindlakstegemise ja hindamise eesmärk üksnes tagada varjupaigamenetluse ajal tõhus juurdepääs vastuvõtutingimuste direktiivi kohastele õigustele ja hüvistele.

9. NÕUE. Tagada kindlakstehtud erivajaduste õigeaegne rahuldamine.

Näitaja 9.1: kindlakstehtud ja hinnatud erivajaduste rahuldamiseks võetakse asjakohaseid meetmeid. Meetmete pakilisus sõltub tuvastatud vajadustest.

- **Lisamärkused:** erivajaduste rahuldamiseks tuleks eraldada piisavalt rahalisi vahendeid. Lisaks tuleks vajaduse korral kasutada standardset töökorda ja/või suunamismehhanisme, nt inimkaubanduse ohvriks langenud laste, abielus laste, täiskasvanutega suguluses olevate laste, puuetega laste jaoks.

Näitaja 9.2: välja on töötatud mehhanism erivajaduste pidevaks jälgimiseks pärast nende kindlakstegemist.

- **Lisamärkused:** EL+ riigid peaksid ette nägema kindlakstehtud erivajaduste pideva järelkontrolli.

Erivajaduste kindlakstegemise, hindamise ja rahuldamise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ vastuvõtu erivajaduste kindlakstegemise ja hindamise mehhanismi kasutuselevõtt riiklike menetluste raames; menetlustesse võiks lõimida vastava tuvastamise vahendi;
- ✓ eri valdkondade esindajate regulaarsete kohtumiste korraldamine, kaasates asjaomased osalised, sh valitsusvälised organisatsioonid; teabe proaktiivselt kogumine, kasutades enne vastuvõttu kättesaadavaid vahendeid;
- ✓ erivajaduste kindlakstegemise ühildamine saatjata laste igapäevase juhendamisega:
 - vesteldes sel teemal saatjata lapsega korduvalt;
 - algatades valdkonnaülestel nõupidamistel vastavaid arutelusid (vt 4. peatükk „Igapäevane hoolitsemine“).

2.2. Ohutusriskid

10. NÕUE. Tagada, et vastuvõtukeskuses saatjata lastega tegelevad töötajad tuvastavad varakult ohutusriskid ja riskid lapse heaolule.

Näitaja 10.1: välja on töötatud standardne riskihindamine, et tuvastada saatjata laste ohutusriske.

- **Lisamärkused:** seda vahendit saaks kasutada kontrollnimekirjana või vestluse juhendina, mis aitab töötajatel saadaolevale teabele tuginedes hinnata, kas saatjata lapsi ohustavad praegu või tulevikus väärkohtlemine, hooletusse jätmine, ekspluateerimine või vägivald, kas vastuvõtukeskuses või väljaspool.

Näitaja 10.2: saatjata laste ohutusriske hinnatakse nädala jooksul pärast saabumist ja hindamist korratakse regulaarselt vähemalt iga kuue kuu tagant.

- **Lisamärkused:** riskihindamine on soovitatav läbi viia vastuvõtukeskusesse saabumise ajal või niipea kui võimalik, aga mitte hiljem kui nädal pärast saabumist.

Näitaja 10.3: ohutusriske hinnatakse süstemaatiliselt.

- **Lisamärkused:** saatjata laste olukord võib keskkonna mõjul (vastuvõtukeskuses ja selle ümbruses) muutuda. Seepärast on riskide tuvastamine ja uuesti hindamine kestev protsess, mis peaks toimuma eelistatavalt kolme kuni kuue kuu tagant või kui see on asjaolude muutumise või sündmuste tõttu vajalik.

Näitaja 10.4: riskihindamise tulemust arutatakse valdkonnaüleises kontekstis.

- **Lisamärkused:** esindaja või teised spetsialiseerunud osalised võtavad riskihindamisest osa.

11. NÕUE. Ohutusrisikid vähendatakse absoluutse miinimumini.

Näitaja 11.1: riskihindamisele toetudes võimaldatakse vajalik hool ja sobiv vastuvõtukeskus nädala jooksul pärast saabumist.

- **Lisamärkused:** saatjata laste põhivajaduseks on turvaline koht, kus üles kasvada.

Näitaja 11.2: äärmiselt ebatavalistes olukordades tegutsevad vastuvõtuasutused viivitamatult, et kõrvaldada selline olukord.

- **Lisamärkused:** kui tegemist on suure turvariskiga, näiteks esinevad inimkaubanduse ja võimaliku ärajooksmise märgid, siis on oluline, et spetsialistid oskaksid neid märke ära tunda ja vastavalt tegutseda. Kui tekib ebatavaline olukord (inimkaubitsejate võrgustiku ähvardused, aumõrva oht, toakaaslaste kiusamine jne), siis on oluline, et spetsialistid võtaksid kasutusele meetmed, et kindlustada turvaline ja stabiilne olukord nii kiiresti kui võimalik.

Riskide ja põgenemise ohuga seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ mobiiltelefonide ajutine konfiskeerimine saabumisel, lähtudes põhimõttest seada esikohale lapse huvid, kui avastatakse võimalikke inimkaubanduse märke; seda tehakse inimkaubitsejate võrgustikuga kokkupuutumise ohu vähendamiseks. Sellisel juhul tuleb tagada, et telefonikõnesid saaks ikkagi järelevalve all teha ja eriti lastele tuleb pakkuda võimalust perekonnaliikmetega päritoluriigis või teises riigis ühendust võtta, et anda lähedastele teada, et nad ei ole ohus;
- ✓ turvamajade/spetsiaalsete keskuste organiseerimine, et kaitsta saatjata lapsi, keda ohustab inimkaubandus, sundabieliu jne. See võib kaasa tuua kaitsemeetmed, nagu saatjata lapse maapiirkonda viimine, järelevalvega varjupaik ja intensiivne juhendamine.

Näitaja 11.3: vastuvõtukeskustel on häirevahend ja saatjata lapse kadumisele järgneb süstemaatiline teavitamine ja viivitamatu tegutsemine.

- **Lisamärkused:** kohe, kui on märgatud, et saatjata laps on kadunud, tuleb politseile esitada avaldus kadunud isiku kohta ja teavitada noorsooametit. Last peetakse kadunuks, kui ta on keskusest vastuvõtu töötajaid teavitamata lahkunud ja lapse asukoht on teadmata. Esimese asjana tuleb saatjata last otsida; otsingu pikkus ja intensiivsus sõltub saatjata lapse vanusest, eelnevast käitumisest ja tähelepanekutest ning kontekstist. Kui laps on alla 14-aastane, ei ole üldiselt aktsepteeritav üleöö oodata. Politseile tuleb anda inimese kohta võimalikult täpne teave, mis puudutab riietust/mobiilinumbrist jne. Kohe, kui saatjata laps välja ilmub, tuleb politseid ja noorsooametit sellest teavitada. Arvesse tuleb võtta kogu politsei ja noorsooameti antud teavet.

Häirevahenditega seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ riikliku häiresüsteemi kasutamine kadunud laste leidmiseks pärast seda, kui politsei ja esindaja on sellise teatise mõju hinnanud.

12. NÕUE. Tagada, et saatjata lastele on selgitatud radikaliseerumist ja et töötajad jagavad saatjata lastel täheldatud (potentsiaalse) radikaliseerumise märke vastavate asutustega.

Näitaja 12.1: saatjata lastega tegelevad töötajad arutavad vajaduse korral lastega radikaliseerumise teemat.

Näitaja 12.2: radikaliseerumise märkidest vastutavatele isikutele ja ametitele teatamiseks on vastuvõtukeskustes sisse seatud häirevahendid.

Radikaliseerumise teemaga seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ sotsiaaltöötajatele teatamise vormi kättesaadavaks tegemine, mille nad saavad radikaliseerumise juhtude kohta täita ja saata pädevatele riigiasutustele;
- ✓ andmete ja teabe koostööstamise ja vahetamise soodustamine teiste pädevate riigiasutustega, arendades või laiendades ühiste töörühmade koostööd;
- ✓ võimalik peaks olema palgata radikaliseerumisspetsialist või lasta spetsiifiliste teadmistega töötajal lastega rääkida.

3. Majutamine

Sissejuhatavad märkused

Ilma et see piiraks liikmesriikide territooriumil saatjata laste võrdset jaotamist reguleerivate riiklike jaotussüsteemide olemasolu, tuleks käesolevas jaotises käsitletud nõudeid ja näitajaid järgida ning rakendada täielikus kooskõlas lapse parimate huvide ja perekonna ühtsuse põhimõtetega, austades ka erivajadusi, mis saatjata lastel võivad olla.

Nende põhimõtete järgimine ei ole oluline mitte ainult vastuvõtusüsteemi sisenemisel, vaid ka saatjata laste eri majutuskohadesse ümberpaigutamise või üleviimise ajal. Seetõttu peaks kooskõlas vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 24 lõikega 3 toimuma saatjata laste üleviimine võimalikult harva ja vaid siis, kui see on lapse parimates huvides.

Lisaks kollektiivsele, väikesemahulisele ja peavoolu majutusele peaks saatjata lastele majutust pakkudes olema valikus ka eestkoste ja individuaalsed majutusasutused, kui see on kooskõlas lapse parimate huvide ja individuaalsete erivajadustega.

Esialgseid ja põhjalikud hindamised (mis tahes majutamise hetkel) tuleks läbi viia lapse parimaid huve silmas pidades (nt majutamine koos abikaasa või perekonnaliikmega). Esialgne hindamine tuleks teha saabumisel, et leida saatjata lapsele parim võimalik majutus. Valdonnaülesed põhjalikud hindamised toimuvad pidevalt ja neis tuleb regulaarselt osaleda.

Saatjata laste paigutamine ja ümberpaigutamine

Esialgne hinnang saabudes

Regulaarne, ulatuslik ja valdkonnaülene hindamine terve vastuvõtu vältel

Õiguslikud viited – majutamine

- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 18: materiaalse vastuvõtutingimuste üksikasjad
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 24: saatjata alaealsed

Nõuded ja näitajad

13. NÕUE. Saatjata lastele eluaset pakkudes võetakse arvesse konkreetseid ja objektiivseid põhjuseid (nt vanus, küpsus ja erivajadused), mis on seotud saatjata laste individuaalse olukorraga, vastuvõtukeskuse pakutavat konkreetset hoolt ja institutsionaliseerimata hooldusvormide võimalusi.

Näitaja 13.1: kehtestatud on konkreetse eluaseme pakumise spetsiifiliste ja objektiivsete põhjuste üle otsustamise kord.

- **Lisamärkused:** eeltoodud nõudes nimetatud laste individuaalne olukord viitab eriti saatjata laste vanusele, küpsusele ja soole (nt transsoolised inimesed), samuti kultuurile, keelelisele ja religioossele taustale. Lisaks tuleks arvesse võtta individuaalseid kaalutlusi, nt perekonnasidemeid.
- Kõiki majutuse korraldusi tehes tuleks arvesse võtta eelkõige saatjata laste seksuaalse ja soolise vägivalda eest kaitsmise sätteid.
- Kui saatjata lapsed majutatakse erandkorras täiskasvanute vastuvõtukeskustesse (nt koos täiskasvanud õdede/vendadega), on neil samad õigused, mis teistel saatjata lastel (nt kaitse igasuguse vägivalda eest), ja kehtivad menetluslikud tagatised (nt kohtumine esindajaga).

Majutamise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ eestkoste ja teiste alternatiivsete (institutsionaliseerimata) hoolekandevormide pakkumise võimaluse kaalumise;
- ✓ saatjata laste sobivasse vastuvõtukeskusesse paigutamine pärast esimeses vastuvõtukeskuses läbiviidud ööpäevast intensiivset vaatlust ja hindamist piiratud ajavahemiku jooksul (nt kaks nädalat);
- ✓ saatjata laste iseseisvaks eluks ettevalmistamine pärast seda, kui lapse küpsust ja autonoomsust on hinnatud, paigutades nad alates 16. eluaastast individuaalsetesse majutusasutustesse.

14. NÕUE. Tagada kooskõlas lapse parimate huvidega perekonna ühtsuse austamine.

Näitaja 14.1: saatjata lapsed, kes on õed/vennad (vastavalt vastuvõtudirektiivi artiklis 24 lõikes 2 esitatud määratlusele), majutatakse nende nõusolekul ühte kohta.

- **Lisamärkused:** nõusolek õed/vennad ühte kohta majutada saavutatakse vabatahtlikkuse alusel, võttes arvesse õdede/vendade vanust ja sugu ning nende parimaid huve. Kui saatjata lapsed on koos täiskasvanud õdede/vendadega, võib nad majutada koos täiskasvanute majutuskeskusesse, võttes arvesse lapse parimaid huve, vanust, sugu ja küpsusastet.
- Sotsiaaltöötajad, teised vastuvõtuametnikud ja esindajad peavad lapse parimaid huve pidevalt hindama ja jälgima. Võimalike erandite lubamisel tuleks arvesse võtta ohutuskaalutlusi.
- Et edaspidi eraldamist vältida, viiakse saatjata laste üleviimise korral üle ka nende õed/vennad.

Näitaja 14.2: saatjata lapsed, nende abikaasad ja lapsed võib majutada ühte kohta, kui see on kooskõlas saatjata laste parimate huvidega ja vastavuses asjaomaste riiklike seadustega.

- **Lisamärkused:** abielus olevad saatjata lapsed, kes on riiklike õigusaktide kohaselt üle seksuaalse täisea, võib koos täiskasvanud abikaasade ja lastega, kui neil on lapsed, majutada perede vastuvõtukeskustesse, seades esikohale lapse parimad huvid.
- Sotsiaaltöötajad, teised vastuvõtuametnikud ja esindajad peavad lapse parimaid huve pidevalt hindama ja jälgima, et teha kindlaks võimalik ekspluateerimine, sundabieli või inimkaubandus. Saatjata lapsed, kes on riiklike õigusaktide kohaselt nooremad kui seksuaalne täisiga, tuleb majutada abikaasast eraldi.
- Kohe pärast saabumist peab lapsega sõlmitud abielu korral valdkonnaülene meeskond hindama lapse parimaid huve. Hindamismeeskonda peavad kuuluma vähemalt sotsiaaltöötaja, meditsiinitöötaja ja esindaja. Kui hindamist saabumisel ei toimu, tuleks võtta meetmed nii, et saatjata lapsed oleks kaitstud.
- Saatjata lapsed, kes on üksikvanemad, tuleks majutada koos oma lapse/lastega, võttes arvesse lapse parimate huvide põhimõtet (sh selle lapse parimaid huve, kes on lapsevanem). Sotsiaaltöötajad, teised vastuvõtuametnikud ja esindajad peavad lapse parimaid huve pidevalt hindama ja jälgima. Võimalike erandite lubamisel tuleks arvesse võtta ohutuskaalutlusi.

Hea tava seoses saatjata lastega, kes on üksikvanemad

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ lastepäevakodu/-sõimega vastuvõtukeskuste tagamine, et võimaldada lapsevanemal koolis käia.

Näitaja 14.3: laiendatud perekonna liikmete puhul tuleks võimaluse ja vajaduse korral austada perekonna ühtsust.

- **Lisamärkused:** perekonnaliikme laiendatud definitsiooni kohaldamisel võetakse arvesse saatjata laste tausta, ülalpidamisega seotud olukorda ja nende parimaid huve.
- Sõltuvalt riiklikust korrast ning saatjata laste ja esindajate nõusolekul võib laste laiendatud perekonna liikmed (sh vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 2 punktis c sätestatud määratlusest väljajäävad sugulased) majutada koos saatjata lastega.
- Saatjata lapsed ja laiendatud perekonna täiskasvanud liikmed võib koos majutada täiskasvanute vastuvõtukeskusesse, kui see on laste parimates huvides. Seda tuleks arvestada eriti saatjata laste puhul, kelle saatjaks on sugulased, kes ei ole kas seadusest või asjakohase liikmesriigi praktikast tulenevalt nende eest vastutavad. Sotsiaaltöötajad, teised vastuvõtuametnikud ja esindajad peavad lapse parimaid huve pidevalt hindama ja jälgima. Võimalike erandite lubamisel tuleks arvesse võtta ohutuskaalutlusi.

15. NÕUE. Tagada erivajaduste arvessevõtmine saatjata laste konkreetsesse majutusasutusse (ümber)paigutamisel.

Näitaja 15.1: saatjata lastele konkreetse eluaseme pakkumine põhineb nende vastuvõtu erivajaduste hindamisel.

- **Lisamärkused:** saatjata lastele eluaseme pakkumine põhineb lapse parimate huvide hindamisel.

Näitaja 15.2: kindlakstehtud vastuvõtu erivajadustest tulenevalt on võimalik saatjata lapsed mujale viia.

Näitaja 15.3: saatjata laste mujale viimine peaks toimuma võimalikult harva ja vaid siis, kui see on lapse parimates huvides, nt parem juurdepääs perekonnaliikmetele või haridusteenustele.

- **Lisamärkused:** eelkõige inimkaubanduse, seksuaalse ja soolise vägivalda, piinamise või muu psühholoogilise ja füüsilise vägivalda ohvrite ohutuskaalutlustel võib tekkida vajadus saatjata lapsed (ümber)paigutada teise majutusasutusse, kui erivajadused ilmnevad hiljem ja neid on piisavalt tuvastatud ja hinnatud (vt 2. peatükk „Erivajadused ja ohutusriskid“, 8. nõue ja näitaja 8.3).

Näitaja 15.4: saatjata lastel, kes on jõudnud täisikka, tuleks võimalusel lubada jääda samasse kohta/piirkonda. Täisealiseks saanud saatjata lapsi täiskasvanute vastuvõtukeskusesse üle viies tuleks võtta erimeetmeid. Üleviimine tuleks hoolikalt korraldada koos mõlema vastuvõtukeskuse ja saatjata lapsega.

Saatjata lapse majutusasutusse (ümber)paigutamise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ lapse ja esindaja kuulamine, kui saatjata lapsele planeeritakse uut eluaset;
- ✓ üleviimisel saatjata laste õppejätkuvuse, isikliku õppekava ja õppesemestriga arvestamine (nt vähendamise olukorras).

4. Igapäevane hoolitsemine

Sissejuhatavad märkused

Nagu lapse õiguste konventsioonis märgitud, vajavad lapsed füüsilise ja vaimse ebaküpsuse tõttu erikaitsemeetmeid ja -hoold ning perekond on nende kasvamiseks ja heaoluks loomulik keskkond. Seetõttu peaksid igapäevane hoolitsemine ja eritegevused olema kättesaadavad saatjata lastele, kes elavad vastuvõtukeskuses ilma perekonnaliikmete juuresolekuta, ja see peaks olema vastuvõtu oluline osa, et tagada füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele arengule sobiv elustandard. Selle juhendi järgi hõlmab igapäevane hoolitsemine saatjata lapse igapäevast toetamist, lapse teadlikkuse tõstmise ja koolitustegevuste ning vabaaja- ja huvitegevuste korraldamist. Mõned nõuded ja näitajad on seotud teabe jagamise, hindamise ja erivajaduste kindlakstegemise ning ohutusriskide, tervishoiu, koolihariduse ja majutuse jaotistega. Neid on selles jaotises nimetatud, eeldades, et saatjata lastele on vajalikud lisateave ja -tugi.

Järgnevalt käsitleb see jaotis saatjata laste iseseisvaks eluks ettevalmistamise, vastupidavuse suurendamise ja vastuvõtukeskustes erihoolitsusmeetodi väljatöötamise olulisust, keskendudes saatjata laste tulevikuväljavaadetele ja oskustele. Arvesse tuleb võtta vanust, küpsust ja erivajadusi. Igapäevane hoolitsemine majutuskeskustes ja individuaalsetes majutuskeskustes elavate saatjata laste eest võib erineda, arvestades nende vanust, autonoomsust ja iseseisvust. Lisaks eristatakse üldkoolitusi saanud vastuvõttutöötajaid lapsi vastuvõtvatest töötajatest, kes on saanud piisavalt saatjata laste alaseid koolitusi (vt 5. peatükk „Töötajad“). Lapsi vastuvõtva töötaja kohalolu on eriti vajalik siis, kui saatjata laps on majutuskeskuses ja mitte koolis, aga mitte tingimata öösel.

Õiguslikud viited – igapäevane hoolitsemine

- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 23 lõige 1: alaealise kehaline, vaimne, hingeline, kõlbline ja sotsiaalne areng; alaealise heaolu ja sotsiaalne areng, võttes arvesse alaealise tausta
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 23 lõige 3: vabaajategevused
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 24 lõige 1: saatjata alaealsed

Nõuded ja näitajad

16. NÕUE. Tagada saatjata laste eest igapäevane hoolitsemine majutuskeskuses (16.1) või individuaalsetes majutusasutustes (16.2).

Igapäevase hoolitsemise tagamise alternatiivsed näitajad

Näitaja 16.1.a: kvalifitseeritud töötajad on majutuskeskuses ööpäevaringselt.

Näitaja 16.1.b: kvalifitseeritud töötajad on kohal eriti siis, kui saatjata laps on majutuskeskuses, st enne ja pärast koolipäeva, nädalavahetustel ja koolivaheaegadel.

Näitaja 16.1.c: kui öösel kohalolevad töötajad ei ole kvalifitseeritud, peavad nad olema saanud vähemalt lastekaitse ja lapse õiguste koolitusi ning neil peab olema teave majutuskeskuses olevate saatjata laste konkreetse olukorra kohta.

Näitaja 16.1.d: saatjata laste kohalolu majutusasutuses kontrollitakse vähemalt korra päevas, et veenduda, et laps ei oleks ära põgenenud.

VÕI

Näitaja 16.2.a: kui saatjata lapsed elavad individuaalses majutusasutuses, saavad nad kvalifitseeritud töötajatega ööpäevaringselt ühendust võtta.

Näitaja 16.2.b: lapsi vastuvõtavad töötajad külastavad individuaalses majutusasutuses elavaid saatjata lapsi vähemalt kaks korda nädalas.

- **Lisamärkused:** individuaalsetes majutusasutustes majutatud saatjata lapsed on vähemalt 16-aastased ja nad on hinnatud piisavalt küpseks ja autonoomseks, et sellist tüüpi vastuvõtukeskustes elada.
- Külastuse viib läbi nt sotsiaaltöötaja.

Näitaja 16.2.c: individuaalses majutusasutuses elava lapse kohalolu kontrollitakse kodukülastuste ajal, et veenduda selles, et laps ei oleks ära põgenenud.

Näitaja 16.3: saatjata lapsi toetatakse nende igapäevaelus ja tegevustes.

- **Lisamärkused:** igapäevaelu toetamine hõlmab suurt hulka tegevusi, nagu saatjata laste äratamine, kooliskäimise ja koolikohustuse täitmise soodustamine ja jälgimine, isikliku ja koduse hügieeniga aitamine ning vastava teabe edastamine, saatjata laste aitamine kogukonnas elamisel ja kodukorra järgimisel ning konfliktide haldamine ja ennetamine.
- Alguses võivad vastuvõtavad töötajad saatjata lapsi kooli ja teistesse kohtadesse viia. Teavet edastatakse lapsesõbralikul viisil ning saatjata laste vanusele ja küpsusele kohandatud (nt Google'i kaardid, ühistranspordirakendused jne).

Näitaja 16.4: saatjata lapsi aidatakse õppe- ja kodutöödega.

- **Lisamärkused:** õppe- ja kodutöödega võivad aidata vastuvõtukeskus või välised organisatsioonid kas vastuvõtukeskuses või väljaspool.

17. NÕUE. Igapäevane hoolitsemine on korraldatud vastavalt saatjata laste eest hoolitsemise erimeetodile.

Näitaja 17.1: saatjata laste eest hoolitsemise meetodit on kirjeldatud käsiraamatus, seda tunnevad ja rakendavad kõik igapäevase hoolitsemise eest vastutavad töötajad.

Näitaja 17.2: käsiraamat sisaldab vähemalt igapäevase hoolitsemise eesmärkide kirjeldust ja vestluse etappe, kus saatjata lapsega arutatakse neid eesmärke ja tulemusi, samuti laste turvalisust, tulevikuväljavaateid, oskusi ja erivajadusi.

Näitaja 17.3: töötajad arutavad igapäevase hoolitsemise eesmärke ja tulemusi esindaja ja saatjata lastega regulaarselt.

Igapäevase hoolitsemise korraldamise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ varustage kõik saatjata laste vastuvõtukeskused käsiraamatuga. Käsiraamat katab kõiki saatjata laste vastuvõtu olulisi menetlusi ja meetmeid ning see on välja töötatud koostöös saatjata lapsi esindavate asutustega. Käsiraamatus on selgelt kirjeldatud saatjata lastega konsulteerimise, teiste asutuste ja organisatsioonidega kooskõlastamise ning registreerimise nõudeid.

18. NÕUE. Saatjata lapsed on ette valmistatud eelseisvaks autonoomseks ja iseseisvaks eluks.

Näitaja 18.1: autonoomiaga seotud oskusi hinnatakse regulaarselt.

- **Lisamärkused:** hindamine viiakse läbi saatjata lapsi igapäevaelus aidates ja jälgides ning saatjata lapsi kindlasti kaasates. See viiakse läbi etapiviisil, et oskuste arengut hinnata. Autonoomsuse taseme hindamiseks võib kasutada kontrollnimekirja, sh koristusoskused, koduse eelarve koostamine, energiatarbimine, pesupesemine, toiduvalmistamine, poes käimine, teistega elamispinna jagamine jne.

Näitaja 18.2: saatjata lastele pakutakse koduse eelarve koostamise ja energia vastutustundliku kasutamise koolitust ja tuge.

- **Lisamärkused:** nooremad saatjata lapsed võivad taskuraha kulutamise ja säästmise osas abi ja järelevalvet vajada. Vanematel saatjata lastel võivad olla samad vajadused, kuid nad võivad koduse eelarve pidamise koolituse raames osata ka iseseisvalt rahaga ümber käia.

Näitaja 18.3: saatjata lapsele pakutakse koristamise ja pesupesemise koolitust ja abi.

- **Lisamärkused:** ehkki üldine vastutus majutuskoha hooldamise eest lasub vastuvõtuasutusel, võivad teatud hooldusülesandeid õppe-eesmärgil ja lapse vanust arvesse võttes vabatahtlikult täita ka saatjata lapsed ning töötajad peaksid seda tegevust alati juhendama ja jälgima.

Näitaja 18.4: saatjata lastele pakutakse toiduvalmistamise koolitust ja abi.

- **Lisamärkused:** koolitus hõlmab turvalisusküsimusi ja arvesse võetakse saatjata laste vanust ja küpsust.

19. NÕUE. Kindlustada ja edendada saatjata laste tervist ja healu ning suurendada vastupidavust.

Näitaja 19.1: igapäevases hoolitsuses võetakse arvesse ja kindlustatakse saatjata laste psühholoogiline healu ning vaimne tervis.

- **Lisamärkused:** erilist tähelepanu pööratakse laste psühholoogilisele healule ja vaimsele tervisele, nt pööratakse tähelepanu ärevuse, stressi, üksilduse, leina, depressiooni, trauma ja uneprobleemide tundemärkidele. Vajaduse korral antakse psühholoogilist abi, kas kuulates, saatjata laste tundeid jagades, nõu andes või lapsi spetsialisti, nagu psühholoogi või terapeudi vastuvõtule suunates.

Näitaja 19.2: saatjata lastel on vastavalt oma vanusele ja küpsusele juurdepääs uimastite ja alkoholi tarvitamisega kaasnevate ohtude teadvustamise tegevustele.

- **Lisamärkused:** neid tegevusi võivad organiseerida vastuvõtukeskus või välised organisatsioonid kas vastuvõtukeskuses või väljaspool keskust. Vajaduse korral kaasatakse meditsiinitöötajad.

Näitaja 19.3: saatjata lapsel on vastavalt lapse vanusele ja küpsusele juurdepääs seksuaal- ja reproduktiivtervisega seotud teadlikkuse tõstmise tegevustele, mis puudutavad erinevaid seksuaalseid sättemusi ja soolist identiteeti.

Näitaja 19.4: saatjata lastele antakse miinimumteave ja -koolitus, mille eesmärk on neid igat liiki vaimse, seksuaalse või muud tüüpi kehalise väärkohtlemise ja hooletusse jätmise suhtes tugevamaks muuta.

- **Lisamärkused:** koolitus keskendub sellele, kuidas ohuolukordi ennetada ja nende puhul käituda.

Healuga seotud igapäevase hoolitsemise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ saatjata lastele juurdepääsu võimaldamine psühopedagoogilistele tegevustele, mille hulka kuuluvad mitmed tegevused, nagu lõõgastus- ja hingamisharjutused, arutelurühmad, kinesioloogia, psühhosomaatiliste probleemide infotunnid jne. Neid tegevusi korraldavad vastuvõtukeskus või välised organisatsioonid kas vastuvõtukeskuses või keskusest väljaspool. Kaasatud on erisalsed nagu psühholoogid või terapeudid;
- ✓ nn puhkepausi organiseerimine väljaspool vastuvõtukeskust, kui saatjata lastel on käitumis- ja/ või psühholoogilised probleemid (koolist puudumised, raskused rühma sobitumisel, vaenulikkus, kiusamine jne). Et olukorra üle oleks aega mõtiskleda, majutatakse saatjata lapsed ajutiselt sobivatesse keskustesse, kus neil on juurdepääs psühopedagoogilistele ja vabaajategevustele. Saadaval on kohad ja täiendav haridustugi ka väikestele saatjata laste rühmadele (2–10 last). Pausi pikkus oleneb lapse vajadustest (5–15 päeva, erandjuhul üks kuu);
- ✓ töötajatele võimaluse andmine koos saatjata lastega majutuskeskustes süüa, et jälgida nende söömisharjumusi, luua söömise ajal ühtekuuluvustunne ja ennetada potentsiaalseid konflikte.

20. NÕUE. Toetada saatjata laste vaimset ja sotsiaalset arengut ning teha standardiseeritud hoolduskava alusel selle järelevalvet.

Näitaja 20.1: lapsi vastuvõttev personal hindab saatjata laste osavõtul nende tausta, oskusi ja tulevikuväljavaateid, mis on saatjata laste hoolduskava tüüposa.

- **Lisamärkused:** plaani kuuluvad järgmised lapsega seotud elemendid: haldusmenetluse seis, haridustase, oskused, iseseisvuse tase ja psühholoogiline healu.
- Hindamine põhineb pädevate töötajate poolt saatjata lastega läbiviidud intervjuudel. Esimene nõustamine toimub nädala jooksul pärast vastuvõtukeskusesse saabumist.
- Esindaja on kaasatud hoolduskava väljatöötamise ja saab sellega tutvuda saatjata lapse eelneval nõusolekul.

Näitaja 20.2: saatjata laste vaimset ja sotsiaalset arengut jälgivad ja vaatlevad erinevate valdkondade asjakohased hooldajad (valdkonnaülene lähenemisviis).

- **Lisamärkused:** saatjata lapsi vastuvõtivate töötajate (sotsiaaltöötajad, haridustöötajad, asjakohasel juhul ka meditsiinilised töötajad, psühholoogid, kooliõpetajad jne) vahel korraldatakse regulaarselt teabe vahetamist ja/või koosolekuid, et arutada saatjata laste olukorda ja uuendada hoolduskava.

Näitaja 20.3: saatjata laste vaimse ja sotsiaalse arengu teavet vahetatakse esindajaga regulaarselt.

Näitaja 20.4: kui saatjata lapsed viiakse üle uude vastuvõtukeskusesse, edastatakse hooldusplaan enne või hiljemalt üleviimise päeval, järgides konfidentsiaalsuspõhimõtet.

Igapäevase hoolitsemise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ igakuine hoolduskava hindamine sotsiaaltöötaja, esindaja ja saatjata lapse osalusel; hoolduskava edastatakse kaks või enam päeva enne üleviimist, et uus vastuvõtukeskus saaks saatjata lapse saabumiseks ja hoolitsemiseks valmistuda.

21. NÕUE. Tagada tõhus juurdepääs vabaajategevustele, sh mängudele ja huvitegevusele, mis vastavad saatjata laste vanusele.

Näitaja 21.1: erinevad vabaajategevused (nii sise- kui ka välistingimustes) on igapäevaselt kättesaadavad, need vastavad saatjata laste vanusele ja lastega on nendest enne räägitud.

- **Lisamärkused:** vabaajategevuste hulka kuulub hulk spordi- ja muid tegevusi (siseruumides või vabas õhus lõõgastumine, lauamängud, kino, kogukonnaüritused, spordivõistlused jne). Tegevusi võivad korraldada nii keskus kui ka välised organisatsioonid. Erilist tähelepanu pööratakse rühmategevustele.
- Lisategevused on saadaval koolivaheaegadel ja nädalavahetustel ning siis, kui saatjata lastel pole veel juurdepääsu koolile.

Näitaja 21.2: vabaajategevusi korraldavad ja juhendavad lapsi vastuvõtavad töötajad ja/või teised vastutavad täiskasvanud, kes tegelevad lastehoiuga.

Näitaja 21.3.a: saatjata lapsed vanuses 0–12 aastat saavad iga päev mängida järelevalve all turvalises kohas, mis on kohandatud nende vanusele vastavaks, **JA**

Näitaja 21.3.b: regulaarselt võimaldatakse minimaalne valik sporditegevusi, mis vastavad saatjata laste vanusele (vt 9. peatükk „Majutus“).

Näitaja 21.4: juurdepääs internetile ja interneti kasutamise kestus on eakohane ja personali järelevalve all.

Igapäevase hoolitsemise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ saatjata lastele ja kohalikele noortele ühistegevuste organiseerimine, nii vastuvõtukeskuses kui ka väljaspool, nt kriketiturniir.

5. Töötajad

Sissejuhatavad märkused

Saatjata lastega töötava personali põhiülesanneteks on saatjata laste juhendamine, nõustamine ja neile sotsiaalse toe pakkumine. Nad vastutavad saatjata laste vajaduste kindlakstegemise ja rahuldamise eest, nagu eespool kirjeldatud (2. peatükk „Erivajadused ja ohutusriskid“ ja 4. peatükk „Igapäevane hoolitsemine“).

Vastuvõtu kontekstis töötab saatjata lastega palju erinevaid spetsialiste, kes on nende eest ka vastutavad. Nende hulka kuuluvad kõik inimesed, kes on saatjata lastega otseses kontaktis, olenemata sellest, kes on nende tööandja. Need on eelkõige sotsiaaltöötajad, haridus- ja tervishoiutöötajad, registritöötajad, tõlgid, hoonete haldajad, haldustöötajad ja koordineerijad, samuti esindajad.

Sellega seoses kehtivad käesolevas jaotises antud juhised kõigi tasandite töötajatele (st ka keskastme- ja tippjuhtidele), kes töötavad vastuvõtu kontekstis saatjata lastega. See jaotis ei hõlma otseselt esindajaid, kuigi mõni nõue ja näitaja on ka neile järgimiseks ja rakendamiseks. Kui töötaja peab teatud konkreetset nõuet (nt erialane kvalifikatsioon) kindlasti täitma, on see juhendis sõnaselgelt märgitud.

Eelnimetatud ülesannete täitmiseks peavad saatjata lastega tegelevad töötajad olema asjakohaselt saadaval, kvalifitseeritud, koolitatud, toetatud ja kontrollitud.

Õiguslikud viited – töötajad

- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 24 lõige 4: saatjata alaealised
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 29 lõige 1: töötajad ja vahendid

Nõuded ja näitajad

22. NÕUE. Tagada, et saatjata laste eest hoolitseb igapäevaselt piisav arv kvalifitseeritud töötajaid.

Näitaja 22.1: vastuvõtukeskuses peab olema piisavalt kvalifitseeritud töötajaid, et saatjata laste eest igapäevaselt hoolitseda.

- **Lisamärkused:** tagada, et saatjata laste eest hoolitsetakse igapäevaselt sobival viisil ja erivajadusi arvestades ning et saatjata laste vastuvõtu eest vastutavad ja nende eest hoolitsevad piisavalt kvalifitseeritud töötajad, kes tegelevad eespool kirjeldatud vastuvõtu erivajadustega.

Töötajatega seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ vastuvõtukeskuses kvalifitseeritud töötajate tagamine mitte ainult päeval, vaid ka öösel.

23. NÕUE. Tagada, et töötajad on piisavalt kvalifitseeritud.

Näitaja 23.1: vastuvõtu kontekstis saatjata lastega töötaval personalil on selge pädevus (töökirjeldus).

- **Lisamärkused:** töökirjeldustes tuleks käsitleda nõutud kvalifikatsioone, et tagada saatjata laste eest igapäevane hoolitsemine sobival viisil ja nende vajadusi piisavalt arvesse võttes.

Näitaja 23.2: vastuvõtu kontekstis saatjata lastega töötav personal on kvalifitseeritud tema konkreetset kompetentsi (ametijuhendit) reguleerivate riiklike õigus- ja haldusnormide kohaselt.

- **Lisamärkused:** et tagada saatjata laste eest igapäevane hoolitsemine ja nende kaitsmine, peavad saatjata laste vastuvõtu või hoolitsemise eest vastutavad töötajad olema kvalifitseeritud viisil, et nad oskaksid tegeleda eespool kirjeldatud vastuvõtu erivajadustega, ja läbinud vajalikud koolitused ning omandanud oskused järgmistes valdkondades: lastekaitse ja saatjata lapsrändajate olukorra kaitsmine, laste areng, kaasatud töötajate rollid ja vastutused, lastekaitsega seotud laste õigused, laste areng, laste õigused ja lastega suhtlemine.

Näitaja 23.3: vastuvõtu kontekstis saatjata lastega töötavat personali ei ole karistatud lastega seotud kuritegude ega õigusrikkumiste eest, samuti kuritegude ega õigusrikkumiste eest, mis tekitavad tõsiseid kahtlusi nende võimes laste eest vastutada.

24. NÕUE. Tagada töötajate vajalik ja asjakohane koolitus.

Näitaja 24.1: ilma et see piiraks vajadust pakkuda vastuvõtu kontekstis saatjata lastega tegelevatele töötajatele erikoolitust, peab kogu koolitus olema kooskõlas vastuvõtuga seotud töö põhimõisteid ja aluspõhimõtteid täpsustava tegevusjuhendi laiemal raamistikuga.

Näitaja 24.2: vastuvõtu kontekstis saatjata lastega tegelevatele töötajatele tutvustatakse nende ülesandeid põhjalikult ja õigel ajal.

- **Lisamärkused:** sissejuhatav koolitus peaks toimuma kohe pärast töötaja tööle võtmist. Olenevalt töötajale määratud ülesannetest peaks sissejuhatav koolitus hõlmama kohaldatavaid õigus- ja/või haldusnorme ning olemasolevaid riiklikke ja asjakohaseid EASO vahendeid. ⁽²³⁾

Näitaja 24.3: koostatud on selge koolituskava, mis sisaldab iga funktsionaalse rühma koolitusnõudeid, et erivajadusi hinnata, määratleda, dokumenteerida ja rahuldada niipea kui võimalik ja kogu vastuvõtuperioodi vältel.

- **Lisamärkused:** vastuvõtupersonali põhikoolitust võib pakkuda EASO koolituskava vastuvõtu mooduli abil. ⁽²⁴⁾

Näitaja 24.4: koolitust pakutakse korrapäraselt ja töötajate vajaduse järgi.

- **Lisamärkused:** välja tuleks töötada pikaajaline koolitusprogramm, mis näeb ette korrapärase täiendkoolituse. Koolitust tuleks pakkuda ka siis, kui kohaldatavas õiguses või tavas on märkimisväärsed muudatusi.

Näitaja 24.5: pakutav koolitus hõlmab soo ja vanusega seotud probleeme, kultuurikoolitust, konfliktide lahendamist, esialgset ja erialast koolitust erivajadustega inimeste tuvastamiseks, teadlikkust vaimse tervise probleemidest, radikaliseerumise märkide ja inimkaubanduse ohvrite tuvastamist, samuti esmaabi ja tuleohutust.

- **Lisamärkused:** olenevalt ülesannete jaotusest saatjata lastega töötamisel pakutakse koolitust vastavalt erialale/funktsioonile. Asendustöötajad ja õv vahetuses töötajad peaksid samuti saama minimaalse koolituse eelmainitud teemadest ja ka konkreetsetest probleemidest, mis võivad nende tööajal ette tulla.
- Riiklik õppekava hõlmab mooduleid alates arvuti- ja võõrkeeleoskusest kuni nakkushaiguste kursuste või inimkaubanduse ja radikaliseerumise tuvastamiseni, aga ka lastega suhtlemise oskuste kohta.

Personali koolitamisega seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ kõikide saatjata lastega tegelevate töötajate koolitusvõimaluste tuvastamine, nt konkreetsed koolitused sellistel teemadel nagu traumateraapia, ärevushäirete all kannatavate või leinavate laste või inimkaubanduse ohvritega töötamine, vastupidavuse suurendamine, iseseisvalt elamine, haridusele/koolitustele/tööturule juurdepääs ja/või
- ✓ koolituste korraldamine asjaomaste osalistega (üliskoolid, juristid, psühholoogid, valitsusvälised organisatsioonid jne) kokkulepete alusel;
- ✓ koolitusmeetodite tuvastamine, mis võimaldaksid ja julgustaksid töötajaid täitma tööülesandeid ühtsel ja järjepideval viisil;
- ✓ sotsiaaltöötajatele ja laiemalt kõigile vastuvõtukeskuse personaliliikmetele radikaliseerumise ennetamise ja tuvastamise koolituste võimaldamine.

25. NÕUE. Tagada ja edendada tõhusat koostööd, teabe jagamist ja teadlikkust.

Näitaja 25.1: dokumenteeritud erivajadused tuleb edastada asjakohastele huvirühmadele, et pakkuda vajalikke garantiisid ja tuge.

⁽²³⁾ Üksikasjalik EASO abivahendite nimekiri on jaotises „Kuidas juhendit lugeda?“, lk 15.

⁽²⁴⁾ EASO, „Training curriculum module on reception“ („Vastuvõtuteemaline koolituskava“).

Näitaja 25.2: töötajatele, kes on saatjata lastega oma erialast ja/või ametikohast tulenevalt kontaktis, sh sotsiaal-, haridus- ja tervishoiutöötajad, registritöötajad, tõlgid, hoonete haldajad, haldustöötajad ja koordineerijad, samuti esindajad, võimaldatakse regulaarseid koostöö, teabejagamise ja teadlikkuse tõstmise seansse ja/või alternatiivseid algatusi.

- **Lisamärkused:** regulaarseid koostöö, teabejagamise ja teadlikkuse tõstmise seansse ja/või alternatiivseid algatusi võib toetada sisearuandluse korruga.
- Koostöö, teabejagamise ja teadlikkuse tõstmise seansid võivad keskenduda migratsiooniga seotud üldistele aspektidele ja eriti kultuurilistele aspektidele, samuti saatjata lastega seotud teemadele (erivajadused). Neid võib korraldada näiteks haridustöötajatele, välistele tervishoiuteenistustele, majutuskohtade turvatöötajatele või koristajatele.

Näitaja 25.3: esindajad, kes toetavad saatjata laste vaimset ja sotsiaalset arengut, teavitavad teisi asjaomaseid osapooli regulaarselt ja nemad teavitavad omakorda esindajaid.

Näitaja 25.4: riiklikes ja rahvusvahelistes seadustes sätestatud konfidentsiaalsuseeskirjad kehtivad kogu teabe kohta, mis saadakse saatjata lastega töötades.

Koostöö, teabejagamise ja teadlikkuse tõstmise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ tõlkide koolitamine lastega tõlkimiseks ja suhtlemiseks saatjata laste erivajadusi austades.

26. NÕUE. Tagada vastuvõtu kontekstis saatjata lastega tegelevatele töötajatele tugi.

Näitaja 26.1: välja on töötatud mitmed meetmed, mis aitavad lahendada vastuvõtutöös ettetulevaid keerulisi olukordi.

- **Lisamärkused:** personali toetavad meetmed võivad esineda sekkumise (teabevahetus kolleegidega), stressijuhtimise, psühholoogilise toe, kriisimeeskonna või välise järelevalve kujul.

Personali toetamisega seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ tõhusa infoliikumise eesmärgil igapäevaste personalikoosolekute pidamine;
- ✓ 2–3 töötajate arengupäeva korraldamine kõikidele personaliliikmetele;
- ✓ Vajaduse korral probleemide lahendamise seansside või infotundide korraldamine;
- ✓ erinevates keskustes lapsi vastuvõtivate ametnike vastastikuste kogemuste vahetamise edendamine.

27. NÕUE. Tagada juhtimine, järelevalve ja aruandlus läbi regulaarse kontrolli (vähemalt kord aastas), võttes arvesse töötajate piisavat toetamist.

Näitaja 27.1: vastuvõtukeskuses peab olema töötajate tulemuslikkuse regulaarne järelevalvemehhanism, et tagada saatjata laste eest igapäevane hoolitsemine.

- **Lisamärkused:** et tagada saatjata laste eest igapäevane hoolitsemine sobival viisil ja nende vajadusi piisavalt arvesse võttes, kontrollitakse töötajate tulemuslikkust regulaarselt, võttes arvesse piisavat toetust.

Järelevalve hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ saatjata laste eest igapäevasele hoolitsemisele perioodilise vastastikuse eksperthinnangu andmine.

6. Tervishoid

Sissejuhatavad märkused

Lapse õiguste konventsiooni artiklis 24 rõhutatakse, et lastel on õigus omada võimalikult head tervises seisundit ning haiguste ravimise ja tervise taastamise võimalusi. Osalisriigid peavad tagama, et mitte ühtegi last ei jäeta ilma juurdepääsuõigusest sellistele tervishoiuteenustele. Saatjata lastel peaks olema tervishoiule samasugune juurdepääs kui vastuvõtva riigi lastel. Erilist tähelepanu tuleks pöörata ka saatjata laste erilisele haavatavusele ja selle haavatavuse mõjule lapse tervisele. ⁽²⁵⁾

Seega tuleks saatjata lastele anda juurdepääs samadele tervishoiuteenustele, mis on vastuvõtva riigi lastel, ning mõnele lapsele tuleks nende erilise haavatavuse tõttu tagada lisatervishoiuteenused. Saatjata laste puhul tuleb erilist tähelepanu pöörata ka sellele, et neil ei ole vanemaid, kes selgitaksid lapse haiguslugu. Seetõttu on saatjata lastel vaja eriabi, et saada vajalikele tervishoiuteenustele juurdepääs.

Selles jaotises kasutatav mõiste „tervishoid“ hõlmab nii vaimse kui ka füüsilise tervishoiu teenuseid, mida saatjata lastele pakutakse. See hõlmab ka raske haigusega saatjata laste nõustamist ja vajalikke meetmeid vägivalla ja piinamise ohvrite rehabilitatsiooni toetamiseks. Selles mõttes on arstlik läbivaatus, mida vastuvõtuprotsessi alguses tehakse, oluline lähtepunkt, sest see annab selgema ülevaate laste meditsiinilistest vajadustest, mida tuleb kogu vastuvõtuprotsessi vältel rahuldada. Selles jaotises tähistab mõiste „meditsiinitöötajad“ kvalifitseeritud tervishoiuspetsialiste (nt arstid, hambaarstid, meditsiiniõed) ja psühholooge.

Juhendit tuleks rakendada kooskõlas üldiste nõusoleku- ja konfidentsiaalsuspõhimõtetega, mida kohaldatakse kogu vastuvõtupersonali ja kõigi tervishoiuteenuste osutamisega seotud meditsiinitöötajate, samuti tõlkide suhtes. Teavet ei tohiks üheski etapis jagada patsiendi eelneva nõusolekuta. Ilma et see piiraks tervisekaardile juurdepääsu reguleerivaid riiklikke õigusnorme, peaks saatjata lastel olema õigus vajaduse korral oma tervisekaardiga tutvuda. Iga juhtumi korral tuleb hinnata, kas kvalifitseeritud töötaja või esindaja peaksid saatjata last meditsiinitöötaja visiidil saatma või mitte.

Saatjata lastele tervishoiuteenuseid ja teatud ennetuskavasid planeerides tuleb arvestada haridusprogrammide ja muude hariduse omandamise võimalustega, et need teenused oleksid lastele kättesaadavad. See on eriti oluline juhul, kui tervishoiuteenuseid pakutakse majutusasutuses.

Õiguslikud viited – töötajad

- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 13: arstlik läbivaatus
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 17: materiaalsete vastuvõtutingimuste ja tervishoiu üldreeglid
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 19: tervishoid
- Lapse õiguste konventsiooni artikkel 24: tervis ja tervishoiuteenused

Nõuded ja näitajad

28. NÕUE. Tagada vastuvõtuprotsessi alguses juurdepääs arstlikule läbivaatusele ja tervisliku seisundi hindamisele ning terviseprobleemide ennetamisele.

Näitaja 28.1: tervishoiuteenuse õiguse, arstliku läbivaatuse eesmärgi ja tähenduse, tervisliku seisundi hindamise ja vaksineerimisprogrammide teave tuleks saatjata lastele anda kohe pärast vastuvõtukeskusesse saabumist.

- **Lisamärkused:** teavet tuleks edastada kooskõlas 1. peatükis esitatud nõuetega. Saatjata laste teavitamine, osalemine ja esindamine (2. nõue).

⁽²⁵⁾ ÜRO lapse õiguste komitee, üldmärkus nr 6 (2005), „Saatjata ja vanematest eraldatud laste kohtlemise kohta väljaspool nende päritoluriiki“, punktid 46–49.

Näitaja 28.2: arstlik läbivaatus ja tervisliku seisundi hindamine tuleks läbi viia niipea kui võimalik pärast vastuvõtukeskusesse jõudmist, kui saatjata laps on selleks nõusoleku andnud.

- **Lisamärkused:** arstlik läbivaatus ja tervisliku seisundi hindamine on soovitatav läbi viia vähemalt seitsme päeva jooksul pärast saabumist.
- Tervisliku seisundi hindamine hõlmab nii füüsilist kui ka psühholoogilist hinnangut.

Näitaja 28.3: kui vaksineerimisprogramm ei ole osa üldisest kohustuslikust terviseprogrammist, tuleks saatjata lastele teha vajalikud vaksineerimised.

- **Lisamärkused:** vajalikud vaksineerimised tuleks teha ka siis, kui laste vaksineerimise staatus on tõenäoliselt katkenud või kui see ei vasta riiklikele nõuetele.

Näitaja 28.4: saatjata lastele antakse eakohast ja piisavat seksuaal- ja reproduktiivtervise alast teavet ja teenuseid.

Näitaja 28.5: saatjata lastele antakse rasestumisvastaseid vahendeid.

Hea tava seoses terviseprobleemide ennetamisega vastuvõtuprotsessi alguses

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ saatjata lastele tasuta rasestumisvastaste vahendite andmine.

29. NÕUE. Tagada juurdepääs vajalikele tervishoiuteenustele võrdselt kodanikega, sh ennetavale, vaimsele, füüsilisele ja psühhosotsiaalsele abile.

Näitaja 29.1: saatjata lastel on juurdepääs igat liiki vajalikele tervishoiuteenustele.

- **Lisamärkused:** võimaluse korral tuleks tervishoiuteenuste osutamisel arvestada sooga (nt naismeditsiinitöötajate kättesaadavus taotlemisel, nende olemasolu korral).

Näitaja 29.2: tervishoiuteenuseid osutavad kvalifitseeritud tervishoiutöötajad.

- **Lisamärkused:** siia hulka kuuluvad tervishoiuteenused, mida osutatakse vastuvõtukeskustes.

Näitaja 29.3: tervishoid on kättesaadav vastuvõtukeskuses või mõistlikul kaugusel jalutades või ühistransporti kasutades ning vajaduse korral saadavad saatjata lapsi personaliliikmed või esindaja.

- **Lisamärkused:** mõiste „mõistlik kaugus“ täpsemat selgitust vt 9. peatükis „Majutus“, alajaotis 9.1 „Asukoht“.
- Et teada saada, kas laps vajab saatjat, tuleks konsulteerida lapse ja tema esindajaga. Kui riiklike õigusaktide kohaselt võivad lapsed ilma esindaja nõusolekuta teatud protseduuride üle otsustada, tuleb seda ka arvesse võtta.

Näitaja 29.4: vajalikke tervishoiuteenuseid, sealhulgas retseptiravimeid, antakse tasuta või need hüvitatakse päevarahast.

- **Lisamärkused:** see tähendab, et nii transport vajaliku tervishoiuteenuseni jõudmiseks kui ka ravimid on tasuta (vt 9. peatükis „Majutus“, alajaotis 9.1 „Asukoht“ ja 8. peatükk „Toit, riietus ja muud tarbeesemed ning päevaraha“, alajaotis 8.3 „Päevaraha“).

Näitaja 29.5: retseptiravimite jaotamine ja hoiustamine on korraldatud vastuvõtukeskuses.

Näitaja 29.6: kehtestatud on asjakohane kord, mis tagab, et saatjata laps saab tõhusalt meditsiinitöötajatega suhelda.

- **Lisamärkused:** see tähendab, et vajaduse korral tagatakse väljaõppega tõlgid (tasuta), kes on võimaluse korral lapse eelistatud soost.

Näitaja 29.7: kehtestatud on kord esmaabi kättesaadavuse tagamiseks hädaolukordades.

- **Lisamärkused:** käsiapteek tuleks teha kättesaadavaks.

Näitaja 29.8: saatjata lapsele antakse juurdepääs tema tervisekaardile, ilma et see piiraks riiklike õigusaktide kohaldamist.

- **Lisamärkused:** saatjata laste nõusolekul võib viia tervisekaardi ühe meditsiinitöötaja juurest teise juurde. Sinna alla kuuluvad olukorrad, kus lapsed viiakse teise keskusse või neile kohaldatakse Dublini eeskirjade kohast üleviimist.

Näitaja 29.9: meditsiiniliste erivajadustega saatjata lastele kohaldatakse erikorda.

- **Lisamärkused:** see hõlmab näiteks juurdepääsu lastearstile, günekoloogile või sünnituseelsele tervishoiule või puudega saatjata lastele vajalike vahendite tagamist.

Tervishoiuga seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ kõigile töötajatele esmaabikoolituse tagamine.

30. NÕUE. Saatjata lastele, kes kannatavad psühholoogiliste probleemide all ja/või on langenud väärkohtlemise, hooletussejätmise, ärakasutamise, piinamise või julma, ebainimliku ja väarikust alandava kohtlemise mis tahes vormi ohvriks või relvastatud kokkupõrkes kannatada saanud, tuleks tagada vaimse tervishoiu, taastusraviteenuste ja kvalifitseeritud nõustamise kättesaadavus, töötades välja vaimse tervise ja psühhosotsiaalse toe standardse töökorra ja seda rakendades.

Näitaja 30.1: saatjata lastele, kes vajavad vaimse tervishoiu teenuseid, taastusraviteenuseid ja/või kvalifitseeritud nõustamist, võimaldatakse neid teenuseid kliinilise psühholoogi juuresolekul kas vastuvõtukeskuses või väljaspool keskust.

- **Lisamärkused:** siia kuuluvad ka teenused väärkohtlemise, hooletussejätmise või ärakasutamise mis tahes vormi ohvriks langenud või relvastatud kokkupõrkes kannatada saanud lastele. See hõlmab ka inimkaubanduse ja (soolise) vägivalda ohvrite, samuti piinamise või muu psühholoogilise ja füüsilise vägivalda ohvrite nõustamist. Lisaks tuleks teenuseid pakkuda lastele, kellel on psühholoogilised probleemid, mille on põhjustanud pikk ooteaeg või varjupaigamenetluse ebakindlus. Vajadus võib olla millegi tagajärg, mis juhtus kodus, transiidiriigis või vastuvõtvast riigis.

Näitaja 30.2: kvalifitseeritud meditsiinipersonal võimaldab vaimse tervishoiu teenuseid, rehabilitatsiooni-teenuseid ja/või kvalifitseeritud nõustamist.

- **Lisamärkused:** personal peaks olema koolitatud küsimuses, kuidas töötada saatjata laste erivajadustega.

Vaimse tervishoiu, rehabilitatsiooni ja nõustamisteenustega seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ kaitsetegurite, nagu sotsiaalse toetuse, perekonnaliikmetega kontaktis olemise, väikese arvu ühest majutusasutusest teise ümberpaigutamiste, väikeses majutusasutuses elamise ja vabaajategevuste arvessevõtmine, et vältida vaimseid häireid.

7. Haridus – ettevalmistustunnid ja kutseõpe

Sissejuhatavad märkused

Haridusele juurdepääsu saamine nii kiiresti kui võimalik on vastuvõtuetaapis väga tähtis, et aidata saatjata lastel uues riigis koduneda. Ettevalmistustunnid ja kutseõpe loovad võimalused sotsiaalseks suhtluseks ja rutiini, mida lapsed oma arenguks vajavad.

Haridusjuurdepääsu põhiprobleemide hulka kuuluvad pikk ooteperiood, segregeeritud haridus, keelebarjäär, kohandatud õppekava ja koolitatud personali puudus, kultuurierinevused, vahemaast tulenevad juurdepääsuraskused, puudulik teave võimaluste kohta, puudulik tugi traumeeritud lastele ja teismeliste puudulik juurdepääs kutseõppele.

Võib esineda eriolukordi, kus juurdepääs haridussüsteemile ja selles osalemine ei ole ajutiselt võimalik konkreetsetel kohalikel või riiklikel põhjustel. Vabatahtlikud ja teised huvirühmad (õpetajad, vabauhendused, professionaalne personal), kes töötavad majutusasutuses, pakuvad mõnikord ainsat kättesaadavat haridust. Lisaks võib olla olukordi, kus saatjata laste erivajadused ei võimalda neil tavakoolides käia (nt kirjaoskamatud lapsed) ja hariduslike erivajadustega lastele tuleb kehtestada erikord.

Tõenäoliselt ei käinud saatjata lapsed enne saabumist regulaarselt koolis. Nad vajavad aega ja kvalifitseeritud tuge, et uues keskkonnas kohaneda. Nad võivad olla vanemad kui kohustuslik kooliiga või paigutatakse nad madalamasse klassi kui nende vanuserühm, sest nende koolitees on lünki. Samuti võivad saatjata lapsed pärast sunnitud pagendusse minekut olla traumeeritud. Ettevalmistustunnid lihtsustavad juurdepääsu haridussüsteemile ja selles osalemist, tutvustades lastele haridussüsteemi ja vastuvõtva riigi keelt. Ettevalmistustunnid tuleks kohandada sobivaks laste teadmiste tasemele, varasemale haridusele ja erivajadustele. Ettevalmistustunde võivad korraldada kas vastuvõtukeskused või asjaosaliste laiem võrgustik, sh vabauhendused.

Saatjata lastel, kelle vanus ületab kohustuslikku kooliiga, on haridusega seoses raskusi, eriti kui nad ei ole saavutanud keskhariduseks vajalikku taset. Nende raskuste hulka kuuluvad ebapiisav keeleoskus, saatjata laste noorema vanuserühma tundides käima sundimine ja kutseõppeprogrammide puudus.

Kutseõpe ja õpipoisiõpe pakuvad saatjata lastele sobivat keskkonda, kus oma oskusi arendada, et tööturuga liituda. Kutseõpe võimaldab tutvuda vastuvõtva riigi keele ja kultuuriga ning võtta oma elu eest vastutuse. Kutseõpe tuleks kohandada sobivaks saatjata laste teadmiste taseme ja erivajadustega ning õpe peaks toimuma koos vastuvõtva riigi lastega, et lihtsustada integratsiooniprotsessi. Peamised takistused on kutseõppele juurdepääsu üldnõuded (nt dokumendid, mis tõendavad päritoluriigis omandatud haridust ja/või professionaalset kvalifikatsiooni) ja kohaliku keele valdamine.

See jaotis koosneb mitmest alajaotisest, mis hõlmavad järgmisi saatjata laste koolitamise ja hariduse ning kutseõppega seotud aspekte:

- juurdepääs haridussüsteemile ja muudele hariduse omandamise võimalustele;
- ettevalmistustunnid;
- juurdepääs kutseõppele.

Igas alajaotises käsitletakse teema põhiaspekte, mis täiendavad üksteist.

Õiguslikud viited – haridus

- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 14: alaealiste koolitamine ja haridus
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 16: kutseõpe

7.1. Juurdepääs haridussüsteemile ja muudele hariduse omandamise võimalustele

Nõuded ja näitajad

31. NÕUE. Tagada tõhus juurdepääs haridussüsteemile kodanikega sarnastel tingimustel ja mitte hiljem kui kolm kuud pärast rahvusvahelise kaitse taotluse esitamist.

Näitaja 31.1: kõigil saatjata lastel peaks olema juurdepääs haridussüsteemile kodanikega sarnastel tingimustel.

- **Lisamärkused:** vastuvõtutingimuste direktiiv sätestab, et liikmesriigid annavad rahvusvahelise kaitse alaealistele taotlejatele juurdepääsu oma haridussüsteemile kodanikega sarnastel tingimustel seniks, kuni väljasaatmismeedet ei pöörata laste suhtes tegelikult täitmisele. Kui saatjata lapsed on kantud kooli nimekirja, peaksid nad saama kasutada samu teenuseid mis vastuvõtva riigi lapsed, võttes arvesse nende erivajadusi.

Näitaja 31.2: kõik saatjata lapsed, kes on saanud täisealiseks, peaksid saama jätkata keskhariduse omandamist.

- **Lisamärkused:** vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 14 lõike 1 põhjal ei keela liikmesriigid juurdepääsu keskharidusele üksnes põhjendusega, et alaealine on jõudnud täisikka. Seega peaksid saatjata lapsed, kes on jõudnud täisikka, saama võimaluse jätkata haridusteed ka pärast liikmesriigi riiklike õigusaktidega ettenähtud koolikohustusperioodi lõppu.

Näitaja 31.3: haridus on kättesaadav väljaspool vastuvõtukeskust mõistlikul kaugusel või keskses ja vajaduse korral saadavad saatjata lapsed personaliliikmed või esindaja.

- **Lisamärkused:** transpordikulu tuleks katta päevarahast või võimaldatakse organiseeritud transporti.

Näitaja 31.4: koolis käivatele või muid hariduse omandamise võimalusi kasutavatele saatjata lastele võimaldatakse kohustuslikest kooliekskursioonidest osavõtt.

- **Lisamärkused:** see võib tähendada seda, et saatjata lastel võimaldatakse osa võtta tegevustest, ilma et liikumiskeeld neid takistaks.

32. NÕUE. Tagada juurdepääs haridusele muude hariduse omandamise võimaluste kaudu, kui haridussüsteem on ajutiselt kättesaamatu EL+ riikide konkreetsete asjaolude või saatjata lapse konkreetse olukorra tõttu.

Näitaja 32.1: erikorda kohaldatakse seal, kus haridusteenust pakutakse majutusasutuses või mõnes muus sobilikus asukohas.

- **Lisamärkused:** haridustegevusteks tagatakse piisav ja sobiv taristu, õppekava ja koolitatud personal.

Näitaja 32.2: erivajadustega saatjata lastele kohaldatakse erikorda.

- **Lisamärkused:** ei tohiks eeldada, et märkimisväärselt piiratud liikumisvõimega saatjata lapsed pääsevad riigikooli jalgsi. Sellistel juhtudel tuleks võimaldada alternatiivseid hariduse omandamise viise (nt koduõpe, transport ja saatja) või juurdepääsu spetsialiseeritud haridussüsteemidele.

Haridussüsteemile ja muudele hariduse omandamise võimalustele juurdepääsu hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ koolide, sh õppekava ja õpetajate ettevalmistamine saatjata laste vastuvõtuks. Vastuvõtva riigi kodanikega võrdne kohtlemine võib mõnikord viia selleni, et saatjata laste erivajadusi ei võeta arvesse;
- ✓ haridusele juurdepääsu järelevalvesüsteemi arendamine, andmete kogumine ja poliitika ja tavade süvalaiendamine riiklikul tasandil;
- ✓ segregatsiooni vältimiseks saatjata laste erinevatesse kohalikesse koolidesse jagamine;
- ✓ vabahariduse andjana tsiviilühiskonna, sh vabaühenduste kaasamine, et lihtsustada kohalike kogukondadega suhtlemist ning kohaliku kultuuri ja kommete mõistmist;
- ✓ asjaomaste ametiasutuste teadlikkuse tõstmine kohustusest tagada juurdepääs haridusele;
- ✓ erivajadustega laste süsteemi kohandamine vastavalt olukorrale ja saatjata laste erivajadustele;
- ✓ õpetajatele ja haridustöötajatele erisuuniste ja koolituste pakkumine traumeeritud saatjata laste tuvastamiseks;
- ✓ üksiku lapse haavatavuste kombinatsiooni arvestava toe tagamine;
- ✓ haridustegevusi pakkuvate võimaluste väljatöötamine laste emakeeles;
- ✓ koolis käivatel või muid hariduse omandamise võimalusi kasutataval saatjata lastel koolivälistest tegevustest osavõtu võimaldamine;
- ✓ traumeeritud saatjata lastele erialaspetsialisti nõustamise ja psühholoogilise toe võimaldamine koolisüsteemis.

7.2. Ettevalmistustunnid

Nõuded ja näitajad

33. NÕUE. Tagada juurdepääs haridussüsteemile ja võimalus selles osaleda.

Näitaja 33.1: kõigil saatjata lastel peaks olema juurdepääs keskses või väljaspool toimuvatele ettevalmistustundidele, sealhulgas vajaduse korral keeletundidele, et lihtsustada nende juurdepääsu haridussüsteemile ja selles osalemist.

- **Lisamärkused:** saatjata lapsed vajavad tuge, mõnikord pidevat, et haridussüsteemi sisse elada ja omandada oskusi ja teadmisi, mis on tavatundides aktiivselt osalemiseks vajalikud.

Näitaja 33.2: keskses on olemas sise- ja väliskorraldus, sh taristu, õppekava ja koolitatud personal, et tagada tõhusad ettevalmistustunnid, mis on kooskõlas laste vajadustega.

- **Lisamärkused:** erilist tähelepanu tuleks pöörata vahenditele, mis on ettevalmistustundide tõhusaks läbiviimiseks vajalikud.

Ettevalmistustundide hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ intensiivse keeleõppe tagamine kooskõlas saatjata laste vajaduste, küpsusastme ja kultuurilise taustaga;
- ✓ saatjata laste oskuste ja eelneva hariduse hindamiseks vajalike juhiste ja kriteeriumide loomine enne laste kooli nimekirja kandmist;
- ✓ nii kesksesisesest kui ka välise õpetajate ja haridustöötajate teadlikkuse tõstmine saatjata laste erivajadustest ja taustast.

7.3. Juurdepääs kutseõppele

Nõuded ja näitajad

34. NÕUE. Tagada juurdepääs kutseõppele, kui tavatunnid ei ole lapse parimates huvides.

Näitaja 34.1: saatjata lastel peaks olema juurdepääs kutseõppele hoolimata sellest, kas nende varasem haridus on tunnustatud.

- **Lisamärkused:** vastuvõtutingimuste direktiivis on sätestatud, et liikmesriigid võivad anda taotlejate juurdepääsu kutseõppele olenemata sellest, kas neil on juurdepääs tööturule. Seda võimalust tuleks arvestada, kui pärast saatjata lapse ja tema esindajaga vestlemist erinevad lapse huvid tema eelnevast haridusest.

Näitaja 34.2: erivajadustega saatjata lastele kohaldatakse erikorda.

- **Lisamärkused:** näiteks ei tohiks eeldada, et märkimisväärselt piiratud liikumisvõimega saatjata lapsed pääsevad kutsekooli jalgsi. Sellistel puhkudel tuleks võimaldada alternatiivseid kutseõppe viise.

Kutseõppe hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ paindliku kutseõppe tagamine, sh keeletunnid ja kultuuri tutvustavad kursused, mis on saatjata laste erivajadustele kohandatud;
- ✓ mentorlusprogrammide pakkumine koostöös õpilaste ja eri valdkondade tööandjatega, mis aitavad saatjata lastel konkreetseid oskuseid omandada;
- ✓ õpipoisiõppe pakkumine erinevates valdkondades – see aitab saatjata lastel otsustada, kelleks nad tahavad saada;
- ✓ valdkonna vabaühenduste kaasamine.

8. Toit, riietus ja muud tarbeesemed ning päevaraha

Sissejuhatavad märkused

Toit, riietus ja muud tarbeesemed, samuti päevaraha, moodustavad olulise osa materiaalistest vastuvõtutingimustest.

Selles jaotises käsitletud nõudeid tuleks arvesse võtta olenemata sellest, kas saatjata lapsi varustatakse toidu, riietuse ja muude tarbeesemetega loonuse või rahalise toetuse või kupongidena. See tähendab, et kui EL+ riigid otsustavad anda saatjata lastele toidukulude, riietuse ja muude tarbeesemete katmiseks rahalist toetust, peaks see toetus olema piisav, et võimaldada saatjata lastel osta toitu, riietust ja muid tarbeesemeid, mis vastavad selles jaotises loetletud nõuetele. See ei mõjuta olukordi, kus saatjata lastel on juba piisavalt riideid või muid tarbeesemeid, mis vastavad käesolevas jaotises esitatud nõuetele, mistõttu nad ei vaja lisaesemeid.

Selles jaotises mõistetakse toidu all nii toitu kui ka mittealkohoolseid jooke. Siin kasutatav mõiste „riietus“ viitab nii rõivastele kui ka jalatsitele. Mõiste „tarbeesemed“ tähendab põhilisi majapidamistarbeid, mis ei ole toiduained, sealhulgas näiteks isikliku hügieeni tarbed, puhastus- ja pesupesemisvahendid, voodipesu ja rätikud. Tarbeesemete hulka kuuluvad ka koolitarbed.

Tarbeesemeid tuleks alati pakkuda saatjata laste isikliku olukorda arvesse võttes. Pakutavate tarbeesemete valiku ja koguse puhul tuleks arvestada lapse isiklike vajadusi.

Vastuvõtutingimuste direktiiv ei käsitle otseselt päevaraha üksikasju ja eesmärki. Siiski on see saatjata laste vajaduste rahuldamise seisukohast väga oluline mõiste. Päevaraha katab vastuvõtutingimuste direktiivis käsitletud muid olulisi saatjata laste vajadusi peale toidu ja riietuse (need, mis kaetakse rahalisest toetusest, kui neid ei pakuta loonuse või kupongidena).

Käesolevas dokumendis tuleks mõistet „päevaraha“ käsitada kolme eri otstarvet täitva vahendina, nimelt:

- see võimaldab saatjata lastel saavutada miinimumtasemel füüsilise toimetuleku peale majutuse, toidu ja riietusega seotud põhivajaduste;
- see tagab saatjata laste miinimumtasemel osalemise selle EL+ riigi sotsiaal-kultuurilises elus, kus nad elavad;
- see võimaldab saatjata lastele teatud iseseisvust.

Selles juhendis viidatakse päevarahale kui minimaalsele rahalisele toetusele, mis antakse saatjata lastele ilma konkreetse otstarbeta ja mida nad kasutavad oma äranägemise järgi (taskuraha). Kui konkreetseid tarbeesemeid või muid lisavajadusi ei anta loonuse või kupongidena, tuleks saatjata lastele makstava päevaraha suuruse arvutamisel võtta arvesse ka neid kulusid.

Toetuse (taskuraha) andmine toetub arusaamale, et inimväärse elatustaseme võib saavutada üksnes siis, kui saatjata lastel on teatav rahaline iseseisvus. Teisisõnu ei tohiks vähemalt osa neile makstavast toetusest eraldada kindlaks otstarbeks, vaid laste äranägemise järgi kasutamiseks, et nad saaksid seda kasutada oma vajaduste ja eelistuste kohaselt. Saatjata laste vanus ja küpsus tingivad selle, kui palju juhendamist ja abi laps toetuse haldamisel vajab (vt 4. peatükk „Igapäevane hoolitsemine“).

Arvestades EL+ riikide erinevaid nõudeid ja elamiskulusid, ei püüta selles jaotises kindlaks määrata päevaraha täpset summat, mida tuleks saatjata lastele maksta. Olenemata päevaraha arvutamisel kasutatud meetodist peaks see alati täitma eespool loetletud kolme otstarvet.

Õiguslikud viited – toit, riietus ja muud tarbeesemed ning päevaraha

- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 2 punkt g: materiaalistest vastuvõtutingimuste definitsioon
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 18: materiaalistest vastuvõtutingimuste üksikasjad

Nõuded ja näitajad

8.1. Toit

35. NÕUE. Tagada piisava ja sobiva toidu kättesaadavus saatjata lastele.

Näitaja 35.1: järgitakse toiduohutuse nõudeid.

- **Lisamärkused:** kooskõlas ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO) väljatöötatud toiduohutust käsitleva ohuanalüüsi ja kriitiliste kontrollpunktide süsteemiga (HACCP) ⁽²⁶⁾ tuleks majutuskoha, eelkõige köögiroomide hügieenis järgida ennetavat, mitte korrigeerivat meetodit. Kooskõlas käesoleva nõudega tuleks tagada köögiroomide puhtus, sest puhtuse puudumine võib ohustada majutuskoha elanike tervist üldiselt.
- Sanitaartaristu toiduohutuse nõudeid ja köögiroomide puhtuse üldnõudeid tuleb järgida ka siis, kui saatjata lapsed ise süüa teevad.

Näitaja 35.2: päevas serveeritakse minimaalselt viis einet, millest vähemalt üks on kuumtöödeldud ning mida serveeritakse soojalt.

- **Lisamärkused:** eine all peetakse silmas nii kuumtöödeldud, külmi kui ka sooje toite ning väiksemaid snäkke või puuvilju. Eineid ei pakuta ilmtingimata viiel erineval korral päeva jooksul.

Näitaja 35.3: eineid serveerides tuleks arvestada saatjata laste päevakavaga.

- **Lisamärkused:** see võib tähendada seda, et saatjata lastele pakutakse eraldi valmistatud või soojendatud toitu, nt kui lastel jääb regulaarne söögiaeg vahele, sest nad on koolis, tööl ja/või osalevad vabaajategevustes.

Näitaja 35.4: pakutav toit on tasakaalustatud ja mitmekülgne.

- **Lisamärkused:** toidu koostis erineb, seda valmistatakse näiteks teraviljast, leivast ja riisist, puu- ja köögiviljadest, piimast, piimatoodetest, lihast, munadest, kalast.

Näitaja 35.5: saatjata lapsi teavitatakse toidu koostisosadest.

- **Lisamärkused:** teavet võib jagada üldiselt (siltidel jne) või küsimise peale.

Näitaja 35.6: eritoitu vajavatele saatjata lastele kohaldatakse erikorda.

- **Lisamärkused:** arvestada tuleks näiteks nende saatjata laste erivajadustega, kes põevad teatavaid haigusi ja on teatavate toiduainete suhtes allergilised.

Näitaja 35.7: arvestatakse erirühmade toidueelistusi ja toitumispiiranguid.

- **Lisamärkused:** mõiste „erirühmad“ viitab konkreetse religioosse ja/või kultuuritaustaga saatjata lastele ja taimetoitlastest/veganitest lastele.
- EL+ riigid, kes otsustavad saatjata lastele toidukulude katteks anda rahalist toetust või kuponge, peavad tagama, et saatjata lastele, kellel on toidueelistused või toitumispiirangud, võimaldataks lisaraha või kupongid, mis katavad lapse erivajadused.

Toitlustamise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ võimaluse ja vajaduse korral saatjata lastel ise süüa teha lubamine, kui lapsed on piisavalt vanad, oskavad süüa teha ning kui see toetab nende iseseisvust ja suurendab normaalsuse/kodu tunnet;
- ✓ saatjata lastega menüü ja toiduvalmistamise arutamine.

36. NÕUE. Tagada saatjata lastele ööpäevaringne juurdepääs joogiveele.

Näitaja 36.1: igale lapsele tagatakse vähemalt 2,5 liitrit vett päevas, arvestades seejuures lapse füsioloogiat ja kliimaolusid.

- **Lisamärkused:** lisateave joogivee päevase miinimumkoguse kohta on projekti Sphere raames väljatöötatud nõuetes. ⁽²⁷⁾

⁽²⁶⁾ Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon (FAO), „Hazard Analysis and Critical Control Point (HACCP) System“ („Ohuanalüüs ja kriitiliste kontrollpunktide süsteem (HACCP)“), 1997.

⁽²⁷⁾ Vt Maailma Terviseorganisatsioon, „How much water is needed in emergencies?“ („Kui palju vett vajatakse kriisilukordades?“), 2013.

Joogivee juurdepääsu alternatiivsed näitajad

Näitaja 36.2.a: majutuskoha taristu on joogivee seisukohast piisav **VÕI**

näitaja 36.2.b: piisava taristu puudumisel joogivett jagatakse.

- **Lisamärkused:** vajaduse korral tuleks saatjata lapsi teavitada kraanivee joogikõlblikkusest.

Jookide pakkumise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ jookiveele lisaks kuumade jookide pakkumine.

8.2. Riietus ja muud tarbeesemed

37. NÕUE. Tagada, et saatjata lastel oleks piisavalt riideid.

Näitaja 37.1: saatjata lastele antakse riided niipea kui võimalik.

- **Lisamärkused:** mõne tunni jooksul pärast majutuskoha määramist tuleb saatjata lastele anda vähemalt (ajutised) põhiriided, võimaldades lastele määratud ja ligipäätavatel aladel (nii siseruumides kui ka õues) vabalt liikuda.

Näitaja 37.2: saatjata lastel on piisav aluspesu nädalaks, ilma et oleks vaja vahepeal pesu pesta.

- **Lisamärkused:** arvestada tuleks vähemalt kaheksa aluspesukomplektiga.

Näitaja 37.3: saatjata lastel on vähemalt miinimumarv rõivaesemeid.

- **Lisamärkused:** arvestada tuleks vähemalt viie ülakeha katva teise kihi rõivaesemega (nt T-särk, särk, pluus), vähemalt kolme alakeha katva rõivaesemega (püksid, seelik, lühikesed püksid), vähemalt kolme sellise rõivaesemega nagu dressipluus, kampsun ja jakk ning kahe komplekti ööriietega.

Näitaja 37.4: saatjata lastel on vähemalt kaks paari erinevaid jalatseid.

- **Lisamärkused:** need peaksid hõlmama üht paari sisejalatseid ja üht paari välisjalatseid.

Näitaja 37.5: kui mõni ese ei ole kulumise tõttu enam kasutatav, on olemas standardkord selle vahetamiseks uue vastu.

Näitaja 37.6: imikute või väikelastega saatjata lastel on oma lapse jaoks nädalaks piisavalt riideid, ilma et oleks vaja vahepeal pesu pesta.

Piisava riietuse tagamise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ kõigi saatjata laste ühtemoodi riietamise vältimine (kui riietus antakse loonusena), sest see aitab ennetada häbimärgistamist;
- ✓ „annetuslao“ sisseseadmine ja kasutatud riiete hankimise ja jagamise eesmärgil ühenduse pidamine valitsusväliste humanitaarabiorganisatsioonidega;
- ✓ saatjata lastel riiete ostmise võimaldamine majanduse õppimise osana.

38. NÕUE. Tagada saatjata lastele sobiv riietus.

Näitaja 38.1: riietus on suuruse poolest saatjata lastele üsna sobiv.

- **Lisamärkused:** see tähendab ka seda, et on olemas standardne viis, kuidas saatjata lapsed saavad endale uued riided, kui vanad on väikseks jäänud.

Näitaja 38.2: riietus on rahuldavas seisukorras ning vastuvõtvast ühiskonnas kehtivate nõuete ja saatjata laste taustaga sobiv.

- **Lisamärkused:** rõivaesemed (v.a aluspesu) ei pea olema uued, kuid peaksid olema heas seisukorras.

Näitaja 38.3: sobivad hooajariided on kättesaadavad.

- **Lisamärkused:** see tähendab näiteks seda, et vajaduse korral peaks saatjata lapsel olema talvemantel/-jope, kindad, talvemüts, müts, villane sall ja talvesaapad.

Näitaja 38.4: kooliekskursioonidel käimiseks ja koolivälisest tegevusest osavõtmiseks vajalik sobiv riietus on tagatud.

Sobiva riietuse tagamise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ tüdrukutele neile antavas riiete komplektis vähemalt ühe pearäti andmine, kui nad seda paluvad.

39. NÕUE. Tagada saatjata lastele piisavate ja sobivate isikliku hügieeni tarvete kättesaadavus.

Näitaja 39.1: koostatud on nimekiri, milles on täpselt märgitud, mis liiki ja koguses isikliku hügieeni tarbeid on teatud vanuses ja soost lastel õigus saada.

- **Lisamärkused:** nimekiri tehakse saatjata lastele selgelt teatavaks.

Näitaja 39.2: vajalikud isikliku hügieeni tarbed antakse laste käsutusse kas inimese kohta korrapäraselt toimuva loonusena jaotamise teel või päevaraha abil.

- **Lisamärkused:** isikliku puhtuse ja hügieeni eest hoolitsemiseks ja nakkushaiguste ennetamiseks peaks laste käsutuses olema põhilised hügieenitarbed. Nende hulka peaksid kuuluma näiteks hambahari, hambapasta, tualettpaber, seep, šampoon, pardel/habemeajamisvahend ja hügieenisidemed. Imikutega lastel peaks nende asjade hulka kuuluma ka mähkmed ja muud imikuhoolduseks vajalikud hügieenitarbed.

40. NÕUE. Tagada saatjata lastele muude oluliste tarbeesemete kättesaadavus.

Näitaja 40.1: tagatakse piisavalt voodipesu ja pesurätikuid.

- **Lisamärkused:** kui saatjata lapsed peavad ise oma voodipesu pesema, siis tagatakse vähemalt kaks komplekti voodipesu.

Näitaja 40.2: kui saatjata lapsed peavad ise oma pesu pesema, on pesupulber kättesaadav.

Näitaja 40.3: meditsiiniliste erivajadustega saatjata lastele kohaldatakse erikorda.

- **Lisamärkused:** füüsilise puudega või vigastusest või raviprotseduurist taastuvatele saatjata lastele tagatakse kargud, ratastool või muud meditsiinilised abivahendid, kui neid mujalt ei saa (muudest asutustest, nagu riiklik tervishoiusüsteem). Saatjata lastele, kelle nägemine vajab korrigeerimist, peaksid olema tagatud prillid või läätsed. Imikuga saatjata lapsed saavad kasutada töökorras lapsevankrit. Väikestel lastel on ligipääs heas seisukorras mänguasjadele, mis on lapse vanusele kohandatud.

Muude tarbeesemete kättesaadavuse tagamise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ vanematele lastele vajaduse korral triikrauale ja -lauale ning föönile juurdepääsu tagamine.

41. NÕUE. Tagada koolis käivatele või muud hariduse omandamise võimalusi kasutavatele saatjata lastele sobiv riietus ja koolitarbed, mis võimaldavad neil kooli õppetegevuses täiel määral osaleda.

Näitaja 41.1: koolis käivatele või muud hariduse omandamise võimalusi kasutavatele saatjata lastele tagatakse õppetegevuseks asjakohane riietus.

- **Lisamärkused:** see hõlmab koolivormi, kui see on kohustuslik, samuti spordiriideid ja -jalatseid.

Näitaja 41.2: koolis käivad või muid hariduse omandamise võimalusi kasutavad saatjata lapsed saavad koolikoti (seljakoti vms) ja kõik vajalikud koolitarbed tasuta.

- **Lisamärkused:** lisaks kooliõpikutele ja muudele tavakoolis vajalikele tarvetele peaksid koolitarbed sisaldama ka kutseõppeks vajalikke esemeid.

Näitaja 41.3: kooliekskursioonidest ja koolivälisest tegevusest osavõtuks vajalik sobiv riietus on tagatud.

8.3. Päevaraha

42. NÕUE. Tagada piisav päevaraha.

Näitaja 42.1: päevaraha suurus on selgelt kindlaks määratud.

Näitaja 42.2: päevaraha arvutusmeetod on selgelt kindlaks määratud.

- **Lisamärkused:** „kindlaks määratud“ tähendab seda, et kirjeldatakse päevaraha summa arvutamisel arvessevõetavaid elemente ja tegureid.

Näitaja 42.3: päevaraha antakse oma äranägemise järgi kasutamiseks (taskuraha).

- **Lisamärkused:** „oma äranägemise järgi“ kasutatavat päevaraha ei anta kunagi loonusena. Tegelik summa tuleks kindlaks määrata riigi kontekstis. Seejuures tuleks arvesse võtta põhivajadustele lisanduvaid lisavajadusi, nagu individuaalsed tooted või teenused (nt kultuuritegevused, maiustused, mängud, väljaskäimine).
- Raha andmist saatjata lastele tuleks hinnata iga juhtumi puhul eraldi, võttes arvesse saatjata laste juhendamise vajadust ja abi taskuraha kulutamisel või säästmisel (vt 4. peatükki „Igapäevane hoolitsemine“).

Näitaja 42.4: päevaraha suurus kajastab vähemalt ka järgmisi kulutusi, kui neid ei anta loonusena: suhtlus ja teave, koolitarbed, isiklik hügieen ja kehahooldus, vabaajategevused ja transpordikulud, kui need on seotud tervishoiu ja ravimite hankimise, varjupaigamenetluse ja õigusabiga ning koolis käivate või muid hariduse omandamise võimalusi kasutavate laste haridusega.

- **Lisamärkused:** koolitarvete ning isikliku hügieeni ja kehahoolduse vahendite loonusena andmine (vt nõuded 39 ja 41, samuti 6. peatükk „Tervishoid“, 29. nõue).

Näitaja 42.5: päevaraha makstakse korrapäraselt ja mitte harvem kui kord kuus.

- **Lisamärkused:** maksmise korrapärasus tuleks kehtestada vastavalt otstarbele (kui see on kindlaks määratud), toetuse summale ja valitud toetuse andmise vormile. Alati tuleks tagada läbipaistvus.

Päevaraha maksmise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ makstava päevaraha suuruse arvutamisel saatjata laste isikliku olukorra (nt vanus/perekonna koosseis) arvestamine;
- ✓ päevaraha määratud perioodiks ettemaksmine;
- ✓ päevaraha maksmine samas summas kui lastele tavakeskustes;
- ✓ päevaraha maksmine kaardile, et vältida suuri sularahasummasid.

9. Majutus

Sissejuhatavad märkused

See jaotis koosneb mitmest alajaotisest, milles käsitletakse järgmisi majutuse aspekte:

- asukoht;
- majutuskohtade taristu;
- majutuskohtade turvalisus;
- üldkasutatavad ruumid;
- sanitaarpuhastus;
- hooldus;
- sidevahendid ja -teenused.

Igas alajaotises käsitletakse majutuskohtade põhiaspekte, mis täiendavad üksteist.

EL+ riigid võivad vabalt valida saatjata lastele pakutavate eri liiki majutuskohtade hulgast tingimusel, et arvestatakse saatjata laste vastuvõtu erivajadusi. Majutusvõimalused ulatuvad alates majutuskeskustest kuni alternatiivsete majutuskohtadeni, sealhulgas eestkoste, eramajad, korterid või muud ruumid, mis on kohandatud laste majutamiseks. ⁽²⁸⁾

Samas näitavad EL+ riikide tavad sõltuvalt varjupaigamenetluse etapist eri liiki majutuskohtade kasutamist, sealhulgas näiteks transiidikeskused, esmase/algse vastuvõtu keskused või erirajatised rahvusvahelise kaitse taotlejatele Dublini menetluse raames. Seega võib ruumide funktsionaalsus erineda olenevalt sellest, kui pikka aega kavatakse rahvusvahelise kaitse taotlejaid seal majutada. Seepärast võib käesoleva jaotise teatud nõuete ja näitajate kohaldatavus oleneda valitud majutuskohast ja majutuse eesmärgist (nt saatjata laste pikaajaline või lühiajaline majutus). Alati märgitakse, kui nõue kehtib ainult teatud liiki majutuskoha kohta.

Õiguslikud viited – majutus

- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikkel 17: vastuvõtutingimuste ja tervishoiu üldreeglid
- Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 18 lõige 1: materiaalsed vastuvõtutingimuste üksikasjad

9.1. Asukoht

Sissejuhatavad märkused

Käesolevas jaotises esitatud nõuded ja näitajad viitavad ruumide asukohale keskkonna seisukohast. Majutuskoha asukohal on suur mõju vastuvõtusüsteemi muudele aspektidele, sealhulgas asjaomaste teenuste (nt haridusteenused, tervishoiuteenused, õigusabi või varjupaigamenetluse eri instantside teenused) kättesaadavusele ja veel suurem mõju integratsioonivõimalustele ja -väljavaadetele. Seepärast on selles jaotises esitatud nõuded ja näitajad tihedalt seotud järgnevate jaotiste nõuete ja näitajatega. See tähendab, et majutuskoha asukoht tuleks valida, võttes täielikult arvesse muid käesoleva dokumendi teistes jaotistes käsitletud vastuvõtutingimuste aspekte.

Samas oleneb mõne käesolevas jaotises kasutatud näitaja määratlus (nt vastavalt küpsusastme hindamisele: mis on „mõistliku pikkusega jalutuskäik“, „kohalejõudmiseks kuluva mõistlik aeg“ või „korraldatud transpordi korrapärasus“) sellest, mis liiki teenust on vaja kasutada ja kui sageli on vaja seda teenust kasutada. Näiteks kui saatjata lapsed peavad koolis käima, peab sinna pääsema iga päev ja kohale peaks jõudma lühikese ajaga. Samas võib sõit, mille eesmärk on võimaldada rahvusvahelise kaitse taotlejal osaleda isiklikul vestlusel, kesta kauem, eriti siis, kui transporti pakub vastutav asutus.

Üldise arusaama kohaselt peaksid majutuskohad asuma elamurajoonides.

⁽²⁸⁾ Vt Euroopa eestkosteasutuste võrgustik (ENGI), „Alternative Family Care (ALFACA)“ („Alternatiivne perehooldus“).

Nõuded ja näitajad

43. NÕUE. Tagada tõhus geograafiline juurdepääs asjaomastele teenustele, nagu avalikud teenused, kool, tervishoid, sotsiaal- ja õigusabi, esmatarbekauplused, pesumaja ja vabaajategevused.

Näitaja 43.1: erivajadustega saatjata lastele kohaldatakse erikorda.

- **Lisamärkused:** näiteks ei tohiks eeldada, et märkimisväärselt piiratud liikumisvõimega saatjata lapsed pääsevad asjaomaste teenuste juurde jalgsi. Arvesse tuleks võtta ka saatjata laste vanust ja küpsust. Sellisel juhul tuleks rakendada teisi meetmeid.

Alternatiivsed näitajad geograafilise juurdepääsetavuse kohta

Näitaja 43.1.a: asjaomaseid teenuseid pakutakse majutuskohas **VÕI**

Näitaja 43.1.b: majutuskohas asub mõistliku pikkusega jalutuskäigu kaugusel asjaomastest teenustest ja olemasolev taristu on kõndimiseks turvaline **VÕI**

- **Lisamärkused:** selle näitaja puhul tuleks kindlaks määrata konkreetne maksimumkaugus, võttes arvesse riigi olukorda ja keskkonda (nt kas on olemas jalgtee, kas piirkond on väga mägine jne), nt kuni 3 km avalike teenusteni üldiselt ja 2 km tervishoiuasutuste ja koolini.

Näitaja 43.1.c: asjaomastele teenustele pääseb ligi ühistranspordiga ja sõiduaeg on mõistlik

- **Lisamärkused:** teekonna pikkuse mõistlikkust tuleks hinnata, lähtudes vajaliku teenuse liigist ja sellest, kui tihti on saatjata lastel vaja teenust kasutada (nt aeg, mis kulub saatjata lastel ühistranspordiga koolis käimiseks; aeg, mis kulub isiklikule vestlusele sõitmiseks). Peale selle tuleks arvesse võtta ka ühistranspordi sagedust, mis võimaldab saatjata lastel teenust tõhusalt kasutada, tehes edasi-tagasi sõidu turvaliselt. Juurdepääsetavust ühistranspordiga tuleks mõista nii, et transpordikulud hüvitatakse või transport on vajaduse korral tasuta vähemalt siis, kui seda kasutatakse järgmistel eesmärkidel: tervishoid ja ravimite hankimine, varjupaigamenetlus ja õigusabi ning koolis või kutsekoolis käivate saatjata laste haridus.

VÕI

Näitaja 43.1 d: asjaomased teenused on kättesaadavad EL+ riikide korraldatud transpordiga.

- **Lisamärkused:** transpordi pakkumist tuleks selgitada, täpsustades EL+ riikide tagatud transpordi sageduse.

Majutuskoha asukoha määramisega seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ majutuskoha asukoha määramine, et majutada saatjata lapsi pikemat aega, võimaldamaks neil ja kohalikel elanikel omavahel suhelda, et vältida eraldatust ja hõlbustada pikemas plaanis laste integratsiooni;
- ✓ ühistranspordiga üldharidus- või kutsekooli sõidu kestuse piiramine maksimaalselt 45 minutile (ühes suunas);
- ✓ kohalike elanike kaasamine majutuskoha asukoha määramisse.

9.2. Taristu

Sissejuhatavad märkused

Käesolevas jaotises loetletud nõuete ja näitajatega kasutatakse järgmisi mõisteid:

- „(magamis-)tuba“ – eraldi ruum, millel on neli seinu ja uks, mida saab sulgeda, aken, mida saab avada, ja lagi. Majutuskustes või muudes ühiseluruumides tuleks „magamistube“ alati mõista lukustatavate ruumidena, kuhu personalil on juurdepääs.
- „Pereliikmed“ tuleks määratleda vastavalt vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 2 punktile c.

Nõuded ja näitajad

44. NÕUE. Tagada kollektiivses majutuses piisav magamisruum.

Näitaja 44.1: igale saatjata lapsele tagatakse vähemalt 4 m² ruumi.

- **Lisamärkused:** seda näitajat võib täpsustada olenevalt sellest, kas ruumis elavad saatjata lapsed, kes ei ole omavahel sugulased või pereliikmed. Arvesse tuleks võtta ka lapse vanust, näiteks väikelapsega alaealise ema majutamisel. Viidata võiks riiklikele õigusaktidele, milles määratakse kindlaks miinimumeluruum inimese kohta, kui see on sätestatud.

Näitaja 44.2: tagatud on vähemalt 4 m² ruumi inimese kohta, ruumi kõrgus vähemalt 2,1 m.

Näitaja 44.3: magamistoas on piisavalt ruumi ühe voodi ja ühe kapi jaoks.

45. NÕUE. Tagada kollektiivses majutuses laste turvalisus ja privaatsuse austamine.

Näitaja 45.1: ühte magamistuppa majutatakse kuni neli last.

Näitaja 45.2: mees- ja naissoost saatjata lastele on olemas eraldi magamistoad ja vastassoost lastel puudub sinna juurdepääs.

Näitaja 45.3: juurdepääsu piiramine tuleks kindlustada täiskasvanutest eraldiasuvate ruumide näol.

- **Lisamärkused:** täiskasvanud võivad saatjata laste majutuskohta külastada külastusaegadel, kui külastus on eelnevalt personali ja asjaomase saatjata lapsega kokku lepitud.

Näitaja 45.4: saatjata lastele on ette nähtud ja vajaduse korral kättesaadav eraldi privaatne ruum (eluruumides või väljaspool) kohtumisteks esindaja, õigusabitöötaja, sotsiaaltöötaja või muude asjaomaste osalistega.

Saatjata laste privaatsusega seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ voodite vahel on vähemalt 90 cm vahekaik, et võimaldada privaatsust;
- ✓ lastele magamistoa isikliku võtme andmine. See suurendab nende laste turvalisust, kellel võib olla suurem oht sattuda soolise vägivalla ohvriks, ilma et see piiraks vastuvõtukeskuse turvalisusnõudeid.

46. NÕUE. Tagada eluaseme piisav möbleeritus.

Näitaja 46.1: igas magamistoas on vähemalt järgmised mööbliesemed:

46.1.1: üks üheinimesevoodi **JA**

46.1.2: kirjutuslaud ja üks tool inimese kohta kas magamistoas või üldkasutatavates ruumides **JA**

46.1.3: üks lukustatav kapp lapse kohta, mis on piisavalt suur isiklike asjade (nt riiete, raha või dokumentide) hoidmiseks.

Näitaja 46.2: jagatud magamistubades on kapp lukustatav.

Näitaja 46.3: üldkasutatavad ruumid/eluruumid peaksid olema sisustatud koduselt ja lapsesõbralikult, sealhulgas piisava hulga laudade, toolide, diivanite ja tugitoolidega. Olemas peaks olema üldkasutatav elutuba.

Näitaja 46.4: majutuskohtades, kus saatjata lapsed teevad ise süüa, on köögis olemas ja kasutatav kõik alljärgnev:

46.4.1: piisav külmikuruum inimese kohta **JA**

46.4.2: piisav riuliruum inimese kohta **JA**

46.4.3: minimaalne pliidikasutusvõimalus inimese kohta **JA**

46.4.4: miinimumarv nõusid, toiduvalmistustarvikuid ja söögiriistu inimese kohta.

- **Lisamärkused:** piisavat külmikuruumi võib täpsustada, määrates kindlaks inimese kohta kättesaadava külmikumahu liitrites või riulite arvuna.

Näitaja 46.5: majutuskohades, kus on toitlustusteenus, peab saatjata lastel olema juurdepääs juhendatavale toiduvalmistamise kursusele ning köögis on olemas ja kasutatav kõik alljärgnev:

46.5.1: piisavalt külmiku- ja riiduruumi ning ahju- ja pliidikasutusvõimalus **JA**

46.5.2: miinimumarv nõusid, toiduvalmistustarvikuid ja söögiriistu.

47. NÕUE. Tagada majutuskohas piisavad, asjakohased ja toimivad hügieeniruumid.

Näitaja 47.1: kõigil lastel peaks olema juurdepääs külma ja sooja veega dušile/vannile ja kraanikausile ning lukustatavale töökorras tualetile, mille personaliliikmed saavad väljastpoolt avada.

Näitaja 47.2: kaheksa lapse kohta on ööpäev läbi kättesaadav vähemalt üks töökorras ja lukustatav tualettruum.

Näitaja 47.3: kaheksa lapse kohta on olemas vähemalt üks töökorras sooja ja külma veega dušš või vann.

- **Lisamärkused:** laste arvu ühe duši kohta võib kohandada, kui juurdepääs tagatakse päeva jooksul pikema aja vältel.

Näitaja 47.4: kümne lapse kohta on ööpäev läbi kättesaadav vähemalt üks sooja ja külma veega kraanikauss.

Näitaja 47.5: kui vannitoas on rohkem kui üks dušš, tagatakse visuaalne eraldatus.

Näitaja 47.6: olemas on eraldi tüdrukute ja poiste tualettruumid, kraanikausid ja duširuumid (märgistatud nähtavalt ja arusaadavalt), v.a väikestes majutuskohades.

- **Lisamärkused:** erandiks võivad olla korterid, stuudiokorterid ja muud kuni kaheksa inimese majutuskohad.

Näitaja 47.7: kohaldatav kord tagab, et lapsed pääsevad nendesse ruumidesse ohutult ja et saatjata laste kehalist puutumatus austatakse kogu aeg.

Näitaja 47.8: duširuum on korraldatud nii, et riietus ja rätikud jäävad saatjata laste duši all olles kuivaks.

Näitaja 47.9: erivajadustega saatjata lastele kohaldatakse erikorda.

- **Lisamärkused:** saatjata lastel, kes on lapsevanemad ja hoolitsevad imikute või väikeste laste eest, peaks olema piiramatu juurdepääs sanitaarruumidele.

Hügieeniruumidega seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ tualettruumi asumine magamistoa ja üldkasutatavate ruumidega samas hoones, mitte väljas;
- ✓ duširuumide lukustatavus ja nende kasutamisaaja piiratus;
- ✓ tähelepanu pööramine laste ohutusele, tagades näiteks hästi valgustatud juurdepääsuga hügieeniruumid läheduses või ohutus kauguses.

48. NÕUE. Tagada majutuskoha vastavus asjaomastele riiklikele ja kohalikele õigusnormidele.

Näitaja 48.1: majutuskohad on ehitatud kooskõlas kohaldatavate kohalike ja riiklike õigusnormidega.

Näitaja 48.2: majutuskoha hooldatakse ja käitatakse kooskõlas asjaomaste kohalike ja riiklike õigusnormidega, võttes arvesse kõiki võimalikke ohte.

- **Lisamärkused:** allpool on toodud näiteid majutuskeskustega seotud nõuete täitmisel tehtud edusammude hindamise kohta: majutuskeskuse evakuatsiooniplaan on olemas ja kogu aeg nähtaval; evakuatsiooniteed on takistusteta, tulekustutid on kättesaadavad.

Näitaja 48.3: majutuskoha magamistubadesse ja üldkasutatavatesse ruumidesse/eluruumidesse pääseb piisavalt loomulikku valgust ja värsket õhku, samas on olemas kardinaadid ja/või aknakatted valguse varjamiseks vajaduse korral.

Näitaja 48.4: majutuskoha kõigis ruumides on olemas sobiv temperatuuri reguleerimise süsteem.

- **Lisamärkused:** sobiv temperatuurivahemik määratakse kindlaks vastavalt asukoha kliimaoludele ja liikmesriigi kodanikele kohaldatavatele üldnõuetele. Minimaalne siseruumide temperatuur talvel peab olema vähemalt 18 kraadi ja suvel tohib maksimaalne siseruumide temperatuur olla 28 kraadi.

Näitaja 48.5: magamistoad ja üldkasutatavad ruumid on kaitstud liigse keskkonnamüra eest.

- **Lisamärkused:** keskkonnamüra võivad tekitada näiteks masinad, lennukid, rongid jne.

49. NÕUE. Tagada piiratud liikumisvõimega saatjata laste majutamiseks ettenähtud eluaseme sise- ja välitaristu kohandatus nende vajaduste järgi.

Alternatiivsed näitajad sise- ja välitaristu erivajadustele kohandamisel

Näitaja 49.1: majutuskohas asub:

49.1.a: esimesel korrusel **VÕI**

49.1.b: on olemas piiratud liikumisvõimega isikutele kohandatud lift **VÕI**

49.1.c: trepiastmeid ei ole rohkem kui vastavalt piiratud liikumisvõimele kehtestatud maksimumarv.

Näitaja 49.2: välisjuurdepääsud, nagu jalgteed ja sissesõiduteed, on kõva sileda pinnaga.

Näitaja 49.3: sissepääs võimaldab piiratud liikumisvõimega saatjata lastel majutuskohale juurde pääseda.

Näitaja 49.4: majutuskohas olevad ukseavad ja vahekäigud on piisavalt laiad ratastooli kasutajate jaoks.

Näitaja 49.5: tubades ja kohtades, mida kasutavad piiratud liikumisvõimega saatjata lapsed, on olemas tugikäsi.

Näitaja 49.6: on kohandatud hügieeniruumid, sealhulgas dušikabiinid, tugikäsi, ratastooli kasutajatele sobival kõrgusel kraanikausid ja klosetipotid, samuti ratastoolidele sobivad vannitoad ja tualettruumid.

9.3. Turvalisus

Sissejuhatavad märkused

Majutuskoha, selle mööbli ja varustuse piisav turvalisus tuleks tagada kooskõlas kohaldatavate riiklike õigus- ja haldusnormidega ning üldise eesmärgiga tagada saatjata lastele ja majutuskohades töötavale personalile ohutu elukeskkond.

Nõuded ja näitajad

50. NÕUE. Tagada piisavad turvameetmed.

Näitaja 50.1: majutuskohade ja keskuste riskihindamist tehakse korrapäraselt, võttes arvesse sise- ja välistegureid.

- **Lisamärkused:** riskihindamisel arvessevõetavad tegurid on järgmised: turvalisusprobleemid, millest saatjata lapsed on teatanud, majutuskoha seisukord ja asukoht, kohalike elanike hoiakud, majutatavate inimeste arv, majutuskoha elanike koosseis kodakondsuse alusel, vanus ja sugu, laste perekonnaseis, majutatud erivajadustega lapsed ja varasemad vahejuhtumid.

Näitaja 50.2: riskihindamise tulemuste alusel võetakse asjakohased turvameetmed.

- **Lisamärkused:** need meetmed võivad hõlmata näiteks järgmist: juurdepääsukontrolli lihtsustamine majutuskoha ümber tara ehitamise abil, majutusruumide õuealade piisava valgustuse tagamine, vajaduse korral laste turvalisuse huvides üldsuse juurdepääsu piiramine ning kodukorda turvalisusaspektide lisamine.
- Saatjata lastele tuleks õpetada, kuidas tulekahju korral tuletõrjevahustid ja tulekustutid kasutada

Näitaja 50.3: juurdepääs ruumidesse on kontrollitud.

- **Lisamärkused:** kui ruume jälgitakse, kasutades videoseiresüsteemi, tuleks kaitsemeetmeid kasutada vaid sissepääsu juures ja üldkasutatavates ruumides. Lisaks tuleks saatjata lapsi seiresüsteemi olemasolust ja eesmärgist teavitada.

Näitaja 50.4: keskuste tuleohutuse eest hoolitsetakse vastavalt riiklikele õigusnormidele.

- **Lisamärkused:** võiks olla keskusepõhine päästekava, mis hõlmab nt tulekahjuõppusi, suitsuandurite ja tulekustutite arvu ning asukohti.

Näitaja 50.5: turvalisusprobleemidest (nt vargus, vägivald, ähvardused, väliskogukonna vaenulikkus) on võimalik turvalisel viisil vastutavale isikule teatada.

- **Lisamärkused:** saatjata lapsi tuleks teavitada turvaintsidentide teatamiskorrast.

Näitaja 50.6: hädaabikõnede numbrid peaksid olema nähtavas kohas ja telefon peaks olema kättesaadav.

- **Lisamärkused:** keskuse telefoninumber (ööpäevaringselt kättesaadav) peaks olema paigutatud nähtavasse kohta, et saatjata lapsed saaksid selle oma telefonidesse salvestada või üles kirjutada, et nad saaksid vajaduse korral alati kellegagi ühendust võtta.

Näitaja 50.7: turvameetmed keskenduvad ka seksuaalse ja soolise vägivalda avastamisele ja ennetamisele.

- **Lisamärkused:** sellised meetmed on näiteks ruumide piisav valgustus, saatjata laste üksi eraldatud kohtadesse või sealt läbi kõndimise piiramine, täiskasvanute juurdepääsu piiramine, ustel peaksid olema lukud jne.

Näitaja 50.8: erivajadustega saatjata lastele kohaldatakse erikorda.

- **Lisamärkused:** kehtestada tuleks erimeetmed, et tagada kõigi laste, eelkõige ea, perekonnaseisu, soo, soolise identiteedi või seksuaalse sättumuse ja füüsilise või vaimse tervise probleemidega seotud erivajadustega laste turvalisus. Kehtestada tuleks ka eriturvameetmed inimkaubanduse, seksuaalse ja soolise vägivalda, piinamise või muu psühholoogilise ja füüsilise vägivalda ohvrite jaoks (vt 3. peatüki „Majutamine“ 15. nõue laste erivajadusest tingitud (taas)eraldamise kohta).

Näitaja 50.9: tagatakse kaitstud ruumid, mis on saatjata lastele mängimiseks ohutud.

Turvameetmetega seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ kohtade kättesaadavaks tegemine, kus konkreetsed rühmad saavad privaatset rääkida turvalisusprobleemidest, et julgustada vägivallast teatamist;
- ✓ turvajuhtumitest teatamise või nende registreerimise süsteemi kasutamine.

9.4. Üldkasutatavad ruumid

Sissejuhatavad märkused

Selles juhendis viitab mõiste „üldkasutatavad ruumid“ kohale, kus saatjata lapsed söövad ja vaba aega veedavad. Üldkasutatava ruumi suurus ja sisustus, samuti selle funktsionaalsus olenevad sellest, mis liiki on majutuskoht, kus saatjata lapsed elavad. Saatjata lastele ettenähtud üldkasutatavad ruumid peaksid olema sisustatud lapsesõbralikult. Muu hulgas tuleks tagada mugavad istumiskohad (diivanid ja tugitoolid), mis peaksid olema ka tulekindlad. Lisaks peaks üldkujundusse lisama nt vaipu, patju, potililli ja kardinaid. Seega võib mõiste „üldkasutatavad ruumid“ viidata ühele või mitmele ruumile, mida saatjata lapsed saavad kasutada.

Suuremates majutuskohtades võib mõiste „üldkasutatavad ruumid“ viidata mitmele eri ruumile, millest igaüks täidab mitut otstarvet, st neid kasutatakse söömiseks, vabaajategevusteks või muudeks ühistegevusteks (nt koolitööde tegemiseks, keeletundideks, teabe jagamiseks jne). Samal ajal võib väiksemates majutuskohtades olla üks mitmeotstarbeline ruum, mis võidakse vastavalt vajadusele ja kellajale kohandada õppimiseks, söögi-/elutoaks või vabaajategevuste ruumiks. Valitseb oluline seos saatjata laste vabaajategevustes osalemise võimaluse ja nende vaimse tervise vahel. Vabaajategevuste ruumi olemasolu või saatjata laste võimalus osaleda ühistegevustes (nt mängida siseruumides mängu, teha majapidamistöid, osaleda keeletundides, rühma infotundides või teha sporti) mängib olulist rolli, sest see aitab luua laste päeva rohkem struktuuri ja seeläbi vähendada pingeid, mis tekivad liigest jõeajast.

Nõuded ja näitajad

51. NÕUE. Tagada, et saatjata lastel on piisavalt ruumi söömiseks.

Näitaja 51.1: kõigil lastel on võimalus süüa selleks ettenähtud ruumis.

- **Lisamärkused:** kõigil saatjata lastel on võimalik süüa sööklas (suuremates majutuskohtades) või ruumis, kus on laud ja piisavalt toole. Söögi ruumil võib olla veel teisi otstarbeid tingimusel, et see on teatud kellaaegadel söömiseks vaba.

52. NÕUE. Tagada, et saatjata lastel on piisavalt ruumi vabaaja- ja rühmategevusteks.

Näitaja 52.1: majutuskohas või lähedalasuvas avalikus kohas on vabaajategevusteks sobiv ala.

- **Lisamärkused:** kollektiivses majutusasutuses vabaajategevusteks ruumide eraldamisel tuleks arvesse võtta saatjata laste sugu, vanust ja samuti kultuuri (riietusruumid). Võimaluse korral võib see tähendada eraldi ruume või kellaaegu, millal vabaajategevusteks ettenähtud ruume saab kasutada.

Näitaja 52.2: kui EL+ riigid korraldavad rühmategevusi, tagatakse piisava ja sobiva koha olemasolu, näiteks eraldi ruumi näol.

- **Lisamärkused:** mõiste „rühmategevus“ viitab näiteks keeletundidele, rühma infotundidele, sporditegevustele jne.

Näitaja 52.3: saatjata lastel on majutusasutuses olemas turvaline ruum/ala, kus nad saavad mängida ja võtta osa vabaõhutegevustest.

Näitaja 52.4.a: vabaajategevused asuvad mõistliku jalutuskäigu kaugusel ja seda maad on turvaline jalutada **JA**

Näitaja 52.4.b: kollektiivsetes keskustes on majutusasutuse ruumides olemas laste vanusele sobilikud minimaalsed tegevused **JA**

Näitaja 52.4.c: lisategevused võivad olla kättesaadavad ühistranspordiga või EL+ riikide organiseeritud transpordiga.

Näitaja 52.5.a: saatjata lastel vanuses 0–12 eluaastat on igapäevane ligipääs mänguväljakutele ja -tubadele, mis on nende vanusele kohased **JA**

Näitaja 52.5.b: saatjata lastel vanuses 13–17 eluaastat on *iganädalane* ligipääs sise- ja välispordirajatistele.

Üldkasutatavate ruumidega seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ eraldi õppimisruumi kättesaadavaks tegemine või mitmeotstarbelises ruumis kindlate kellaaegade kehtestamine, millal saab rahus koolitöid teha.

9.5. Sanitaarpuhastus

Sissejuhatavad märkused

Mõiste „sanitaarpuhastus“ viitab ruumide mustusest, nakkustest, haigustest jne puhtana hoidmise protsessile, koristades ja kõrvaldades jäätmed. Vastavalt sellele viitab mõiste „puhas“ kahjuritest, putukatest, mikroobidest ja muude ohtude puudumisele. Selles jaotises kirjeldatud sanitaarnõuded kehtivad kogu majutuskoha kohta, sealhulgas nii majutuskoha sees kui ka väljaspool asuvate (kui see on kohaldatav) eraruumide ja üldkasutatavate ruumide kohta. Olenevalt riigi olukorrast võib nende nõuete väljatöötamine ja seire olla teiste asjaomaste asutuste (nt sanitaarjärelevalveasutuste) kohustus.

Suuremates majutuskohtades viitab mõiste „eraruumid“ ainult magamistoale, kuid kõik ülejäänud ruumid kuuluvad üldkasutatavate ruumide kategooriasse. Eri liiki üldkasutatavate ruumide, nagu köögi, hügieeniruumide ja muude ruumide, sealhulgas kontoriruumide ja tegevusruumide sanitaarnõuded on siiski erinevad. Seevastu tuleks väiksemates majutuskohtades käsitleda kööki, vannituba ja muid ruume samuti eraruumidena.

Kuigi piisavate sanitaarnõuete täitmine on liikmesriikide asjaomaste ametiasutuste üldine kohustus, võib sellesse kaasata ka saatjata lapsed olenevalt nende vanusest ja arengutasemest. Praktikas vastutavad viimased üldiselt eraruumide koristamise eest. Lisaks võivad lapsed olenevalt riiklikest õigus- ja haldusnormidest koristada teisi alasid hariduslikel eesmärkidel, võttes arvesse saatjata laste vanust. Personal peaks koristamist nõustama ja teostama selle üle järelevalvet. Mõnel juhul seda ka tasustatakse osana kollektiivse majutuse raames väljajagatavatest väikestest töödest. Neil juhtudel peaks koristusprotsessi üle järelevalvet tegema vastutav asutus või spetsiaalne puhastusfirma.

Majutuskoha puhtusega seotud kohustuste üksikasjalik kirjeldus peaks olema kodukorras.

Nõuded ja näitajad

53. NÕUE. Tagada era- ja üldkasutatavates ruumides puhtuse pidamine.

Näitaja 53.1: majutuskohas järgitakse koristusgraafikut.

- **Lisamärkused:** on kindlaks määratud, kui sageli ja mis nõuete kohaselt tuleb igat ruumi koristada.

Näitaja 53.2: eluaseme era- ja üldkasutatavate ruumide puhtust kontrollitakse korrapäraselt.

- **Lisamärkused:** kontrollimisel arvestatakse saatjata laste privaatsusvajadusega.

Näitaja 53.3: puhtust kontrollitakse, kui inimesed kolivad teise tuppa või teise majutuskohhta.

Näitaja 53.4: kui saatjata lapsed võtavad koristamisest osa (hariduslikul eesmärgil), siis on tähtis, et personaliliikmed arvestaksid nende vanuse ja arengutasemega ning pakuksid vajalikul tasemel toetust. Samuti on oluline, et puhastusvahendid ja tarvikud, samuti kaitsevahendid, nagu kindad ja maskid, oleks neile kättesaadavad.

54. NÕUE. Tagada köögi ja hügieeniruumide puhtana hoidmine.

Näitaja 54.1: ruumide puhtus vastab kohalikele ja riiklikele õigusnormidele ja nõuetele.

- **Lisamärkused:** need normid võivad näiteks tagada koristamise regulaarsuse, mis aitab vältida närilisi ja kahjureid.

Näitaja 54.2: ruume koristatakse vähemalt kord päevas (majutuskeskustes) või vajaduse korral sagedamini.

Näitaja 54.3: ruumide suurpuhastust tehakse korrapäraselt.

- **Lisamärkused:** majutuskeskustes võiks sellist suurpuhastust teha vähemalt neli korda aastas. Saatjata laste kasutuses oleva köögi puhtusstandardid erinevad professionaalseks toiduvalmistamiseks ettenähtud köökidele standarditest.

Ruumide puhtuse tagamisega seotud hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ lastele arusaadava ja selgelt nähtava koristusgraafiku koostamine;
- ✓ koristustoimingutest kinnipidamise aktiivne kontrollimine personaliliikmete poolt.

55. NÕUE. Tagada, et saatjata lapsed saavad ise pesu pesta või lasta seda korrapäraselt pesta.

Näitaja 55.1: kui voodipesu pakutakse loonusena ja seda peseb majutuskohhta, tuleks pesu pesta vähemalt korra kahe nädala jooksul.

Alternatiivsed näitajad

Näitaja 55.1.a: saatjata lapsed peaksid saama ise oma pesu (sh rätikuid) pesta vähemalt korra nädalas, kas iseseisvalt või vajaduse korral järelevalve all **VÕI**

- **Lisamärkused:** seda näitajat võib riigi kontekstis täpsustada, määrates teatud arvu inimeste kohta kindlaks pesumasinate arvu ja piisavad pesukuivatusvõimalused.

Näitaja 55.1.b: kui pesupesemisteenus on olemas, peaks see olema piisavalt kättesaadav, näiteks vähemalt viiel päeval nädalas (sh nädalavahetustel).

9.6. Hooldus

Sissejuhatavad märkused

Selles jaotises tuleks mõistet „hooldus“ tõlgendada vajalike tegevuste kogumina, mida tehakse majutuskoha algse seisukorra säilitamiseks nii palju kui võimalik ja nii kaua kui võimalik.

Kuigi vastuvõtukoha hooldus on EL+ riikide asjaomaste ametiasutuste üldine kohustus, võib vabatahtlikkuse alusel kaasata sellesse ka saatjata lapsi, kui see on riiklike õigus- ja haldusnormidega lubatud. Kui saatjata lapsi kaasatakse, tuleb seda teha õppe-eesmärgil, võttes arvesse lapse vanust, ning personaliliikmed peaksid neid nõustama ja jälgima. Vahel seda ka tasustatakse osana kollektiivse majutuse raames jagatavatest väikestest töödest. Neil juhtudel peaks protsessi üle järelevalvet tegema vastutav asutus või spetsiaalne hooldustööde eest vastutav ettevõtte.

Nõuded ja näitajad

56. NÕUE. Tagada korrapärase hooldusega majutuskohade ohutus ja nõuetekohane toimimine.

Näitaja 56.1: majutuskoha, selle mööbli ja varustuse nõuetekohast toimimist kontrollitakse korrapäraselt.

- **Lisamärkused:** neid kontrollide tuleks teha vähemalt kord aastas. Hindamisel võib abiks olla kontrollnimekiri.

Näitaja 56.2: saatjata lastel on võimalus teatada hooldus- ja remonditööde vajadusest.

Näitaja 56.3: majutuskohas vajalikud parandus- ja asendustööd tehakse kiiresti ja nõuetekohase kvaliteediga.

- **Lisamärkused:** ilma et see piiraks asjaolu, et üldine vastutus majutuskoha hooldamise eest lasub vastuvõtuasutusel, võivad teatavaid hooldusülesandeid vabatahtlikult õppe-eesmärgil täita ka saatjata lapsed, võttes arvesse lapse vanust, ning personaliliikmed peaksid seda tegevust alati nõustama ja jälgima. Üldine järelevalve peaks olema igal juhul vastutava asutuse ülesanne.

9.7. Sidevahendid ja -teenused

Sissejuhatavad märkused

Suhtlusel on kogu vastuvõtumenetluse ajal saatjata laste jaoks tähtis roll. Mõiste „suhtlemine“ hõlmab nii saatjata laste menetlusseisundit puudutavat teabevahetust kui ka erasuhtlust näiteks pereliikmetega. Tuleb rõhutada, et piisavad suhtlusvõimalused võivad mõjuda soodsalt laste vaimsele tervisele, sest see aitab ennetada päritoluriiki jäänud või transiidiriigis olevate pereliikmete ja sõpradega kontakti puudumisest või õigusabi ja muid asjaomaseid teenuseid pakkuvate organisatsioonidega ebapiisavast teabevahetusest tingitud ängistust.

Nõuded ja näitajad

57. NÕUE. Tagada, et saatjata lastel on perekonnaga kontakti hoidmiseks ning menetlus-, õigus-, meditsiinilisi ja haridusküsimusi puudutavate telefonikõnede tegemiseks piisav juurdepääs telefonile.

Näitaja 57.1: telefon on kättesaadav vähemalt perekonna ja esindajaga kontakteerumiseks ning menetlus-, õigus-, meditsiinilisi või haridusküsimusi puudutavate kõnede tegemiseks.

Näitaja 57.2: saatjata lastel on igapäevane juurdepääs vähemalt ühele telefonile keskuse kohta.

- **Lisamärkused:** ruumidesse paigaldatavate telefonide arv oleneb seal elavate laste arvust.

Näitaja 57.3: saatjata lastele on helistamisel tagatud privaatsus, st teised saatjata lapsed ei kuule vestlust.

58. NÕUE. Tagada, et saatjata lastel on piisav juurdepääs internetile.

Näitaja 58.1: saatjata lastel on seoses kooliga ja pereliikmetega suhtlemiseks majutuskohas igapäevane ja tasuta juurdepääs internetile.

- **Lisamärkused:** juurdepääs internetile ja interneti kasutamise kestus peaksid olema eakohased ja personali poolt reguleeritud. Majutuskohas saab internetijuurdepääsu lihtsustada juhtmeta andmeside (Wi-Fi) kaudu nende saatjata laste jaoks, kellel on enda sidevahendid (nt nutitelefonid), ja teatud arvu inimeste jaoks piisava arvu kättesaadavate arvutite abil.

59. NÕUE. Tagada saatjata lastele võimalus oma sideseadmeid laadida.

Näitaja 59.1: elektroonikaseadmete laadimiseks on olemas ja kättesaadav vähemalt üks pistik lapse kohta.

- **Lisamärkused:** et vältida laadimisjaamades konflikte, peaks igas ruumis olema mitu pistikut.

Sidevahenditele ja -teenustele juurdepääsu lihtsustamise hea tava

Heaks tavaks peetakse järgmist:

- ✓ saatjata lastele kooli, varjupaigamenetluse või meditsiiniliste küsimustega seotud dokumentide tasuta kopeerimise või printimise võimaluse tagamine;
- ✓ majutuskohas vähemalt kahes saatjata laste seas enim räägitud keeles edastatavate kanalitega televisioonile juurdepääsu lihtsustamine.

I lisa – kokkuvõtlik tabel

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
1. Saatjata laste teavitamine, osalemine ja esindamine	1.1. Teavitamine	1. Tagada saatjata lastele asjakohane teave.	<p>1.1. Taotlejatele tuleb teatada mõistliku aja jooksul, mis ei ületa 15 päeva alates rahvusvahelise kaitse taotluse esitamisest, vähemalt mis tahes kehtestatud hüvistest ning vastuvõtutingimustega seotud kohustustest, mida nad peavad täitma.</p> <p>1.2. Teave peab olema kättesaadav tasuta.</p> <p>1.3. Esitatud teave peab vastama saatjata lapse või esindaja küsimustele.</p> <p>1.4. Teave hõlmab kõiki vastuvõtutingimuste aspekte, mis puudutavad saatjata lapsi, ning see peaks käsitlema vähemalt õigust vastuvõtule, materiaalsete vastuvõtutingimuste vormi (majutus, toit, riietus ja päevaraha), juurdepääsu tervishoiule, haridusele ja vabaajategevustele ning vajaduse korral erikorraldusi rahvusvahelise kaitse erivajadustega taotlejatele.</p> <p>1.5. Teavet antakse vastavalt saatjata laste erivajadustele ja isiklikule olukorrale.</p> <p>1.6. Teave hõlmab saatjata lastega töötajate rolle.</p> <p>1.7. Teave peab selgitama kohustust määrata esindaja, et aidata saatjata lapsi menetlusküsimuste ja nende igapäevaeluga.</p> <p>1.8. Teave hõlmab rahvusvahelise kaitse menetluse peamisi aspekte, sh juurdepääsu varjupaigamenetlustele, kättesaadavat õigusabi ja selgitusi, kuidas seda saada, perekondade otsimist ja taasühendamist, vabatahtlikule tagasipöördumist ja asjakohaseid apellatsioonimenetlusi.</p>
		2. Tagada, et saatjata lapsed saavad asjakohasest teabest aru.	<p>2.1. Teave edastatakse lapsesõbralikul viisil, eakohaselt ja kultuuritausta arvestades.</p> <p>2.2. Teavet tuleb edastada süsteemselt kogu protsessi vältel ja teabe edastamise tõendid tuleks dokumenteerida (millal teave edastati, kelle poolt jne).</p> <p>2.3. Tõlgid ja/või keelevahendajad peavad olema vastuvõtukeskustes kättesaadavad, et saatjata lastel oleks võimalik oma emakeeles suhelda.</p>

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad				
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad	
1. Saatjata laste teavitamine, osalemine ja esindamine (jätkub)	1.2. Osalemine	3. Tagada laste arvamuse/seisukohtadega arvestamine ning vastavalt sellele tegutsemine nende vanuse ja küpsuse kohaselt.	3.1. Saatjata lastele antakse ohutud ja kaasavad võimalused oma vaadete/seisukohtade väljendamiseks ning vastavalt vanusele ja küpsusele nende vaadetega arvestamiseks. 3.2. Vastuvõtukeskuses viibivatele lastele on loodud hästi reklaamitud, konfidentsiaalne ja kättesaadav sisekaebuste menetlus. 3.3. Saatjata lastele antakse vähemalt korra kuus tagasisidet, kuidas nende panust arvesse on võetud ja kuidas see on tegevusi mõjutanud.	
	1.3. Esindamine	4. Tagada esindajaga kohtumine niipea kui võimalik, aga mitte hiljem kui 15 tööpäeva pärast rahvusvahelise kaitse taotluse tegemist, ja võimaldada esindajal saatjata last aidata meetmetega, mis on seotud tema õigustlike kohustustega.	4.1. Veenduda, et esindaja on võimeline kontrollima, kas majutus ja hoolekandeesutuse korraldus on lapse füüsilisele, vaimsele, spirituaalsele, moraalsele ja sotsiaalsele arengule sobilikud. 4.2. Võimaldada esindajal teavitada kõigist probleemidest lapsele majutust pakkuvaid vastuvõtutöötajaid; vajaduse korral tuleks kaasata kultuurivahendaja või temaga nõu pidada. 4.3. Võimaldada esindajal jagada lapsele teavet tema õiguste ja kohustuste kohta seoses majutuse ja materiaalse abiga ning aidata lapsel vajaduse korral kaebus esitada. 4.4. Võimaldada esindajal kontrollida, kas last on majutusasutuse personali ja hooldajate rollist ja ülesannetest teavitatud. 4.5. Võimaldada esindajal kontrollida, kas lapsel on tõhus juurdepääs haridussüsteemile ja kas ta käib regulaarselt koolis. 4.6. Võimaldada esindajal edendada lapse juurdepääsu vabaajategevustele, sh lapse vanuse, küpsuse ja huvidega sobivatele mängu- ja huvitegevustele.	
		5. Tagada, et õigusnõustajatel või muudel nõustajatel, asjaomaste EL+ riikide tunnustatud rahvusvahelisi ja valitsusväliseid organisatsioone esindavatel isikutel on vastuvõtustruktuuridele piisav juurdepääs, et saatjata lapsi aidata.	5.1. Nimetatud osaliste juurdepääsu piiratakse üksnes majutusruumide ja saatjata laste turvalisusega seotud põhjustel tingimusel, et juurdepääsu ei piirata seejuures märkimisväärselt või ei muudeta juurdepääsu päris võimatuks. 5.2. Eespool loetletud osalised saavad saatjata lastega kohtuda ja rääkida piisavat privaatsust tagavatel tingimustel.	
		6. Tagada, et on kehtestatud menetlus hakata saatjata lapse perekonda otsima pärast lapse saabumist ja tuvatamist niipea kui võimalik, vajaduse korral rahvusvahelise või muu asjakohase organisatsiooni abil, kaitstes samal ajal lapse parimaid huve.	6.1. Vastuvõtuasutused ja/või muud vastutavad töötajad ja esindaja algatavad või alustavad perekonna otsimist, tuginedes saatjata lapse antud teabele ja tegutsedes tema parimates huvides.	

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
2. Erivajaduste ja ohtude hindamine ja rahuldamine.	2.1. Erivajadused	7. Tagada saatjata laste erivajaduste kindlakstegemise ja hindamise algse menetluse olemasolu.	7.1. Välja on töötatud standardne mehhanism/ menetlus, millega saatjata laste erivajadusi süstemaatiliselt tuvastada ja hinnata. 7.2. Mehhanism näeb selgelt ette, kes vastutab erivajaduste kindlakstegemise ja hindamise eest. 7.3. Mehhanism näeb selgelt ette, kuidas vajaduste kindlakstegemine ja hindamine registreeritakse ning kuidas sellest saatjata lastele ja asjaomastele osalistele teatatakse.
		8. Tagada erivajaduste kindlakstegemise ja hindamise mehhanismi/ menetluse tõhus rakendamine niipea kui võimalik pärast saabumist.	8.1. Iga saatjata lapse erivajaduste süstemaatiliseks kindlakstegemiseks ja hindamiseks on eraldatud piisavalt vahendeid. 8.2. Ilmsete haavatavuste esialgne kindlakstegemine ja hindamine viiakse läbi vastuvõtu esimesel päeval või vähemalt 24 tunni jooksul, et erivajadusi saaks rahuldada. 8.3. Hilisemas etapis ilmnevate erivajaduste kindlakstegemine ja hindamine, rahuldamine ja dokumenteerimine toimub nõuetekohaselt. 8.4. Vajaduse korral kaasatakse erivajaduste hindamisse spetsialiseerunud osalised. 8.5. Vastuvõtuasutuse ja menetleva ametiasutuse vahel on sisse seatud ja kasutusel teabevahetuskanalid ja koostöö, mida kasutatakse konfidentsiaalsuse piires. 8.6. Vastuvõtu erivajadused tehakse kindlaks ja neid hinnatakse, ilma et see piiraks saatjata lapse rahvusvahelise kaitse vajaduse uurimist.
		9. Tagada tuvastatud erivajaduste õigeaegne rahuldamine.	9.1. Kindlakstehtud ja hinnatud erivajaduste rahuldamiseks võetakse asjakohaseid meetmeid. Meetmete pakilisus sõltub tuvastatud vajadustest. 9.2. Välja on töötatud mehhanism erivajaduste pidevaks jälgimiseks pärast nende kindlakstegemist.

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
2. Erivajaduste ja ohtude hindamine ja rahuldamine. (jätkub)	2.2. Riskihindamine	10. Tagada, et vastuvõtukeskuses saatjata lastega tegelevad töötajad tuvastavad varakult ohutusrisikid ja riskid lapse heaolule.	10.1. Välja on töötatud standardne riskihindamine, et tuvastada saatjata laste ohutusrisike. 10.2. Saatjata laste ohutusrisike hinnatakse nädala jooksul pärast saabumist ja seda korratakse regulaarselt vähemalt iga kuue kuu tagant. 10.3. Ohutusrisike hinnatakse süstemaatiliselt. 10.4. Riskihindamise tulemust arutatakse valdkonnaüleises kontekstis.
		11. Lapsi vastu võtavad töötajad tagavad ohutusriskide vähendamise absoluutse miinimumini.	11.1. Riskihindamisele toetudes võimaldatakse vajalik hool ja sobiv vastuvõtukeskus nädala jooksul pärast saabumist. 11.2. Äärmiselt ebatavalistes olukordades tegutsevad vastuvõtuasutused viivitamatult, et kõrvaldada selline olukord. 11.3. Vastuvõtukeskustel on häirevahend ning saatjata lapse kadumisele järgneb süstemaatiline teavitamine ja viivitamatu tegutsemine.
		12. Tagada, et saatjata lastele on selgitatud (de)radikaliseerumist ja et töötajad jagavad saatjata lastel täheldatud (potentsiaalse) radikaliseerumise märke vastavate asutustega.	12.1. Saatjata lastega tegelevad töötajad arutavad vajaduse korral lastega radikaliseerumise teemat. 12.2. Radikaliseerumise märkidest vastutavatele isikutele ja ametitele teatamiseks on vastuvõtukeskustes sisse seatud häirevahendid.
3. Majutamine		13. Saatjata lastele eluaset pakkudes võetakse arvesse konkreetseid ja objektiivseid põhjuseid (nt vanus, küpsus ja erivajadused), mis on seotud saatjata laste individuaalse olukorraga, vastuvõtukeskuse pakutavat konkreetset hoolt ja institutsionaliseerimata hooldusvormide võimalusi.	13.1. Kehtestatud on konkreetse eluaseme pakkumise spetsiifiliste ja objektiivsete põhjuste üle otsustamise kord.

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
3. Majutamine (<i>jätkub</i>)		14. Tagada kooskõlas lapse parimate huvidega perekonna ühtsuse austamine.	14.1. Saatjata lapsed, kes on õed/vennad (vastavalt vastuvõtudirektiivi artikli 24 lõikes 2 esitatud määratlusele), majutatakse nende nõusolekul ühte kohta. 14.2. Saatjata lapsed, nende abikaasad ja lapsed võib majutada ühte kohta, kui see on kooskõlas saatjata laste parimate huvidega ja vastavuses asjaomaste riiklike seadustega. 14.3. Laiendatud perekonna liikmete puhul tuleks võimaluse ja vajaduse korral austada perekonna ühtsust.
		15. Tagada erivajaduste arvessevõtmine saatjata lapse konkreetsesse majutusasutusse (ümber) paigutamisel.	15.1. Saatjata lastele konkreetse eluaseme pakkumine põhineb nende vastuvõtu erivajaduste hindamisel. 15.2. Kindlakstehtud vastuvõtu erivajadustest tulenevalt on võimalik saatjata laps mujale viia. 15.3. Saatjata laste mujale viimine peaks toimuma võimalikult harva ja vaid siis, kui see on lapse parimates huvides, nt parem juurdepääs perekonnaliikmetele või haridusteenustele. 15.4. Saatjata lastel, kes saavad 18-aastaseks, tuleks võimalusel lubada jääda samasse kohta/piirkonda. 18-aastaseks saanud saatjata last täiskasvanute vastuvõtukeskusesse üle viies tuleks võtta erimeetmeid. Üleviimine tuleks hoolikalt korraldada koos mõlema vastuvõtukeskuse ja saatjata lapsega.
4. Igapäevane hoolitsemine		16. Tagada saatjata laste eest igapäevane hoolitsemine majutuskeskuses (a) või individuaalsetes majutusasutustes (b).	16.1.a. (Lapsi) vastuvõtvad töötajad on majutuskeskuses ööpäevaringselt. 16.1.b. Lapsi vastuvõtvad töötajad on kohal eriti siis, kui saatjata laps on majutuskeskuses, st enne ja pärast koolipäeva, nädalavahetustel ja koolivaheaegadel. 16.1.c. Kui öösel kohalolevad töötajad ei ole lapsi vastuvõtvad töötajad, peavad nad olema saanud vähemalt lastekaitse ja lapse õiguste koolitusi ning neil peab olema teave majutuskeskuses olevate saatjata laste konkreetse olukorra kohta. 16.1.d. Lapse kohalolu majutusasutuses kontrollitakse vähemalt korra päevas, et veenduda, et laps ei oleks ära põgenenud. 16.2.a. Kui saatjata laps elab individuaalses majutusasutuses, saab ta lapsi vastuvõtivate töötajatega ööpäevaringselt ühendust võtta. 16.2.b. Lapsi vastuvõtvad töötajad külastavad individuaalses majutusasutuses elavat saatjata last vähemalt kaks korda nädalas. 16.2.c. Individuaalses majutusasutuses elava lapse kohalolu kontrollitakse kodukülastuste ajal, et veenduda, et laps ei oleks ära põgenenud. 16.3. Saatjata last toetatakse tema igapäevaelus ja tegevustes. 16.4. Saatjata last aidatakse õppe- ja kodutöödega.

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
4. Igapäevane hoolitsemine (<i>jätukub</i>)		17. Igapäevane hoolitsemine on korraldatud vastavalt saatjata laste eest hoolitsemise erimeetodile.	17.1. Saatjata laste eest hoolitsemise meetodid on kirjeldatud käsiraamatus, seda tunnevad ja rakendavad kõik igapäevase hoolitsemise eest vastutavad töötajad. 17.2. Käsiraamat sisaldab vähemalt igapäevase hoolitsemise eesmärkide kirjeldust ja vestluse etappe, kus saatjata lapsega arutatakse neid eesmärke ja tulemusi, samuti lapse turvalisust, tulevikuväljavaateid, oskusi ja erivajadusi. 17.3. Lapsi vastuvõttev personal arutab igapäevase hoolitsemise eesmärke ja tulemusi esindaja ja saatjata lapsega regulaarselt.
		18. Saatjata laps on ette valmistatud eelseisvaks autonoomseks ja iseisvaks eluks.	18.1. Autonoomiaga seotud oskusi hinnatakse regulaarselt. 18.2. Saatjata lapsele pakutakse koduse eelarve koostamise ja energia vastutustundliku kasutamise koolitust ja tuge. 18.3. Saatjata lapsele pakutakse koristamise ja pesupesemise koolitust ja tuge. 18.4. Saatjata lapsele pakutakse toiduvalmistamise koolitust ja abi.
	19. Kindlustada ja edendada saatjata lapse tervist ja heaolu ning suurendada vastupidavust.	19.1. Igapäevases hoolitsuses võetakse arvesse ja kindlustatakse saatjata lapse psühholoogiline heaolu ning vaimne tervis. 19.2. Saatjata lapsel on vastavalt oma vanusele ja küpsusele juurdepääs uimastite ja alkoholi tarvitamisega kaasnevate ohtude teadvustamise tegevustele. 19.3. Saatjata lapsel on vastavalt lapse vanusele ja küpsusele juurdepääs seksuaal- ja reproduktiivtervise ning soorollidega seotud teadlikkuse tõstmise tegevustele. 19.4. Saatjata lapsele antakse miinimumteave ja -koolitus, mille eesmärk on teda igat liiki vaimse, seksuaalse või muud tüüpi kehalise väärkohtlemise ja hooletusse jätmise suhtes tugevamaks muutada.	
	20. Toetada saatjata lapse vaimset ja sotsiaalset arengut ning teha standardiseeritud hoolduskava alusel selle järelevalvet.	20.1. Lapsi vastuvõtavad töötajad hindavad saatjata lapse osavõtul tema tausta, oskusi ja tulevikuväljavaateid, mis on saatjata laste hoolduskava tüüposa. 20.2. Saatjata lapse vaimset ja sotsiaalset arengut arutavad omavahel erinevate valdkondade asjakohased hooldajad (valdkonnaülene lähenemisviis). 20.3. Saatjata lapse vaimse ja sotsiaalse arengu teavet vahetatakse esindajaga regulaarselt. 20.4. Kui saatjata laps viiakse üle uude vastuvõtukeskusesse, edastatakse hooldusplaani enne või hiljemalt üleviimise päeval, võttes arvesse konfidentsiaalsuspõhimõtet.	

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
4. Igapäevane hoolitsemine (<i>jätukub</i>)		21. Tagada tõhus juurdepääs vabaajategevustele, sh mängudele ja huvitegevusele, mis vastavad laste vanusele.	<p>21.1. Erinevad vabaajategevused (nii sise- kui ka välitingimustes) on igapäevaselt kättesaadavad, need vastavad saatjata laste vanusele ja lastega on nendest enne räägitud.</p> <p>21.2. Vabaajategevusi korraldavad ja juhendavad lapsed vastuvõtavad töötajad ja/või teised vastutavad täiskasvanud, kes tegelevad lastehoiuga.</p> <p>21.3.a. Saatjata lapsed vanuses 0–12 eluaastat saavad iga päev mängida järelevalve all turvalises kohas, mis on kohandatud nende vanusele vastavaks, JA</p> <p>21.3.b. regulaarselt võimaldatakse minimaalne valik sporditegevusi, mis vastavad saatjata laste vanusele.</p> <p>21.4. Juurdepääs internetile ja interneti kasutamise kestus on eakohane ja personali järelevalve all.</p>
5. Töötajad		22. Tagada, et saatjata laste eest hoolitseb igapäevaselt piisav arv kvalifitseeritud töötajaid.	22.1. Vastuvõtukeskuses peab olema piisavalt kvalifitseeritud töötajaid, et saatjata laste eest igapäevaselt hoolitseda.
		23. Tagada, et töötajad on piisavalt kvalifitseeritud.	<p>23.1. Vastuvõtu kontekstis saatjata lastega töötaval personalil on selge pädevus (töökirjeldus).</p> <p>23.2. Vastuvõtu kontekstis saatjata lastega töötav personal on kvalifitseeritud tema konkreetset kompetentsi (ametijuhendit) käsitlevate riiklike õigus- ja haldusnormide kohaselt.</p> <p>23.3. Vastuvõtu kontekstis saatjata lastega töötavat personali ei ole karistatud lastega seotud kuritegude ega õigusrikkumiste eest, samuti kuritegude ega õigusrikkumiste eest, mis tekitavad tõsiseid kahtlusi nende võimes laste eest vastutada.</p>
		24. Tagada töötajate vajalik ja asjakohane koolitus.	<p>24.1. Ilma et see piiraks vajadust pakkuda vastuvõtu kontekstis saatjata lastega tegelevatele töötajatele erikoolitust, peab kogu koolitus olema kooskõlas vastuvõtuga seotud töö põhimõistest ja aluspõhimõtteid täpsustava tegevusjuhendi laiema raamistikuga.</p> <p>24.2. Vastuvõtu kontekstis saatjata lastega tegelevatele töötajatele tutvustatakse nende ülesandeid põhjalikult ja õigel ajal.</p> <p>24.3. Koostatud on selge koolituskava, mis sisaldab iga funktsionaalse rühma koolitusnõudeid, et erivajadusi hinnata, määratleda, dokumenteerida ja rahuldada niipea kui võimalik ja kogu vastuvõtuperioodi vältel.</p> <p>24.4. Koolitust pakutakse korrapäraselt ja töötajate vajaduse järgi.</p> <p>24.5. Pakutav koolitus hõlmab soo ja vanusega seotud probleeme, kultuurikoolitust, konfliktide lahendamist, esialgset ja erialast koolitust erivajadustega inimeste tuvastamiseks, teadlikkust vaimse tervise probleemidest, radikaliseerumise märkide ja inimkaubanduse ohvrite tuvastamist, samuti esmaabi ja tuleohutust.</p>

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
5. Töötajad (<i>jätkub</i>)		25. Tagada ja edendada tõhusat koostööd, teabe jagamist ja teadlikkust.	25.1. Dokumenteeritud erivajadused tuleb edastada asjakohastele huvirühmadele, et pakkuda vajalikke garantiisid (erivajadused) ja tuge. 25.2. Töötajatele, kes on saatjata lastega oma erialast ja/või ametikohast tulenevalt kontaktis, sh sotsiaal-, haridus- ja tervishoiutöötajad, registritöötajad, tõlgid, hoonete haldajad, haldustöötajad ja koordineerijad, samuti esindajad, võimaldatakse regulaarseid koostöö, teabejagamise ja teadlikkuse tõstmise seansse ja/või alternatiivseid algatusi. 25.3. Esindajad, kes toetavad saatjata laste vaimset ja sotsiaalset arengut, teavitavad teisi asjaomaseid osapooli regulaarselt ja nemad teavitavad omakorda esindajaid. 25.4. Riiklikes ja rahvusvahelistes seadustes käsitletud konfidentsiaalsuseeskirjad kehtivad kogu teabe kohta, mis saadakse saatjata lastega töötades.
		26. Tagada vastuvõtu kontekstis saatjata lastega tegelevatele töötajatele tugi.	26.1. Välja on töötatud erinevad meetmed, mis aitavad lahendada vastuvõtutöös eettulevaid keerulisi olukordi.
		27. Tagada juhtimine, järelevalve ja aruandlus läbi regulaarse kontrolli (vähemalt kord aastas), võttes arvesse töötajate piisavat toetamist.	27.1. Vastuvõtukeskuses peab olema töötajate tulemuslikkuse regulaarne järelevalvemehhanism, et tagada saatjata laste eest igapäevane hooldamine.
6. Tervishoid		28. Tagada vastuvõtu- protsessi alguses juurdepääs arstlikele läbivaatusele ja tervisliku seisundi hindamisele ning terviseprobleemide ennetamisele.	28.1. Tervishoiuteenuse õiguse, arstliku läbivaatuse eesmärgi ja tähenduse, tervisliku seisundi hindamise ja vaktsineerimisprogrammide teave tuleks saatjata lastele anda kohe pärast vastuvõtukeskusesse saabumist. 28.2. Arstlik läbivaatus ja tervisliku seisundi hindamine tuleks läbi viia niipea kui võimalik pärast vastuvõtukeskusesse jõudmist, kui saatjata laps on selleks nõusoleku andnud. 28.3. Kui vaktsineerimisprogramm ei ole osa üldisest kohustuslikust terviseprogrammist, tuleks saatjata lastele teha vajalikud vaktsineerimised. 28.4. Saatjata lastele antakse eakohast ja piisavat seksuaal- ja reproduktiivtervise alast informatsiooni ja teenuseid. 28.5. Saatjata lastele antakse rasestumisvastaseid vahendeid.

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
6. Tervishoid (<i>jätkub</i>)		29. Tagada juurdepääs vajalikele tervishoiuteenustele võrdselt kodanikega, sealhulgas ennetavale, vaimsele, füüsilisele ja psühhosotsiaalsele abile.	29.1. Saatjata lastel on juurdepääs igat liiki vajalikele tervishoiuteenustele. 29.2. Tervishoiuteenuseid osutavad kvalifitseeritud tervishoiutöötajad. 29.3. Tervishoid on kättesaadav <i>vastuvõtukeskuses</i> või mõistlikul kaugusel jalutades või ühistransporti kasutades ning vajaduse korral saadavad saatjata lapsi personaliliikmed või esindaja. 29.4. Vajalikke tervishoiuteenuseid, sealhulgas retseptiravimeid, antakse tasuta või need hüvitatakse päevarahast. 29.5. Retseptiravimite jaotamine ja hoiustamine on korraldatud vastuvõtukeskuses. 29.6. Kehtestatud on asjakohane kord, mis tagab, et saatjata laps saab tõhusalt meditsiinilistega suhelda. 29.7. Kehtestatud on kord esmaabi kättesaadavuse tagamiseks hädaolukordades. 29.8. Saatjata lapsele antakse juurdepääs tema tervisekaardile, ilma et see piiraks riiklike õigusaktide kohaldamist. 29.9. Meditsiiniliste erivajadustega saatjata lastele kohaldatakse erikorda.
		30. Saatjata lastele, kes kannatavad psühholoogiliste probleemide all ja/või on langenud väärkohtlemise, hooletussejätmise, ärakasutamise, piinamise või julma, ebainimliku ja väarikust alandava kohtlemise mis tahes vormi ohvriks või relvastatud kokkupõrkes kannatada saanud, tuleks tagada vaimse tervishoiu, taastusraviteenuste ja kvalifitseeritud nõustamise kättesaadavus, töötades välja vaimse tervise ja psühhosotsiaalse toe standardse töökorra ja seda rakendades.	30.1. Saatjata lastele, kes vajavad vaimse tervishoiu teenuseid, taastusraviteenuseid ja/või kvalifitseeritud nõustamist, võimaldatakse neid teenuseid kliinilise psühholoogi juuresolekul kas vastuvõtukeskuses või väljaspool keskust. 30.2. Kvalifitseeritud meditsiinipersonal võimaldab vaimse tervishoiu teenuseid, rehabilitatsiooniteenuseid ja/või kvalifitseeritud nõustamist.
7. Haridus – ettevalmistustunnid ja kutseõpe	7.1. Juurdepääs haridussüsteemile ja muudele hariduse omandamise võimalustele	31. Tagada tõhus juurdepääs haridussüsteemile kodanikega sarnastel tingimustel ja mitte hiljem kui kolm kuud pärast rahvusvahelise kaitse taotluse esitamist.	31.1. Kõigil saatjata lastel peaks olema juurdepääs haridussüsteemile kodanikega sarnastel tingimustel. 31.2. Kõik saatjata lapsed, kes on saanud täisealiseks, peaksid saama jätkata keskhariduse omandamist. 31.3. Haridus on kättesaadav väljaspool vastuvõtukeskust mõistlikul kaugusel või keskus ja vajaduse korral saadavad saatjata lapsi vastuvõttev personal või seaduslik esindaja. 31.4. Koolis käivatele või muid hariduse omandamise võimalusi kasutavatele saatjata lastele võimaldatakse kohustuslikest kooliekskursioonidest osavõtt.

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
7. Haridus – ettevalmistustunnid ja kutseõpe (<i>jätkub</i>)	7.1. Juurdepääs haridussüsteemile ja muudele hariduse omandamise võimalustele (<i>jätkub</i>)	32. Tagada juurdepääs haridusele muude hariduse omandamise võimaluste kaudu, kui haridussüsteem on ajutiselt kättesaamatu liikmesriigi konkreetsete asjaolude või lapse konkreetse olukorra tõttu.	32.1. Erikorda kohaldatakse seal, kus haridusteenust pakutakse majutusasutuses või mõnes muus sobilikus asukohas. 32.2. Erivajadustega rahvusvahelise kaitse taotlejatele kohaldatakse erikorda.
	7.2. Ettevalmistustunnid	33. Tagada juurdepääs haridussüsteemile ja võimalus sellest osaleda.	33.1. Kõigil saatjata lastel peaks olema juurdepääs keskses või väljaspool toimuvatele ettevalmistustundidele, sealhulgas vajaduse korral keeletundidele, et lihtsustada nende juurdepääsu haridussüsteemile ja selles osalemist. 33.2. Keskuses on olemas sise- ja väliskorraldus, sh taristu, õppekava ja koolitatud personal, et tagada tõhusad ettevalmistustunnid, mis on kooskõlas laste vajadustega.
	7.3. Juurdepääs kutseõppele	34. Tagada juurdepääs kutseõppele, kui tavaklassid ei ole lapse parimates huvides.	34.1. Saatjata lastel peaks olema juurdepääs kutseõppele hoolimata sellest, kas nende varasem haridus on tunnustatud. 34.2. Erivajadustega saatjata lastele kohaldatakse erikorda.
8. Toit, riietus ja muud tarbeesemed ning päevarahaga	8.1. Toit	35. Tagada piisava ja sobiva toidu kättesaadavus saatjata lastele.	35.1. Järgitakse toiduohutuse nõudeid. 35.2. Päevas serveeritakse minimaalselt viis einet, millest vähemalt üks on kuumtöödeldud ning mida serveeritakse soojalt. 35.3. Eineid serveerides tuleks arvestada saatjata laste päevakavaga. 35.4. Pakutav toit on tasakaalustatud ja mitmekülgne. 35.5. Saatjata lapsi teavitatakse toidu koostisosadest. 35.6. Eritoitu vajavatele saatjata lastele kohaldatakse erikorda. 35.7. Arvestatakse erirühmade toidueelistusi ja toitumispiiranguid.
		36. Tagada saatjata lastel ööpäevaringne juurdepääs joogiveele.	36.1. Igale lapsele tagatakse vähemalt 2,5 liitrit vett päevas, arvestades seejuures laste füsioloogiat ja kliimaolusid. 36.2.a. Majutuskoha taristu on joogivee seisukohast piisav VÕI 36.2.b. piisava taristu puudumisel joogivett jagatakse.

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
8. Toit, riietus ja muud tarbeesemed ning päevaraha (jätkub)	8.2. Riietus ja muud tarbeesemed	37. Tagada, et saatjata lastel on piisavalt riideid.	37.1. Saatjata lastele antakse riided niipea kui võimalik. 37.2. Saatjata lastel on piisavalt aluspesu nädalaks, ilma et oleks vaja vahepeal pesu pesta. 37.3. Saatjata lastel on vähemalt miinimumarv rõivaesemeid. 37.4. Saatjata lastel on vähemalt kaks paari erinevaid jalatseid. 37.5. Kui mõni ese ei ole kulumise tõttu enam kasutatav, on olemas standardne viis selle vahetamiseks uue vastu. 37.6. Imikute või väikelastega saatjata lastel on oma lapse jaoks nädalaks piisavalt riideid, ilma et oleks vaja vahepeal pesu pesta.
		38. Tagada saatjata lastel sobiv riietus.	38.1. Riietus on suuruse poolest saatjata lastele üsna sobivad. 38.2. Riietus on rahuldavas seisukorras ja vastuvõtvast ühiskonnas kehtivate nõuete ja saatjata laste taustaga sobiv. 38.3. Sobivad hooajariided on kättesaadavad. 38.4. Kooliekskursioonidel käimiseks ja koolivälisest tegevusest osavõtmiseks vajalik sobiv riietus on tagatud.
		39. Tagada saatjata lastele piisavate ja sobivate isikliku hügieeni tarvete kättesaadavus.	39.1. Koostatud on nimekiri, milles on täpselt märgitud, mis liiki ja koguses isikliku hügieeni tarbeid on teatud vanuses ja soost lastel õigus saada. 39.2. Vajalikud isikliku hügieeni tarbed antakse lapse käsutusse kas inimese kohta korrapäraselt toimuva loonusena jaotamise teel või päevaraha abil.
		40. Tagada saatjata lastele muude oluliste tarbeesemete kättesaadavus.	40.1. Tagatakse piisavalt voodipesu ja rätikuid. 40.2. Kui saatjata lapsed peavad ise oma pesu pesema, on pesupulber kättesaadav. 40.3. Meditsiiniliste erivajadustega saatjata lastele kohaldatakse erikorda.
		41. Tagada koolis käivatele või muid hariduse omandamise võimalusi kasutatavatele saatjata lastele sobiv riietus ja koolitarbed, mis võimaldavad neil kooli õppetegevuses täiel määral osaleda.	41.1. Koolis käivatele või muid hariduse omandamise võimalusi kasutatavatele saatjata lastele tagatakse õppetegevusteks asjakohane riietus. 41.2. Koolis käivad või muid hariduse omandamise võimalusi kasutavad saatjata lapsed saavad koolikoti (seljakoti vms) ja kõik kooliks vajalikud tarvikud tasuta. 41.3. Kooliekskursioonidel käimiseks ja koolivälisest tegevusest osavõtuks vajalik sobiv riietus on tagatud.
	8.3. Päevaraha	42. Tagada piisav päevaraha.	42.1. Päevaraha suurus on selgelt kindlaks määratud. 42.2. Päevaraha arvutusmeetod on selgelt kindlaks määratud. 42.3. Päevaraha antakse oma äranägemise järgi kasutamiseks (taskuraha). 42.4. Päevaraha suurus kajastab vähemalt ka järgmisi kulutusi, kui neid ei anta loonusena: suhtlus ja teave, koolitarbed, isiklik hügieen ja kehahoolitus, vabaajategevused ja transpordikulud, kui need on seotud tervishoiu ja ravimite hankimise, varjupaigamenetluse ja õigusabiga ning koolis käivate või muid hariduse omandamise võimalusi kasutavate laste haridusega. 42.5. Päevaraha makstakse korrapäraselt ja mitte harvem kui kord kuus.

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
9. Majutus	9.1. Asukoht	43. Tagada tõhus geograafiline juurdepääs asjaomastele teenustele, nagu avalikud teenused, kool, tervishoid, sotsiaal- ja õigusabi, esmatarbekauplused, pesumaja ja vabaajategevused.	43.1. Erivajadustega lastele kohaldatakse erikorda.
			43.2.a. Asjaomaseid teenuseid pakutakse majutuskohas VÕI
	9.2. Taristu	44. Tagada kollektiivses majutuses piisav magamisruum.	43.2.b. majutuskohas asub mõistliku pikkusega jalutuskäigu kaugusel asjaomastest teenustest ja olemasolev taristu on kõndimiseks turvaline VÕI
			43.2.c. asjaomastele teenustele pääseb ligi ühistranspordiga ja sõiduaeg on mõistlik VÕI
45. Tagada kollektiivses majutuses laste turvalisus ja privaatsuse austamine.	44.3. Magamistoas on piisavalt ruumi ühe voodi ja ühe kapi jaoks.	43.2.d. asjaomased teenused on juurdepääsetavad liikmesriigi korraldatud transpordiga.	
		45.1. Ühte magamistuppa majutatakse kuni neli last.	
		45.2. Mees- ja naissoost saatjata lastele on olemas eraldi magamistoad ja vastassoost lastel puudub sinna juurdepääs.	
		45.3. Juurdepääsu piiramine tuleks kindlustada täiskasvanutest eraldiasuvate ruumide näol.	
		45.4. Saatjata lastele on ette nähtud ja vajaduse korral kättesaadav eraldi privaatne ruum (eluruumides või väljaspool) kohtumisteks esindaja, õigusabitöötaja, sotsiaaltöötaja või muude asjaomaste osalistega.	

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
9. Majutus (<i>jätkub</i>)	9.2. Taristu (<i>jätkub</i>)	46. Tagada eluaseme piisav möbleeritus.	<p>46.1. Igas magamistoas on vähemalt järgmised mööbliesemed:</p> <p>46.1.1. üks üheinimesevoodi;</p> <p>46.1.2. kirjutuslaud ja tool inimese kohta kas magamistoas või üldkasutatavates ruumides;</p> <p>46.1.3. üks lukustatav kapp lapse kohta, mis on piisavalt suur isiklike asjade (nt riiete, raha või dokumentide) hoidmiseks.</p> <p>46.2. Jagatud magamistubades on kapp lukustatav.</p> <p>46.3. Üldkasutatavad ruumid / eluruumid peaksid olema sisustatud koduselt ja lapsesõbralikult, sealhulgas piisava hulga laudade, toolide, diivanite ja tugitoolidega. Olemas peaks olema üldkasutatav elutuba.</p> <p>46.4. Majutuskohades, kus saatjata lapsed teevad ise süüa, on köögis olemas ja kasutatav kõik alljärgnev:</p> <p>46.4.1. piisav külmikuruum inimese kohta;</p> <p>46.4.2. piisav riuliruum inimese kohta;</p> <p>46.4.3. minimaalne pliidikasutusvõimalus inimese kohta JA</p> <p>46.4.4. miinimumarv nõusid, toiduvalmistustarvikuid ja söögiriistu inimese kohta.</p> <p>46.5. Majutuskohades, kus on olemas toitlustusteenus, peab saatjata lastel olema juurdepääs juhendajaga õppeköögile ning köögis olemas ja kasutatav kõik alljärgnev:</p> <p>46.5.1. piisavalt külmiku- ja riuliruumi ning ahju- ja pliidikasutusvõimalus;</p> <p>46.5.2. piisav arv nõusid, tasse, toiduvalmistustarvikuid ja söögiriistu.</p>
		47. Tagada majutuskohas piisavad, asjakohased ja toimivad hügieeni-ruumid.	<p>47.1. Köigil lastel peaks olema juurdepääs külma ja sooja veega dušile/vannile ja kraanikausile ning lukustatavale töökorras tualettile, mille personaliliikmed saavad väljastpoolt avada.</p> <p>47.2. Kaheksa lapse kohta on ööpäev läbi kättesaadav vähemalt üks töökorras ja lukustatav tualettruum.</p> <p>47.3. Kaheksa lapse kohta on olemas vähemalt üks töökorras sooja ja külma veega dušš või vann.</p> <p>47.4. Kümne lapse kohta on ööpäev läbi kättesaadav vähemalt üks sooja ja külma veega kraanikauss.</p> <p>47.5. Kui vannitoas on rohkem kui üks dušš, tagatakse visuaalne eraldatus.</p> <p>47.6. Olemas on eraldi tüdrukute ja poiste tualettruumid, kraanikausid ja duširuumid (märgistatud nähtavalt ja arusaadavalt), v.a väikestes majutuskohades.</p> <p>47.7. Kohaldatav kord tagab, et lapsed pääsevad nendesse ruumidesse ohutult ja et laste kehalist puutumatus austatakse kogu aeg.</p> <p>47.8. Duširuum on korraldatud nii, et riietus ja rätikud jäävad laste duši all olles kuivaks.</p> <p>47.9. Erivajadustega lastele kohaldatakse erikorda.</p>

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
9. Majutus (<i>jätukub</i>)	9.2. Taristu (<i>jätukub</i>)	48. Tagada majutuskoha vastavus asjaomastele riiklikele ja kohalikele õigusnormidele.	48.1. Majutuskoht on ehitatud kooskõlas kohaldatavate kohalike ja riiklike õigusnormidega. 48.2. Majutuskohta hooldatakse ja käitatakse kooskõlas asjaomaste kohalike ja riiklike õigusnormidega, võttes arvesse kõiki võimalikke ohte. 48.3. Majutuskoha magamistubadesse ja üldkasutatavatesse ruumidesse/ eluruumidesse pääseb piisavalt loomulikku valgust ja värsket õhku, samas on olemas kardinad ja/või aknakatted valguse varjamiseks vajaduse korral. 48.4. Majutuskoha kõigis ruumides on olemas sobiv temperatuuri reguleerimise süsteem. 48.5. Magamistoad ja üldkasutatavad ruumid on kaitstud liigse keskkonnamüra eest.
		49. Tagada piiratud liikumisvõimega rahvusvahelise kaitse taotlejate majutamiseks ette nähtud eluaseme sise- ja välitaristu kohandatus nende vajaduste järgi.	49.1. Majutuskoht asub: 49.1.a. esimesel korrusel VÕI 49.1.b. olemas on piiratud liikumisvõimega isikutele kasutamiseks kohandatud lift VÕI 49.1.c. trepiastmeid ei ole rohkem kui vastavalt piiratud liikumisvõime ulatusele kehtestatud maksimumarv. 49.2. Välisjuurdepääsud, nagu jalgteed ja sissesõiduteed, on kõva sileda pinnaga. 49.3. Sissepääs võimaldab piiratud liikumisvõimega saatjata lastel majutuskohale juurde pääseda. 49.4. Majutuskohas olevad ukseavad ja vahekäigud on piisavalt laiad ratastooli kasutajate jaoks. 49.5. Tubades ja kohtades, mida kasutavad piiratud liikumisvõimega lapsed, on olemas tugikäsi. 49.6. Olemas on kohandatud hügieeniruumid, sealhulgas dušikabiinid, tugikäsi, ratastooli kasutajatele sobival kõrgusel kraanikausid ja klosetipotid, samuti ratastoolidele sobivad vannitoad ja tualettruumid.
	9.3. Turvalisus	50. Tagada piisavad turvameetmed.	50.1. Majutuskohtade ja keskuste riskihindamist tehakse korrapäraselt, võttes arvesse sise- ja välistegureid. 50.2. Riskihindamise tulemuste alusel võetakse asjakohased turvameetmed. 50.3. Juurdepääs ruumidesse on kontrollitud. 50.4. Keskuste tuleohutuse eest hooldatakse vastavalt riiklikele õigusnormidele. 50.5. Turvalisusprobleemidest (nt vargus, vägivald, ähvardused, väliskogukonna vaenulikkus) on võimalik turvalisel viisil vastutavale isikule teatada. 50.6. Hädaabikõnede numbrid peaksid olema nähtavas kohas ja telefon peaks olema kättesaadav. 50.7. Turvameetmed keskenduvad ka seksuaalse ja soolise vägivalda avastamisele ja ennetamisele. 50.8. Erivajadustega saatjata lastele kohaldatakse erikorda. 50.9. Tagatakse kaitstud ruum, mis on lastele mängimiseks ohutu.

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
9. Majutus (<i>jätukub</i>)	9.4. Üldkasutatavad ruumid	51. Tagada, et taotlejatel on piisavalt ruumi söömiseks.	51.1. Kõigil lastel on võimalus süüa selleks ettenähtud ruumis.
		52. Tagada, et lastel on piisavalt ruumi vabaaja- ja rühmategevusteks.	52.1 Majutuskohas või lähedalasuvas avalikus kohas on vabaajategevusteks sobiv ala. 52.2 Kui liikmesriik korraldab rühmategevusi, tagatakse piisava ja sobiva koha olemasolu, näiteks eraldi ruumi näol. 52.3 Laste jaoks on majutusasutuses olemas turvaline ruum/ala, kus nad saavad mängida ja võtta osa vabaõhutegevustest. 52.4.a. Vabaajategevused asuvad vähemalt mõistliku jalutuskäigu kaugusel ja seda maad on turvaline jalutada ja 52.4.b. kollektiivsetes keskustes on majutusasutuse ruumides olemas laste vanusele sobilikud minimaalsed tegevused ja 52.4.c. lisategevused võivad olla kättesaadavad ühistranspordiga või liikmesriigi organiseeritud transpordiga. 52.5.a. Lastel vanuses 0–12 eluaastat on igapäevane ligipääs mänguväljakutele ja -tubadele, mis on nende vanusele kohased ja 52.5.b. Lastel vanuses 13–17 eluaastat on iganädalane ligipääs sise- ja välispordirajatistele.
	9.5. Sanitaarpuhastus	53. Tagada era- ja üldkasutatavates ruumides puhtuse pidamine.	53.1. Majutuskohas järgitakse koristusgraafikut. 53.2. Eluaseme era- ja üldkasutatavate ruumide puhtust kontrollitakse korrapäraselt. 53.3. Puhtust kontrollitakse, kui inimesed kolivad teise tuppa või teise majutuskohta. 53.4. Kui lapsed võtavad koristamisest osa (õppe-eesmärgil), siis on tähtis, et personaliliikmed arvestaksid nende vanuse ja arengutasemega ning pakuksid vajalikul tasemel toetust. Samuti on oluline, et puhastusvahendid ja tarvikud, samuti kaitsevahendid, nagu kindad ja maskid, oleks neile kättesaadavad.
		54. Tagada köögi ja hügieeniruumide puhtana hoidmine.	54.1. Ruumide puhtus vastab kohalikele ja riiklikele õigusnormidele ja nõuetele. 54.2. Ruume koristatakse vähemalt kord päevas (majutuskeskustes) või vajaduse korral sagedamini. 54.3. Ruumide suurpuhastust tehakse korrapäraselt.
		55. Tagada, et lapsed saavad ise pesu pesta või lasta seda korrapäraselt pesta.	55.1. Kui voodipesu pakutakse loonusena ja neid peseb majutuskoht, tuleks pesu pesta vähemalt korra kahe nädala jooksul. 55.2.a. Lapsed peaksid saama ise oma pesu (sh rätikuid) pesta vähemalt korra nädalas, kas iseseisvalt või vajaduse korral järelevalve all. 55.2.b. Kui pesupesemisteenus on olemas, peaks see olema piisavalt kättesaadav, näiteks vähemalt viiel päeval nädalas (sh nädalavahetustel).

Saatjata laste vastuvõtutingimuste tegevusnõuded ja näitajad			
Peatükk	Alapeatükk	Nõue	Näitajad
9. Majutus (<i>jätukub</i>)	9.6. Hooldus	56. Tagada korrapärase hooldusega majutuskohtade ohutus ja nõuetekohane toimimine.	56.1. Majutuskoha ja selle mööbli ja varustuse nõuetekohast toimimist kontrollitakse korrapäraselt. 56.2. Rahvusvahelise kaitse taotlejatel on võimalus teatada hooldus- ja remonditööde vajadusest. 56.3. Majutuskohas vajalikud parandus- ja asendustööd tehakse kiiresti ja nõuetekohase kvaliteediga.
		9.7. Sidevahendid ja -teenused	57. Tagada, et lastel on perekonnaliikmetega kontakti hoidmiseks ning menetlus-, õigus-, meditsiinilisi ja haridusküsimusi puudutavate telefonikõnede tegemiseks piisav juurdepääs telefonile.
	58. Tagada, et lastel on piisav juurdepääs internetile.		58.1. Lastel on seoses kooliga ja pereliikmetega suhtlemiseks majutuskohas igapäevane ja tasuta juurdepääs internetile.
	59. Tagada lastele võimalus oma side-seadmeid laadida.		59.1. Elektroonikaseadmete laadimiseks on olemas ja kättesaadav vähemalt üks pistik lapse kohta.

Kuidas ELiga ühendust võtta

Isiklikult kohapeal

Üle terve Euroopa Liidu on sadu Europe Directi teabekeskusi. Lähima keskuse aadressi leiate veebiaadressilt: https://europa.eu/european-union/contact_et.

Telefoni või e-posti teel

Europe Direct on teabeteenistus, mis aitab leida vastuseid küsimustele Euroopa Liidu kohta. Selle teabeteenistusega saab ühendust:

- tasuta telefoninumbri: 00 800 6 7 8 9 10 11 (mõned operaatorid võivad nende kõnede eest tasu võtta),
- tavanumbri: +32 22999696 või
- e-posti teel: https://europa.eu/european-union/contact_et.

Teabe leidmine ELi kohta

Internet

Teave Euroopa Liidu kohta on saadaval kõikides ELi ametlikes keeltes Euroopa veebilehel: https://europa.eu/european-union/index_et

ELi publikatsioonid

Tasuta ja tasulisi ELi publikatsioone saab alla laadida ning tellida aadressil: <https://publications.europa.eu/et/publications>. Mitu eksemplari tasuta publikatsioone on võimalik saada, võttes ühendust Europe Directi või oma kohaliku teabekeskusega (vt https://europa.eu/european-union/contact_et).

ELi õigus ja seotud dokumendid

ELi õigusteave, sh kõik ELi seadused aastast 1952 kõikides ametlikes keeltes, on kättesaadav veebilehel EUR-Lex aadressil: <http://eur-lex.europa.eu>

ELi avatud andmed

ELi avatud andmete portaal (<http://data.europa.eu/euodp/et>) annab juurdepääsu ELi andmekogudele. Andmed võib nii ärilistel kui ka mitteärilistel eesmärkidel alla laadida ja tasuta taaskasutada.

■ Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus